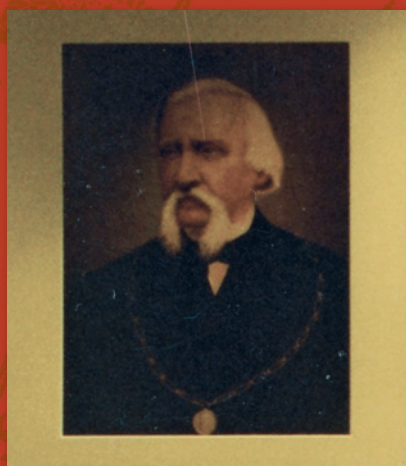

EEN SPECIALE UITGAVE VAN DE VERENIGING OUD OEGSTGEEST

OVER Oegstgeest

Maart 2014

200 jaar burgemeesters van Oegstgeest

Vereniging Oud Oegstgeest

COLOFON

Redactie

Freek van Beetz
Jan Willem In 't Velt
redactie@oudoegstgeest.nl

Bijdragen

Sylvia Braat
Wout Koppers
Freek Lugt
José Niekus
Herman Oost
Marijke Wesseling-Teppema
Kees Wolthuis

Vormgeving

Nenke van Wermeskerken

Druk

Drukkerij De Bink

Secretariaat

Willem de Zwijgerlaan 27
2341 EG Oegstgeest
Telefoon 071 517 29 09
secretaris@oudoegstgeest.nl

www.oudoegstgeest.nl

Het beeldmateriaal in dit nummer is afkomstig uit het gemeentearchief van Oegstgeest, tenzij anders vermeld.

Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, kunnen de uitgever, redactie en auteurs niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Inhoud

Voorwoord ► 3

De voorlopers: T. van Bergen, G.J. Hoppesteijn en B. Lewe ► 5

J.W. de Malnoë van Noort, 1815-1849 ► 8

C.T.A. Gevers, 1849-1853 ► 10

H.D. Terwee, 1853-1895 ► 12

J.M. De Kempnaer, 1895-1900 ► 18

J.G.M. van Griethuijsen, 1900-1930 ► 21

A.J. van Gerrevink, 1930-1942; 1945 ► 25

O.L.J. Sikkens, 16 juli 1942 tot 6 mei 1945 ► 32

J.H. Luiting Maten, 8 mei 1946 tot 1 augustus 1946 ► 36

J.C. Baumann, 1946-1950 ► 38

H.L. du Boeuff, 1950-1968 ► 42

Jhr. T.J.A.J. van Eysinga, 1968-1979 ► 49

Interviews met:

Sj.H. Scheenstra, 1979-1998 ► 53

E.M. Timmers-van Klink, 1998-2014 ► 60

En verder:

Het Oegstgeester gemeentewapen ► 11

Het eerste raadhuis, 1813-1900 ► 24

Het tweede gemeentehuis, 1900-1998 ► 41

Het derde gemeentehuis, vanaf 1998 ► 52

De burgemeestersketting(en) van Oegstgeest ► 66

200 jaar burgemeesters van Oegstgeest

De Vereniging Oud Oegstgeest kijkt in deze burgemeestersbundel terug op 200 jaar burgemeesters van de gemeente Oegstgeest. Zij doet dit ter gelegenheid van het afscheid van burgemeester E.M. Timmers-van Klink op 1 april 2014.

Op de tweede verdieping van het gemeentehuis aan de Rhijngeesterstraatweg hangen acht portretten van Oegstgeester burgemeesters in functie. Vanaf 1853, toen burgemeester Terwee aantrad, tot aan 1998 toen burgemeester Scheenstra afscheid nam. In 2014 zal de beeltenis van onze huidige burgemeester de portrettengalerij voorlopig afsluiten. In de galerij ontbreken afbeeldingen van de voorgangers van Terwee, de heren De Malnoë van Noort en Gevers. Ook het portret van burgemeester Sikkens, die tijdens de Tweede Wereldoorlog korte tijd burgervader was, zult u hier tevergeefs zoeken. Jacob Willem de Malnoë van Noort, achtereenvolgens president van het plaatselijk bestuur, schout en burgemeester, trad in 1811 aan. Bij het vertrek van Els Timmers-van Klink kan de gemeente terugzien op ruim 200 jaar burgemeesters van Oegstgeest.

In dit speciale nummer zijn de artikelen gebundeld die van 2005 tot en met 2014 in het tijdschrift 'Over Oegstgeest' zijn verschenen. Daarin zijn de levens van onze eerste burgers beschreven tegen de achtergrond van de ontwikkeling die onze gemeente in hun ambtsperiode doormaakte. Aan de hand van die portretten komt de geschiedenis van Oegstgeest van de laatste twee eeuwen op een bijzondere manier tot leven. Alle burgemeesters waren getuige van stormachtige ontwikkelingen, van de overgang van de weidse, dun bevolkte agrarische gemeente van rond 1800 naar de dichter bevolkte fraaie randgemeente van nu. Zelf konden zij slechts in beperkte mate de voortschrijdende ontwikkelingen op technologisch, bestuurlijk en sociaal gebied in hun tijd beïnvloeden. Toch hebben zij allen, ieder op hun eigen karakteristieke wijze, binnen de mogelijkheden die er waren, hun stempel weten te drukken op wat Oegstgeest nu is geworden. Met hun portretten krijgen de gebeurtenissen en omstandigheden die ons dorp hebben gevormd een bijzondere inkleuring. Al datgene wat zich in hun tijd voltrok heeft sporen nagelaten in het Oegstgeest van nu.

Speciaal vanwege het afscheid van burgemeester Timmers wordt de reeks geschreven portretten aangevuld met vraaggesprekken met voormalig burgemeester Scheenstra en natuurlijk met de scheidende burgemeester zelf.

De Vereniging Oud Oegstgeest heeft als doelstelling de betekenis van de geschiedenis van Oegstgeest te verwoorden en te verbeelden, met oog voor gemeentelijke monumenten en het dorpschoon. Die monumenten en dat dorpschoon hebben wij in ruime mate mede te danken aan alle burgemeesters die in hun tijd met visie en passie de ontwikkeling van ons dorp hebben gestimuleerd en aangestuurd.

In de 19^e eeuw strekte het grondgebied van Oegstgeest zich uit van het centrum van Rijnsburg tot aan de Maresingel in Leiden, inclusief De Mors en de huidige Merenwijk. En in deze uitgestrekte gemeente woonden rond 1800 slechts 800 mensen. Een eeuw later telde ons dorp zo'n 2000 inwoners.

In 1896, tijdens de korte ambtsperiode van burgemeester De Kempnaer, raakte Oegstgeest veel grondgebied en inwoners kwijt; Leiden annexeerde een flink stuk van het nabij de stad gelegen gedeelte van Oegstgeest. De stedenbouwkundige ontwikkeling in de regio kreeg na 1881 een belangrijke impuls met de komst van de tramverbindingen van Leiden naar Haarlem en later naar Katwijk en Noordwijk. De tram reed vele jaren door ons dorp. In deze periode is in 1898 het Wilhelminapark gebouwd, het eerste vilapark dat het huidige Oegstgeest nog altijd zo'n bijzonder cachet geeft.

Tijdens de ambtsperiode van burgemeester Van Griethuijsen (1900-1930) werden het Prins Hendrik-, Juliana-, Oranje- en Emmapark met hun bijzondere, aansprekende villa's ontwikkeld. Het werden aantrekkelijke woonlocaties voor de welgestelden. In dezelfde tijd ontstond op initiatief van employés van de tramwegmaatschappij het idee om de arbeiderswijk Buitenlust te bouwen. Ondanks tegenwerking van burgemeester Van Griethuijsen, die liever villa's dan een arbeiderswijk zag, werd in 1925 de woningbouwvereniging Buitenlust opgericht. Door al deze ontwikkelingen en ondanks een tweede annexatie in 1920 groeide de bevolking van Oegstgeest tijdens de jaren '30, toen burgemeester Van Gerrevink de ambtsketen droeg, door tot circa 5000 inwoners.

Na de oorlog – ten tijde van de burgemeesters Baumann (1946-1949) en Du Boeuff (1949-1968) stond woningbouw hoog op de politieke agenda. Het aantal woningen in Oegstgeest nam – net als elders in de regio – fors toe. Nu werd er gebouwd voor de ‘gewone man’. De Gruneriebuurt, Prinsessenwijk, Bloemenbuurt en Zeeheldenbuurt kwamen van de grond. Er werden plannen gemaakt voor een modern winkelcentrum aan de Lange Voort, waarbij de eerste hoogbouw zijn intrede in ons dorp deed. 1966 was voor Oegstgeest een soort ‘rampjaar’: na jarenlange debatten over annexatie moest de gemeente opnieuw grote stukken grondgebied afstaan aan Leiden en ditmaal ook aan Rijnsburg. Ons dorp kreeg toen zijn huidige omvang. De nieuwe burgemeester, jonkheer Van Eysinga, die in 1968 aantrad, moest het er maar mee doen.

Burgemeester Van Eysinga is de burgervader die ‘het kanaal over is gegaan’. Niet voor niets is de brug die de ontsluiting naar de nieuw te ontwikkelen wijk Haaswijk vormde, in 1980 naar hem genoemd. Haaswijk werd onder zijn opvolger, burgemeester Scheenstra, volgebouwd, een decennium later gevolgd door de Morsebel.

De laatste grote nieuwbouwprojecten zijn tot stand gekomen tijdens de ambtsperiode van burgemeester Timmers

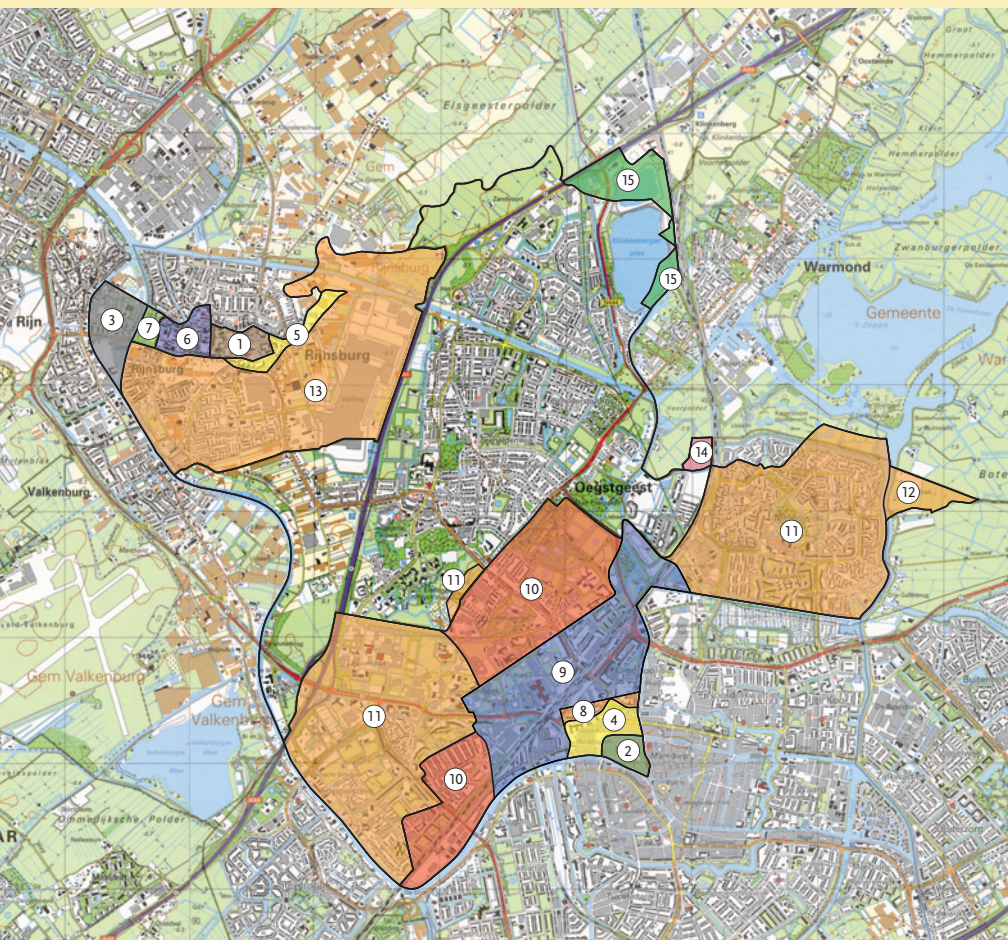
(1998-2014). Als de wijken Poelgeest en Nieuw Rhijngeest klaar zijn, zal ons dorp ongeveer 24.000 inwoners tellen en is het Oegstgeester grondgebied nagenoeg volgebouwd. De open ruimten die dan nog aanwezig zijn, behoren tot de bijzonder mooie ruimtelijke kwaliteit van ons dorp: een kwaliteit waarop wij allen trots kunnen zijn. Wij hebben een mooi dorp, waar het goed toeven is, met waardevol groen, water en een prettige openbare ruimte. De Vereniging Oud Oegstgeest werkt er aan mee dat de gemeente en haar inwoners deze kwaliteit bewaren en zo mogelijk vergroten. Ons dorp, met straks een nieuwe burgemeester als boegbeeld verdient dit! Dank aan de burgemeesters van de afgelopen 200 jaar die dit mooie Oegstgeest aan ons hebben nagelaten.

Rianne Meester-Broertjes

Voorzitter Vereniging Oud Oegstgeest

Annexaties

De oudste grenzen zijn soms bij benadering aangegeven.

- ① 1183 naar Rijnsburg
- ② 1355 en 1403 naar Leiden
- ③ 1399 naar Het Zand, wordt zelfstandig
- ④ 1611 naar Leiden
- ⑤ 1611 naar Rijnsburg
- ⑥ 1617 naar Rijnsburg
- ⑦ na 1634 naar Rijnsburg
- ⑧ 1812 naar Leiden
- ⑨ 1896 naar Leiden
- ⑩ 1920 naar Leiden
- ⑪ 1966 naar Leiden
- ⑫ 1966 naar Leiden en Leiderdorp
- ⑬ 1966 naar Rijnsburg
- ⑭ 1996 van Warmond
- ⑮ 2005 van Warmond

De voorlopers

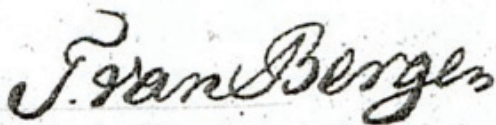
DOOR KEES WOLTHUIS

Na het ontstaan van de Bataafse Republiek in 1795 vond hierop in 1801 een reactie plaats in de vorm van het zgn. Staatsbewind (tot 1805). Het autoriteitsprincipe en de 'gegoedheid' als criterium voor actief burgerschap deden hun intrede. Ook kwam er in 1803 een nieuwe vorm van gemeentebestuur, waarbij de functies van Schout en Secretaris door één en dezelfde persoon konden worden vervuld. Na de periode van het 'Koninkrijk Holland' (1806-1810) werd dit koninkrijk van 1810 tot 1813 ingelijfd bij het Franse Keizerrijk, waardoor de Schout een 'Maire' werd. In 1813, na de nederlaag van Napoleon bij Leipzig, vond een omwenteling plaats, en werd de vorming van het 'Koninkrijk der Nederlanden' ingezet. De Maire werd nu President van het plaatselijk bestuur. In deze roerige jaren tussen 1795 en 1815 gaven achtereenvolgens drie bestuurders leiding aan de gemeente Oegstgeest.

T. van Bergen

Secretaris: 1795-1811
(provisieel) Schout: 1804-1811
(provisieel) Maire: 29 juni 1811-5 december 1811

Thomas van Bergen, geboren te Breda in 1762, stamt uit een vooraanstaande protestantse Bredase familie van procureurs (afb. 1). In 1788 staat hij ingeschreven bij de Leidse Universiteit, om in 1790 'geadmitteerd' te worden tot het ambt van notaris. Als hij in 1795 te Oegstgeest wordt benoemd tot Secretaris, vestigt hij zich tevens als notaris, tot 1811. De functie van Secretaris, hoewel feitelijk geen bestuurder, is invloedrijk: immers hij woont alle vergaderingen van het gemeentebestuur bij teneinde een verslag daarvan te kunnen maken.

Afb. 1 Handtekening van Schout T. Van Bergen.

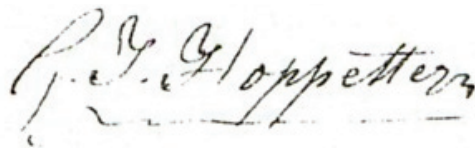
Hij maakt ook de rekeningen op, vervaardigt uittreksels en afschriften van allerlei stukken, en beheert het archief. Als de gelegenheid zich voordoet, solliciteert van Bergen ook naar het ambt van Schout. In 1804 wordt hij benoemd, eerst tot provisieel Schout, later tot Schout. In de franse tijd wordt dit provisieel Maire, en later dus Maire. In 1811 treedt hij terug als Secretaris en Maire, wellicht in

verband met zijn sterk gegroeide notarispraktijk. Bovendien was hij in 1801 ook nog notaris te Leiden geworden (tot 1837). Na 1811 duikt zijn naam nog enkele keren op met betrekking tot Oegstgeest, maar voor het overige blijft hij tot zijn 75ste notaris te Leiden. Hij overlijdt aldaar in 1842, in zijn woning Noordeinde 50, in de leeftijd van 79 jaar.

G.J. Hoppesteijn

Maire: 5 december 1811-18 november 1813
President: 18 november 1813-21 juni 1814

Gijsbert Johan Hoppesteijn, geboren te Rotterdam in 1770, komt voort uit een aanzienlijk Rotterdams geslacht (afb. 2). Zijn moeder was een Mees, van de bekende verzekeringen. Vastgesteld kan worden dat hij, tenminste vanaf 1795,

Afb. 2 Handtekening en een (enigszins merkwaardig) portret van President G.J. Hoppesteijn. Afbeelding is gemaakt naar een aquarel.

zowel in Leiden ('s winters) als in Oegstgeest ('s zomers) verblijft. Hij is dan hoofdbewoner van Rhijngest, dat echter nog in het bezit is van zijn oom Johan Hoppesteijn. In 1797 koopt zijn moeder in Leiden het pand Rapenburg 23, dat hij erft in 1799. Hij wordt in 1805 één van de eerste leden van de Commissie van Landbouw in het 'Zuidelijk Gedeelte van Holland' (tot 1825). In 1806 erft hij Rhijngest van zijn oom. In september 1811 laat hij door notaris T. van Bergen vastleggen dat hij zijn domicilie verplaatst naar Leiden. Hij is daar lid geworden van het 'Conseil Municipale', waarin hij vanaf oktober deel neemt aan de beraadslagingen. Zijn benoeming tot Maire in Oegstgeest, al in december 1811, past eigenlijk niet in dit beeld, en moet voor hem dan ook onverwachts zijn gekomen. Hoppesteijn blijft wel lid van het 'Conseil Municipale', dat in 1813 over hem meldt *'Il a son domicile politique à Oegstgeest'*. Hij behoort tot de 600 notabelen die de Grondwet van 1814 goedkeuren. Intussen was in december 1813 door Koning Willem I besloten dat plaatsen met meer dan 2500 inwoners over een gewapende burgerwacht moesten beschikken, zulks in verband met het feit dat er na het vertrek van de Fransen nog geen politie of krijgsmacht was. In Leiden werd in april 1814 een gewapende burgerwacht opgericht, en Hoppesteijn werd benoemd tot Luitenant-kolonel. Deze opeenstapeling van functies wordt nu zelfs Hoppesteijn te veel. Hij vraagt ontslag als President te Oegstgeest, wat hem, na lang aandringen, wordt verleend in juni 1814. Het blijkt dan moeilijk om een geschikte opvolger te vinden. Zelfs T. van Bergen komt even in beeld, maar deze laat weten over een slechte gezondheid te beschikken ('hoofdzenuwen'), en wenst niet te worden benoemd. Hoppesteijn neemt, tot zijn overlijden in 1832, zijn taak als lid van de Leidse gemeenteraad weer op. Ook wordt hij in 1819 benoemd tot Hoogheemraad van Rijnland, welke functie hij bekleedt tot 1829. Hij overlijdt op Rhijngest in 1832, 61 jaar oud. De heren R.J. Mees, kassier, en C.J. Luzac, advocaat, doen aangifte van zijn overlijden bij Burgemeester de Malnoë van Noort. Aangezien Hoppesteijn kinderloos is gestorven wordt de inboedel, met name die in het huis Rapenburg 23, door notaris T. van Bergen beschreven, en verkocht voor f 3535,80.

B. Lewe

President: 21 juni 1814-1 maart 1815

Jhr. Mr. Dr. Berend Lewe tot Aduard, geboren in 1787 te Groningen, is een telg uit een roemrijk Gronings geslacht (afb. 3). Sinds de 14de eeuw speelt de familie, met andere families zoals Rengers, Entens, Sickinghe e.a., een dominante rol in het bestuur van Stad en Ommelanden. Nog in 1815 dragen van de 29 leden van de 'Ridderschap van Groningen' zeven de naam Lewe, onder wie ook Jhr. Berend. Gezien de opvatting van gelijkheid in de tijd van de patriotten tekent hij altijd met 'B. Lewe', later soms met 'B.

Afb. 3 Handtekening en foto van een portretschilderij van President B. Lewe tot Aduard. Geschilderd door Cornelis Kruseman in 1826.

Lewe tot Aduard'. In 1804 staat Lewe ingeschreven als student aan de Universiteit van Leiden, waar hij in 1808 promoveert tot doctor in de rechten. Hij wordt in 1811 benoemd tot 'vrederechter' (een soort kantonrechter) in Kanton III te Leiden. Deze functie bekleedt hij tot 1836. In 1814 valt de keuze op Lewe om Hoppesteijn op te volgen. 'De spoedigste voorziening' is nodig, en 'uw bekende talenten' maken dat Lewe de invitatie moeilijk kan weigeren. Of het van harte gaat is de vraag, want acht maanden later neemt hij alweer ontslag. Gezien de gang van zaken bij zijn aanstelling, ziet hij waarschijnlijk daartoe zijn kans schoon, zodra een geschikte opvolger beschikbaar is. Na zijn functie als President te Oegstgeest wordt Lewe in 1816 lid van de 'Ridderschap van Holland'. Namens dit gezelschap heeft hij zitting in de Provinciale Staten van Holland van 1819 tot 1839. Ook is hij, samen met Hoppesteijn, lid van de gemeenteraad van Leiden, van 1824 tot zijn overlijden. Lewe sterft in 1839, 52 jaar oud, in zijn woning aan de Nieuwe Rijn 50, te Leiden. Het geslacht Lewe tot Aduard sterft uit bij het overlijden van zijn laatste dochter, in 1866.

KORTE TERUGBLIK

De drie hierboven beschreven bestuurders van Oegstgeest voldeden volledig aan de toen geldende vereisten voor openbare functies: ze waren autoriteiten, en ze waren in goeden doen. Toch hebben zij, mede door de vaak korte bestuursperiodes, nauwelijks hun persoonlijke stempel kunnen drukken op het bestuur van de gemeente Oegstgeest. Daarbij komt dat zij hun bestuurstaak als deeltijdbaas, soms als bijbaantje uitoefenden. Hun opdracht moet dan ook vooral geweest zijn om de lopende zaken gaande en op orde te houden. Daarin zijn ze, in deze veranderende tijd van onze vaderlandse geschiedenis, zeker geslaagd.

Op 1 maart 1815 doet de heer J.W. de Malnoë van Noort zijn intrede als President van Oegstgeest. Rustiger tijden breken aan, en hoewel hij aantreedt als 'President', zal hij uiteindelijk de eerste echte 'Burgemeester' van Oegstgeest worden.

BRONNEN

- C.C. de Glopper-Zuiderland: Inventaris Archief Oegstgeest en Poelgeest 1395-1813; 2004.
- Nederlands Adelboek: het geslacht Lewe, p. 209-247; 1998.
- Kroniek van de Stichting geslacht Mees, nr. 12, p. 14-17 (het geslacht Hoppesteijn); 1957.
- Th. Lunsingh Scheurleer e.a.: Rapenburg (deel 1), p. 410-411, 431.
- R.G. Mansfeld, I. Schöfferr en J. Haak: Algemene Geschiedenis der Nederlanden (deel IX), p. 62-74, 129-153; 1956.

Rhijngeest, zomerverblijf van G.J. Hoppesteijn. Foto uit 2003.

J.W. de Malnoë van Noort, 1815-1849

DOOR WOUT KOPPERS

Na het aftreden van Mr. Berend Lewe werd op 1 maart 1815 Jacob Willem de Malnoë van Noort tot nieuwe president van Oegstgeest benoemd, en tijdens de eerstvolgende raadsvergadering geïnstalleerd. Tien raadsleden en een secretaris verwelkomden hem. Hij was op 16 februari 1793 te Leiden geboren als zoon van Willem Jacob van Noort en Eleonore Antoinette de Malnoë. In een acte van emancipatie uit 1811, gepasseerd voor de vrederechter te Leiden, blijkt dat hij in het jaar 1802 de naam de Malnoë heeft aangenomen en zich sindsdien Jacob Willem de Malnoë van Noort noemt. Hij is dus bij zijn benoeming niet ouder dan 22 jaar. Van uitstekende familie, maar wel erg jong. In Oegstgeest keken ze er toch niet van op: zijn voorganger was bij zijn aftreden niet ouder dan 27!

President van een uitgestrekte maar dun bevolkte gemeente, met enkele pannembakkerijen, twee kastelen, wat landgoederen en buitenverblijven, een schooltje, twee kerken en wat cafeetjes. Dan had je het wel gehad. Buiten

de bewoners van kastelen en buitenverblijven woonden er tuinders en boeren, arbeiders, enkele vissers en wat middenstanders.

Het werk was niet ingewikkeld, en er was een ervaren secretaris. Nog maar kort president, moest hij in 1817, op *dingsdag* 1 april, aan de raad meedelen dat de gedeputeerden van Zuid-Holland een reglement van bestuur voor het platteland op 1 april in werking hadden gesteld, en dat op die datum de gemeentebesturen werden ontslagen. Ook deelde hij de raad mee dat hij bij besluit van Zijne Majesteit op 21 maart was benoemd tot schout. Daarna bedankte hij de raadsleden, speciaal hen die niet in de nieuwe raad zouden terugkeren.

Ongeveer hetzelfde herhaalde zich in 1825. Toen kon hij de raad meedelen dat Zijne Majesteit op 23 juli had besloten dat voortaan het bestuur van een gemeente zou bestaan uit een burgemeester, twee assessoren (wethouders) en een gemeenteraad. Hijzelf is met ingang van 9 augustus benoemd tot burgemeester en secretaris. Gedeputeerden

Afb. 1 Prentbriefkaart, begin 20ste eeuw. Huize Veldzicht heeft bekende Oegstgeestenaren als bewoners gekend. Een voorganger van burgemeester de Malnoë van Noort was Daniël Wijttenbach, die als huurder en vanaf 1805 als eigenaar het huis gebruikte als zomerverblijf. Vanaf 1883-1946 diende het grote huis als pastorie en woning voor de predikanten van de Hervormde Gemeente. Voor dit doel bouwde men al snel na de aankoop een groot lokaal achter het huis. Na de tweede wereldoorlog hebben o.a. de ouders van Jan Wolkers er gewoond.

Afb. 2 Thans wordt het gehele pand Rhijngeesterstraatweg 60 (met 58) gebruikt door verschillende ondernemingen en bedrijven.

hebben besloten dat de raad zal bestaan uit 7 leden (burgemeester en assessoren inbegrepen). Zijn installatie en beëdiging zullen plaatsvinden op 26 augustus. Dan wordt ook de huidige raad ontbonden en de nieuwe raad geïnstalleerd. In 1829 trouwt onze burgemeester met mejuffrouw Johanna Hartevelt, oud 31 jaar, geboren te Leiden, wonende in Oegstgeest, rentenierster. De ouders van beiden waren reeds overleden. Getuigen waren Mr. Mathieu van Noort, oom van de bruidegom, rentenier, wonende op Huize Ter Wadding in Voorschoten, P. van Hoorn, med. dr., vriend van de bruidegom, A. Hartevelt, broer van de bruid, referendaris en Martinus Hartevelt, broer van de bruid, brouwer. Duidelijk was weer: bruid en bruidegom kwamen uit goeude kring. Het echtpaar woonde in huize Veldzicht (afb. 1 en 2), dicht bij het raadhuis aan de Wijttenbachweg. Zij bleven kinderloos. Op 31 mei 1849 deelt De Malnoë van Noort aan de raad mee, dat hij Zijne Majesteit zijn ontslag heeft aangeboden als burgemeester en secretaris wegens gevorderde leeftijd en slechte gezondheid, die hem beperkt in zijn werkzaamheden. De raad toont begrip en stemt in. Dan leest de burgemeester een brief voor van de Gouverneur waarin hij de mening van de raad vraagt over vier sollicitanten naar het burgemeesterschap. Sollicitant 1: J. van Vloten, theol. Dr., Leiden; 2: Jhr. Mr. Adriaan Th.K. Gevers, Oegstgeest; 3: Mr. Paul Claude Lezwijn, Leiden; en 4: Henri R. de Meër, geëmployeerde ter secretarie der gemeente Oegstgeest, de laatste vergezeld van een lijst van 28 kiesgerechtigden ter aanbeveling. De raad zal antwoorden dat zij de sollicitanten 1 en 3 niet kennen, en niet kunnen beoor-

delen. De sollicitanten 2 en 4 kennen zij wel: de maatschappelijke stand van de een, en de kennis en ondervinding plus goedkeuring van een groot deel der ingezetenen van de ander. Maar zij kunnen niet oordelen wie van de twee zij de voorkeur geven. Zij laten de keus aan de Gouverneur. U kunt wel raden wie gekozen werd: de adellijke Adriaan Gevers. Op 18 juli 1860 tekende de latere burgemeester Terwee de akte van overlijden van Jacob Willem de Malnoë van Noort, gestorven op 17 juli 1860, en vermeldde daarbij de leeftijd van de overledene: 68 jaar. Een foutje, maar wat ongelukkig voor iemand die zijn akten altijd zeer nauwgezet ingevuld had.

BRONNEN

- Gemeentearchief Oegstgeest.

C.T.A. Gevers, 1849-1853

DOOR HERMAN OOST

Bij Koninklijk Besluit van 21 juni 1849 werd Jhr. Mr. A.T.C. Gevers benoemd als burgemeester en secretaris van de gemeente Oegstgeest en Poelgeest. Volgens het Nederlands Adelsboek werd hij op 10 juni 1825 geboren op kasteel Endegeest als Karel Adriaan Theodoor Gevers, zoon van Jhr. Mr. Adriaan Leonard van Heteren Gevers en Anne Marie barones Sirtema van Grovestins. Zijn vader was een jongere broer van de bekende Jhr. Mr. Daniël Theodore Gevers, heer van Endegeest, Oegstgeest en Poelgeest. Een geboren Oegstgeestenaar dus. Hij bleef ongehuwd, in ieder geval gedurende zijn tijd in Oegstgeest. Gevers was niet erg consequent in het gebruik van zijn voornamen en initialen. Kort na zijn aantreden als burgemeester kreeg hij een brief van de Officier van Justitie in Leiden waarin deze hierover om opheldering verzocht. Hij had namelijk aan de Officier gemeld dat hij zou optreden als ambtenaar van de burgerlijke stand. In de brief daarover werd hij aangeduid als A.T.C. Gevers, maar in de bijbehorende staat als Karel Adriaan Theodore Gevers en beide stukken waren ondertekend met C. Gevers. Het antwoord van Gevers aan de Officier is helaas niet bekend, maar als handtekening komen we daarna alleen C. Gevers tegen. Misschien was het een familietrekje, want zijn jongere broer, Lodewijk Alfred August, noemde zich Alfred Lodewijk August. De variatie tussen K(arel) en C(harles) had ongetwijfeld te maken met het feit dat in zijn milieu Frans de tweede taal was.

Over de gang van zaken bij zijn benoeming heeft u reeds het nodige kunnen lezen in het artikel over zijn voorganger, De Malnoë van Noort, in het vorige nummer van dit tijdschrift. Het kwam er op neer dat zijn adellijke afkomst hem een voorsprong gaf bij Zijne Majesteit en ervoor zorgde dat hij benoemd werd en niet zijn lokale concurrent, ondanks dat deze laatste de aanbeveling van 28 kiesgerechtigden had.

Evenals zijn voorganger trad hij op jeugdige leeftijd aan als burgemeester. In tegenstelling tot zijn voorganger was zijn loopbaan van korte duur. Zijn burgemeesterschap duurde nog geen vier jaar. In die jaren passeerde er wel het nodige in het lokaal bestuur. Zo werd het bevolkingsregister ingevoerd, gebaseerd op een verordening van de gemeenteraad van 2 juli 1850. De gemeenten was namelijk met ingang van 1 januari 1850 de verplichting opgelegd tot het opzetten en bijhouden van een dergelijk register. Belangrijker, zeker voor Gevers zelf, was de verandering in het lokaal bestuur als gevolg van de Gemeentewet van 1851. Om te beginnen moest hij opnieuw benoemd worden als burgermeester. Dat gebeurde bij Koninklijk Besluit van 9 juni 1852. Onder de nieuwe wetgeving was hij als burgemeester tevens voorzitter van de gemeenteraad, maar slechts met een adviserende stem. Om volwaardig stemheb-

Een 'carte de visite' uit het album van Lennep-Deutz II van (zeer waarschijnlijk) Karel Adriaan Theodoor Gevers. Foto: Iconografisch Bureau/RKD 's-Gravenhage.

bend lid van de gemeenteraad te zijn, zoals voorheen het geval was, moest hij als zodanig gekozen worden. Dat was al gebeurd in 1851 en op 8 oktober van dat jaar werd hij toegelaten als lid van de gemeenteraad, samen met zes anderen.

Een andere verandering betrof zijn benoeming als (gemeente)secretaris. Onder het nieuwe regime vond deze benoeming plaats door de gemeenteraad en was voor benoeming van de burgemeester als secretaris toestemming nodig van de Koning, Burgemeester en Wethouders dienden op 21 oktober 1851 een aanvraag in voor die toestemming en tegelijkertijd stelde het college een voordracht op voor de raad van twee personen: Gevers en zijn concurrent voor het burgemeesterschap uit 1849, R.H. de Meër. Toen de voordracht in de raadsvergadering van 23 oktober werd behandeld, gaf Gevers te kennen niet meer in aanmerking te willen komen, zonder opgaaf van redenen.

Desalniettemin werd hij toch door de raad gekozen met een krappe meerderheid van vier tegen drie stemmen. Van een benoeming kwam het niet en in de raadsvergadering van 20 januari 1852 werd Hendrik Dirk Terwee benoemd als secretaris.

Of het nu kwam door onvrede en teleurstelling over alle veranderingen of door persoonlijke omstandigheden is niet duidelijk, maar in maart 1853 diende hij een verzoek in om ontslag. Bij Koninklijk Besluit werd hem eervol ontslag verleend per 1 mei 1853.

Na zijn ontslag als burgemeester bleef Gevers nog enkele jaren actief als gemeenteraadslid tot 1856. Op 4 november van dat jaar nam hij afscheid als gemeenteraadslid van-

wege zijn vertrek uit de gemeente. Zijn opvolger als burgemeester, Terwee, bedankte hem voor zijn vele verdiensten voor de gemeente Oegstgeest en wenste hem toe dat zij spoedig een nieuwe werkkring zou vinden. Kennelijk was het dus een vertrek op de bonnefooi en niet naar een concrete functie elders.

Blijkens het door hem zelf ingerichte bevolkingsregister vertrok hij in mei 1857 naar 's-Gravenhage, alwaar hij overleed op 30 juni 1873.

BRONNEN

- Nederland's Adelsboek 83 (1993), G, p. 188-189.
- Gemeentearchief Oegstgeest.

Het Oegstgeester gemeentewapen

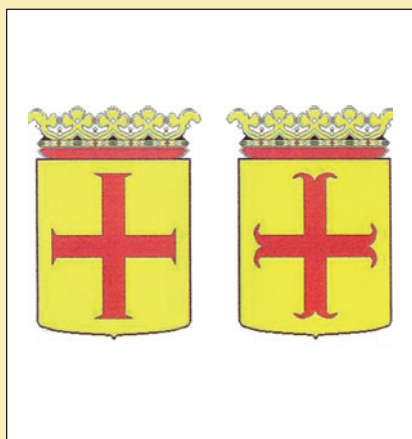
Afb. 1 Het wapen van Oegstgeest zoals dat voorkomt in een kopiewapenboek van rond 1500.

Afb. 2 Het oudst bekende wapen van de gemeente Oegstgeest, in 1816 'bevestigd' door de Hoge Raad van Adel.

Afb. 3 De 'verbeterde' uitvoering van het gemeentewapen uit 1904.

Afb. 4 De oorspronkelijke en de huidige uitvoering van het officiële gemeentewapen van Oegstgeest: een (anker)kruis van 'keel' (= rood) op een 'gouden' (= geel) veld.

Afb. 5 Het huidige logo van de gemeente Oegstgeest.

H.D. Terwee, 1853-1895

DOOR MARIJKE WESSELING-TEPPEMA

De periode 1853-1888

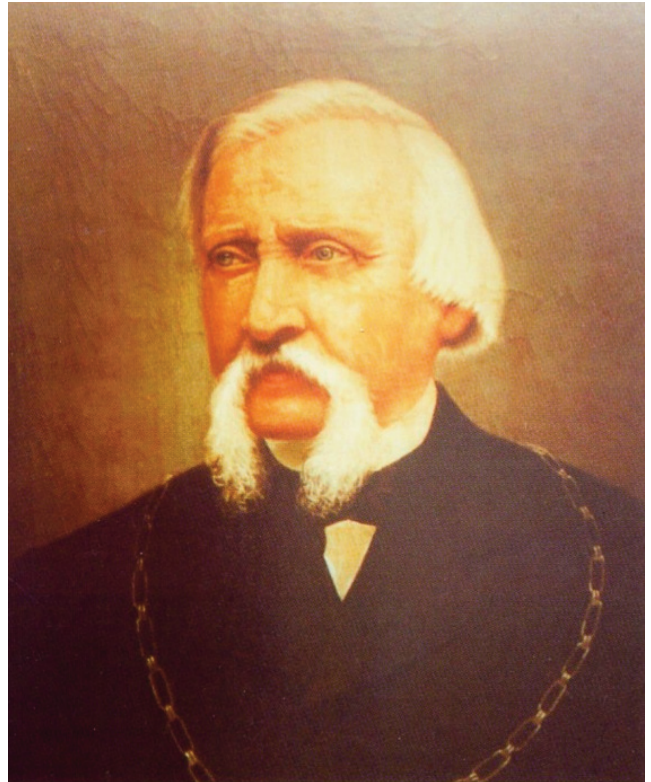
Hendrik Derk Terwee (1812-1895) is meer dan 40 jaar burgemeester geweest in een en dezelfde gemeente, Oegstgeest.

In tegenstelling tot de vorige burgemeesters stamde Terwee niet uit een vooraanstaande familie. Vanuit Zwolle in 1844 naar Oegstgeest gekomen is hij een tijdje als zoutzieder werkzaam geweest. Vanwege de aanleg van het Oegstgeester kanaal, waardoor er een verbinding werd gemaakt tussen Oegstgeest en Katwijk aan Zee hadden enkele particulieren toen het initiatief genomen tot stichting van een zoutziederij.

Hoewel het burgemeestersleven van een van zijn voorgangers J.W. de Malnoë van Noort ook niet bepaald in de kiem was gesmoord (1825-1849), was Terwee toch wel degelijk een fenomeen: secretaris der Gemeente (van 1852 tot 1892) in combinatie met het burgemeesterschap (1853-1895). Na elke zes jaar werd Terwee gewoon herbenoemd en gefeliciteerd door de Raad, waarna een toespraak van de burgemeester volgde. Deze toespraken kwamen veelal op hetzelfde neer. Als hij voor de vijfde maal wordt benoemd (19 mei 1877) en trots vermeldt dat er buiten de Gemeente ook waardering voor hem was in de persoon van het Hoofd der Provincie gaat hij verder: *“Met ijver, met nauwgezetheid, met vasten tred zal ik voortgaan op den weg tot dusverre door mij bewandeld...”* Over de medewerking van de raadsleden hoopt hij dat *“de gemeenschappelijke arbeid onder den Goddelijke zegen bij voortduring rijk in uitkomsten voor de aan onze zorgen toevertrouwde Gemeente mag zijn.”* Zijn perfectionisme uitte zich in de volgende woorden: *“Ik had misschien met meer ijver kunnen werken, misschien heb ik wel iets verzuimd.”* Niet direct het beeld van een nonchalante ambtenaar, wel een plichtsgetrouwe, accurate, ambitieuze, godvruchtige man.

Daarbij was hij sinds 1860 ook nog burgemeester van Voorhout, waar het enthousiasme over de burgervader zich bij zijn 25-jarig jubileum uitte in een intocht in open rijtuig met 4 paarden bespannen en 18 in wit geklede meisjes, die de burgemeester bestrooiden met kleurig papier. Een uitbundiger viering wellicht dan in Oegstgeest getuige de Voorhoutse cadeaus: een prachtig schrijfbureau en 2 kristallen vazen op zilveren voet.

In al die jaren ontbrak de voorzitter/secretaris hooguit een enkele keer bij de vergaderingen van de Raad, die doorgaans 2 keer in de maand gehouden werden. Nu was de afstand van de woning van Terwee, het huidige Schoutenburg, (afb. 2) naar het Raadhuis (afb. 3) op dezelfde Achter-

Afb. 1 Een geschilderd portret van H.D. Terwee. Schilder onbekend.

weg (Wijtenbachweg) overzichtelijk (151 passen gaans). Het lag in zekere zin wel voor de hand dat iemand in een zo kleine gemeente de dubbelfunctie van burgemeester/secretaris op zich nam en aan wie was dit beter toevertrouwd dan aan ‘Pietje Precies’ Terwee? Hij beschikte over een prachtig, regelmatig handschrift. De spelling was onberispelijk, de taal uitermate verzorgd, gortdroog, dat wel, zoals het in ambtelijke kringen gangbaar was (is).

Sinds de Gemeentewet van 1851 bestond de Raad uit 7 personen: de burgemeester, 2 wethouders en 4 leden. Vóór 1878 bestonden er geen politieke partijen, dus de verkiezingen voor de Gemeenteraad waren een zaak van namen op kiezerslijsten (in 1856: 84 namen). De lijsten hingen publiekelijk aan, en er kon bezwaar tegen worden gemaakt.

Oegstgeest was indertijd een gemeente waarvan de ca 2000 inwoners (eigenlijk 1600, want 400 militairen waren in militaire detentie in het Pesthuis ondergebracht voornamelijk werkzaam waren in de agrarische of industriële sector. Aanvankelijk zijn de problemen in de raad bescheiden van omvang: steeds terugkerende kleine zaken als de jaarwedden van de veldwachter, de onderwijzer en de variërende hoogte van de onderstandsbedragen. Maar na verloop

Afb. 2 Foto van het interieur van de huiskamer van burgemeester Terwee, in het huis 'Schoutenburg', omstreeks 1890. In de hoek hangt een portret van Terwee met zijn kleindochter.

van tijd beginnen moderne ontwikkelingen een rol te spelen.

OPENBARE WERKEN (VAN HONDENKAR TOT SPOORLIJN)

Oegstgeest mocht dan weinig inwoners tellen, het gebied was uitgestrekt (tot de Singel te Leiden, de Rijn richting Voorschoten, de Zandlaan richting Rijnsburg en tot de Zijl richting Leiderdorp, met alle gevolgen van dien. Het verkeer ging nog stapvoets, wat niet betekende dat er geen ideeën over het gebruik van de weg waren, getuige de volgende verordening van 18 september 1856 op het loslopen van honden en het gebruik van voertuigen met honden bESPANNEN.

"Deze honden dienen gEmuilband te zijn, bij oponthoud vastgelegd te worden en zij zullen langzaam en bedaard rijden. Bij een ontmoeting met ingespannen paarden dienen zij tijdig zover mogelijk uit het midden van de weg te wijken, de begeleiders moeten zich voor hun honden plaatsen, om ze zoveel mogelijk voor de paarden te verbergen." Een soort dieren-kiekeboe.

Vanouds werd Oegstgeest geconfronteerd met kwesties als onderhoud van wegen, voetpaden, sloten en bruggen, riolering, verlichting, waterleiding, brandweer. Voor een zo uit-

gestrekte gemeente waren wel drie brandspuiten nodig, bij het Raadhuis, de Morsch en de Maredijk. Aanschaf en onderhoud hiervan zijn een bron van aanhoudende zorg en slokken een groot deel van de te besteden gelden op. Later in 1877 raakt Oegstgeest betrokken bij grootse projecten als het leggen van 'een railroute gaande van het Rijnspoorstation te Woerden langs de Rijn over Leiden over de Haagsche Schouw tot aan het strand te Katwijk.' Dit alles i.v.m. plannen voor een Zeevlugthaven te Katwijk. De plannen mondden uit in aankoop van gronden aan de Hoge Morschweg door het bestuur van de spoorwegmaatschappij Leiden-Woerden (een voorlopertje van de Rijn-Gouwe-Lijn). In 1880 wordt aan de Rijnlandse Stoomtramweg Maatschappij (Crans en Co) het gebruik van de Groenesteeg toegestaan op voorwaarde dat de bestaande weg een breedte houdt van 2,25 meter voor de vrije partage van voetgangers en het vervoer van goederen per kruiwagen of handkar. Het is donker in Oegstgeest in de avond en op 17 november 1875 kan de Raad er niet onder uit: een voorstel tot het verlichten van de gemeente wordt aangenomen. Overal elders was dat al gebeurd en Oegstgeest kon niet achterblijven. Vanaf de Kanaalbrug tot aan de Leidsche Buurt werd de straat met 12 lantaarns verlicht. De kosten waren f 22 per stuk en voor de som van f 316 kon ook petroleum worden

Afb. 3 In het programmaboekje van de feestdag t.g.v. het 40-jarig ambtsjubileum is deze prent te vinden (auquarel van Eduard Ydo): het Raadhuis van toen aan de Achterweg, en het Terweepark achter het Leidse station (nu verdwenen).

aangeschaft. Met deze ‘nieuwlichterij’ komen ook de problemen, want 2 jaar later beklagen ingezetenen, wonende bij of aan de Singel tussen de voormalige Rijnsburgse Poort en de Morschpoort zich erover, dat zij gevaar lopen in de Singel terecht te komen vanwege de duisternis. “Bovendien heeft er ook veel onzedelijkheid plaats.” Ook zij willen lanthaars en krijgen ze.

De uitgestrektheid van Oegstgeest speelde het dorp ook parten bij het onderwijs. Aanvankelijk was er een schooltje waarvan het lesprogramma volgens besluit van januari 1958 niet meer bevatte dan lezen, schrijven en rekenen, omdat de kinderen op ‘zeer jeugdige leeftijd de school verlaten om hun ouders in de stal of op de akker behulpzaam te zijn.’ Als de Gemeente Leiden in 1877 dreigt met het van school sturen van kinderen van minvermogenenden uit Oegstgeest, die vlakbij Leiden wonen, gaat de kogel door de kerk: twee scholen zullen worden gesticht, een in de Leidse Buurt en een in de Morsch omdat kinderen van 6 jaar niet 1 uur moeten hoeven lopen om de school te bezoeken.

ONTSPANNING (KERMIS)

Hoewel de kermis in 1854 was afgeschaft (beschouwd als gelegenheid tot uitputting of verkwisting) mogen het jaar daarop deze volksvermakelijkheden toch weer plaatshebben, omdat de Oegstgeestenaren elders hun vertier waren gaan zoeken.

Los van onschuldige genoegens als ‘kolven, billarden en hardlopen’ waren het sabelen van een haan (inzet 10 cent) en het kop afslaan van een haan (prijs f 4) de primitieve hoogtepunten van de kermis van 6 september in de Leidse Buurt.

De topattractie met de hoogste prijs (f 5) was het in drafrijdende de kop van een gans aftrekken. Als je dan bedenkt dat weduwe met 2 of 3 kinderen maximaal f 2 onderstand per week kreeg, moet dit vertier toch wel als een heldendaad zijn gezien.

Voor vrouwen en meisjes boven de 10 jaar was er een loterij met prijzen ter waarde van f 50, een gewaagde concessie, daar loterijen doorgaans niet toegestaan waren.

VOLKSGEZONDHEID EN HYGIËNE (MAATREGELEN BIJ CHOLERA)

Het gevaar voor een cholera-epidemie lag altijd op de loer. Op 8 november 1859 was er een uitdeling van bedstroom i.v.m. de cholera Asiatica, een aanslag op het budget van f 24. En niet veel later (1861) probeerde de raad met reinheidsverordeningen het gevaar van epidemische ziekten te keren: een verbod om ‘vuilnis in sloten te werpen, secreten te zetten boven sloten, om mesthopen, vuilnisputten aan of terzijde van de openbare weg te plaatsen’. Veel hielp het allemaal niet, want in 1867 waren er nog steeds maatregelen nodig om epidemieën te voorkomen. En of het aanstellen in 1883 van een ‘asch-en vuilnisman’ de oplossing was, is de vraag.

Van productbewaking werd in de volgende verordening werk gemaakt, en de betutteling neemt welhaast Brusselse vormen aan bij het bakken en verkopen van brood. Er werd streng opgetreden opgetreden t.a.v. ‘krop uit de zak’. Dat zal samengesteld afgebakken worden van ongebuild tarwemeel, zoals het van de molen komt, zonder enige vermeniging... etc. Dit brood ‘dient verkocht te worden in brood van 1 Nederlands pond, van 5 Nederlandse oncen en van 2 Nederlandse oncen’. De broodkeurder kan nu aan de slag: hij mag het brood breken en snijden.

FINANCIËN

Onverantwoorde uitgaven werden natuurlijk niet gedaan en dank zij accuratesse en zuinigheid kon er soms een batig slot uit worden geperst (19 cent in 1888). Het was vaak schipperen en het ene gaatje vullen met het andere. Nauwkeurigheid was een eerste vereiste omdat Gedeputeerde Staten de begroting controleerden en lastig konden zijn over 6 cent die ergens verdwenen waren.

In alle verslagen van de raadsvergaderingen is tot nu toe geen onvertogen woord gevallen. Het is alles botertje tot de boom en veel inzicht in de diepste roerselen van de ziel

van de burgervader viel er niet te krijgen. Dat zal in de latere jaren anders zijn. Een voorbode hiervan blijkt uit de toespraak van Terwee bij zijn 7^e herbenoeming. Hij bekende in 'het afgelopen jaar veel verdriet te hebben gehad' (notulen vergadering 23 mei 1889).

De periode 1888-1895

Onderstaande passage uit de notulen van de gemeenteraad van 23 mei 1889 bij de 7^e herbenoeming van Terwee in zijn zo karakteristieke handschrift is om tweeërlei redenen opmerkelijk. Allereerst de doorhaling, iets wat zelden of nooit voorkwam en dan de persoonlijke ontboezeming: hij had 'verdriet gehad over de U allen bekende zaak'.

DE JAREN 1888 EN 1889

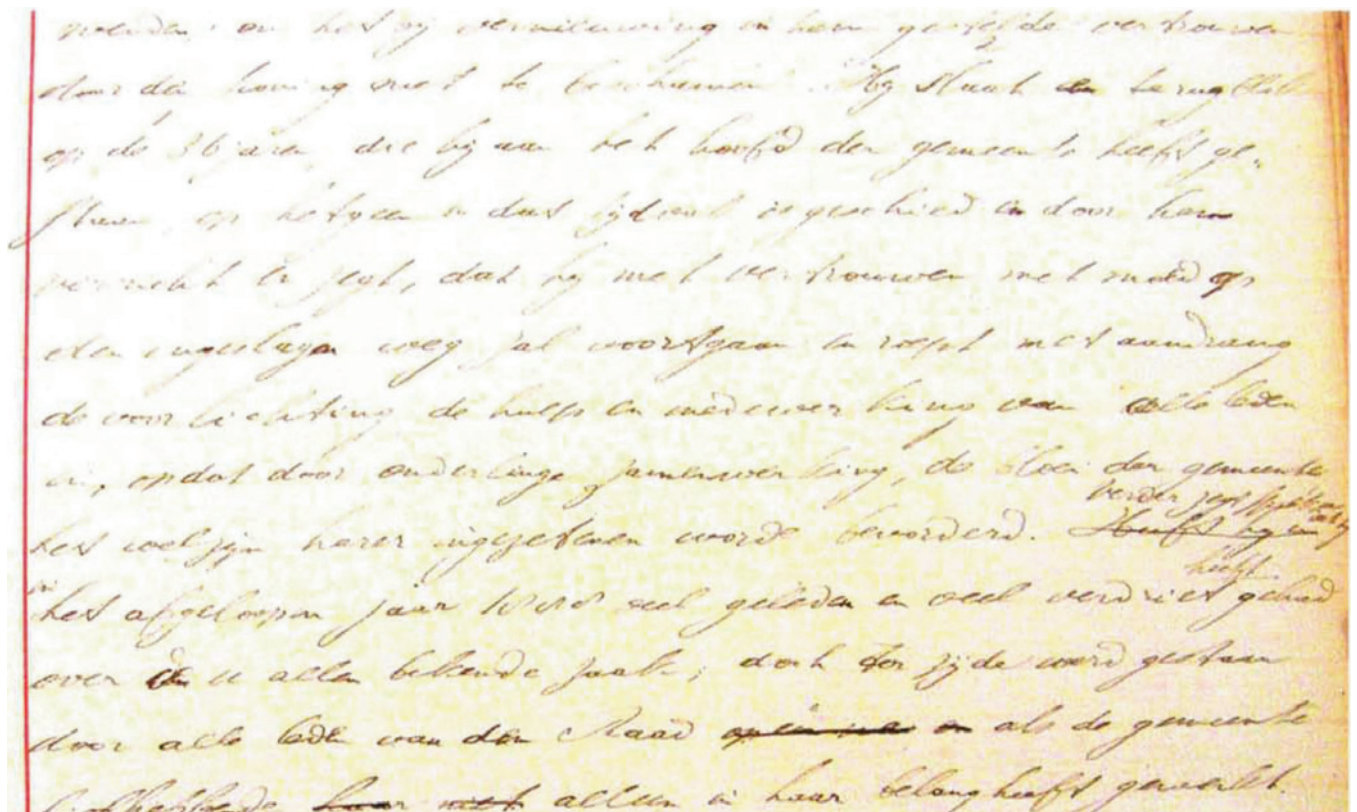
Het begon al vroeg in 1888. Een der raadsleden had herhaaldelijk geïrriteerd gewezen op de onwenselijkheid van de combinatie van de functies van secretaris en burgemeester in één persoon. Daardoor had Terwee in feite alle touwtjes in handen en kon hij misbruik maken van deze machtspositie door stukken, als hem dit uit kwam, wat langer te laten liggen.

Het verdriet waar Terwee (in de vergadering van mei 1889) op doelde was gevoed door de gebeurtenissen op de vergadering van een jaar tevoren van 16 februari 1888. Het was een langdurige vergadering waarin eerst de miserabele

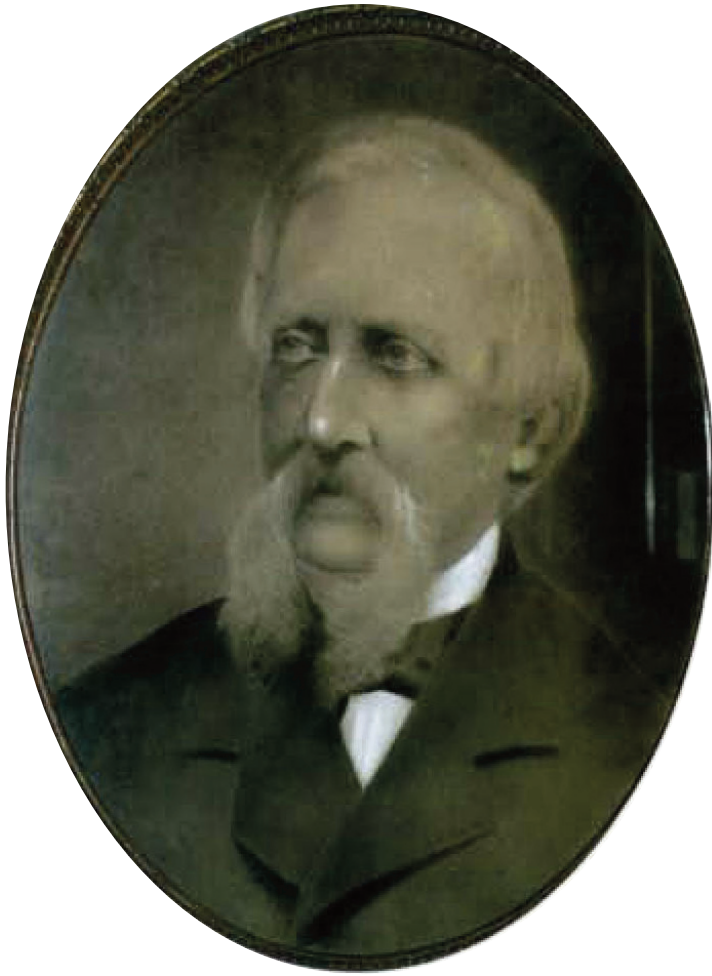
financiële toestand van de Gemeente ter sprake kwam. De situatie was zo slecht, dat de ambtenaren hun wedde niet meer konden krijgen. Er lag een voorstel om de Gedeputeerde Staten in te schakelen om een voorschot te nemen, maar Terwee vond dat 'speculeren op de post voor onvoorziene uitgaven' en verklaarde 'zoo dit noodig mogt zijn, de benodigde kasgelden wel te zullen voorschieten.' Een royaal gebaar, zijn zuinigheid in aanmerking genomen.

Dit zijn nog kleine schermutselingen die over zakelijke kwesties gaan, maar het absolute dieptepunt in de verhoudingen in die zelfde vergadering vormde een reeks ingezonden brieven in het Leidsch Dagblad. Hier was de rest van de vergadering aan gewijd. Het ging over de erbarmelijke staat waarin de 'Marendijk' verkeerde, en waarvoor het gemeentebestuur (de burgemeester) verantwoordelijk werd gesteld door het raadslid Van Hoeken. Het raadslid had zelfs geschreven 'verlangend uit te zien naar het uur welke toch eenmaal zal slaan, waarin zij opgenomen zullen worden onder de rij van Leidsche burgeren'. Annexatie dus! Maar in een motie schaarde de meerderheid van de raad zich achter de voorzitter.

Op 14 maart 1889 worden de verhoudingen opnieuw op scherp gesteld, omdat Van Hoeken (houthandelaar met een boomzagerij aan den Marendijk) eerder in het jaar de raadsleden ja-broers zou hebben genoemd, 'daar zij altijd de mening van de burgemeester bij stemmingen volgden en dat als hij (Van Hoeken) als laatste zijn mening ergens over moest geven of stemmen, dit zonder uitwerking

Afb. 4 Handschrift van Terwee in de notulen van de Raadsvergadering van 23 mei 1889. 'Verder zegt hij dat hij in het afgelopen jaar 1888...' enz. (in vierde regel van onderaf).

Afb. 5 Portret van H.D. Terwee, in goudkleurige lijst, ca. 1890.
Litho, zwart/wit.

bleef. Alle raadsleden vielen over hem heen, beledigd als ze waren over het woord ja-broers.

Het debat hierover werd gesloten en dat was maar goed ook, want op 23 mei 1889 was het feit te vieren dat Terwee 36 jaar burgemeester was. In zijn toespraak getuigt Terwee ervan dat hij veel verdriet had gehad, maar dat hij 'met biddend opzien tot God [...] opnieuw de betrekking van burgemeester zou aanvaarden.' Inderdaad begint het gebouw van het burgemeesterschap van Terwee scheurtjes te vertonen.

Maar ook al werden de confrontaties steeds heftiger, nergens in de raadsvergaderingen is ooit de suggestie gedaan dat het tijd werd voor de burgemeester om zijn plaats aan een ander af te staan. Hij was en bleef nu eenmaal de Burgemeester.

Hoewel de notulen heel uitgebreid en keurig verzorgd bleven, was het toch een zware taak voor Terwee, die natuurlijk inmiddels (bijna 80) wel een dagje ouder was. Op de klacht van Van Hoeken dat hij het 'rationeler zou vinden als de notulen in beknoptere vorm ten papiere werden gebracht', repliceerde hij dat 'zijn hoofd het niet toeliet alles correct te onthouden en ten papiere weer te geven' (afb. 5).

DE JAREN 1892 EN 1893

Terwee begint een beetje te kwakkelan met zijn gezondheid. Hij moet zich nogal eens verontschuldigen voor zijn absentie bij de raadsvergaderingen ten gevolge van borst-aandoeningen en adviezen van zijn arts om het huis niet uit te gaan. En in november 1892 is het dan toch zo ver, dat, ondanks zijn eigen wens om tot zijn 40-jarig burgemeesterschap zijn betrekking van gemeentesecretaris aan te houden, het verstandige besluit wordt genomen hem ontslag uit die functie te verlenen. In die vergadering, waarin iedereen aanwezig is, komt het tot een gênante vertoning over de toekenning van het pensioen aan de secretaris. Het voorstel van slechts f 300,- wordt met 6 tegen 4 stemmen aangenomen. Er zijn ook tegenstemmers, en sommigen vinden dat het een schandaal is om iemand die zolang in de gemeente werkzaam is geweest met f 300,- af te schepen. De burgemeester dankt voor het eervol ontslag, maar het pensioenbedrag wil hij in beraad houden, daar hem f 500,- door de wethouder Groen beloofd was. Er was zelfs sprake van dat Groen hem had voorgehouden dat, als hij niet mee ging in de wens van de Raad, dat ook 'zijne betrekking als Burgemeester daarbij verloren konde gaan'. Dit is de eerste keer dat openlijk de onaantastbaarheid van de burgemeester werd aangevochten.

Op 3 mei 1893 volgt een verzoening van de heren wethouders met de burgemeester. Blijdschap alom, een beetje noodgedwongen, want op 19 mei moest het 40-jarig jubileum gevierd worden van Terwee als burgemeester. Hij is dan inmiddels 80 jaar. De Heer Groen spreekt hem toe: 'U heeft hard gewerkt, U kunt op Uw wethouders en leden van de Raad rekenen. Uw hart is jong gebleven, Uw jaren zijn hoog geklommen, waarde jubilaris en vriend' (sic).

DE DREIGENDE ANNEXATIE

Vanaf 1894 staat alles in het perspectief van de dreigende annexatie. De gemeente verkeerde inzake de annexatieplannen compleet in het onzekere en zo gebeurde het, dat op 25 maart 1892 een verzoek aan de H.IJ.S.M. (Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij) werd gericht om bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken nadere inlichtingen te verkrijgen. Immers, de spoorweg en het station lagen op Oegstgeester grondgebied, en overgang naar Leiden zou ook voor het spoor gevolgen hebben. De ongerustheid groeide, het enthousiasme was minimaal en er werd een lijst opgesteld van wat de gemeente zou verliezen (aan huizen, bewoners, kiesgerechtigden en gemeentegebouwen). Ook werd besloten dat er een commissie benoemd moest worden die contact zou opnemen met de raad van resp. de gemeenten van Leiderdorp en van Zoeterwoude om al het mogelijke te bespreken ter wering van de annexatie.

DE JAREN 1894-1895

Door de dreigende annexatie werd met plannen voor een nieuwe school en met de aanbesteding van riolering en bestrating van de Marendijk en andere straten aan de

grens met Leiden geen haast gemaakt. Dat hele gebied zou toch door Leiden geannexeerd gaan worden. Terwee wilde geen onnodige uitgaven doen, temeer daar de dood van Douairière Jhr. Gevers van Endegeest de gemeente een financiële aderlating van f 600,- had bezorgd (haar hoofdelijke omslag). Als iemand de hand aan de knip hield, was het de burgemeester wel.

Waar iedereen voor vreesde werd werkelijkheid in april 1895. Het voorstel van de gemeente Leiden, om het gebied tussen de Poelwetering (loopt van de Maredijkmolen, via Posthof, langs het LUMC-terrein naar de Leeuwenhoek) en de stad Leiden te annexeren, was via Gedeputeerde Staten bij de raad binnengekomen. Daarop besluit de raad o.a. om 3 leden te benoemen die er alles aan zullen doen 'om de aanhangige annexatie de kop in te knippen.'

ALS EEN NACHTKAARS...

Op 18 april 1895 richt Terwee zich met een brief tot de raad: 'Ik zie het als plicht U mee te delen dat ik H.M. het verzoek heb gedaan op 19 mei a.s. eervol ontslag uit mijn betrekking als Burgemeester te willen verlenen. [...] Ik leg het lidmaatschap van de Raad vooralsnog niet neer omdat ik zonodig een onbevungen oordeel over de hangende kwestie van annexatie zou kunnen uitspreken.'

Tekenend voor de verhoudingen was de laatste brief van 29 april van de burgemeester aan de raad om te wijzen op zijn inkomensvermindering van f 2000,- en de consequentie die dit voor zijn aanslag had. 'Als hier niet op wordt gelet moet ik mij tot het College van Gedeputeerde Staten wenden.' Een weinig elegante toon, waar misschien zijn leeftijd debet aan was.

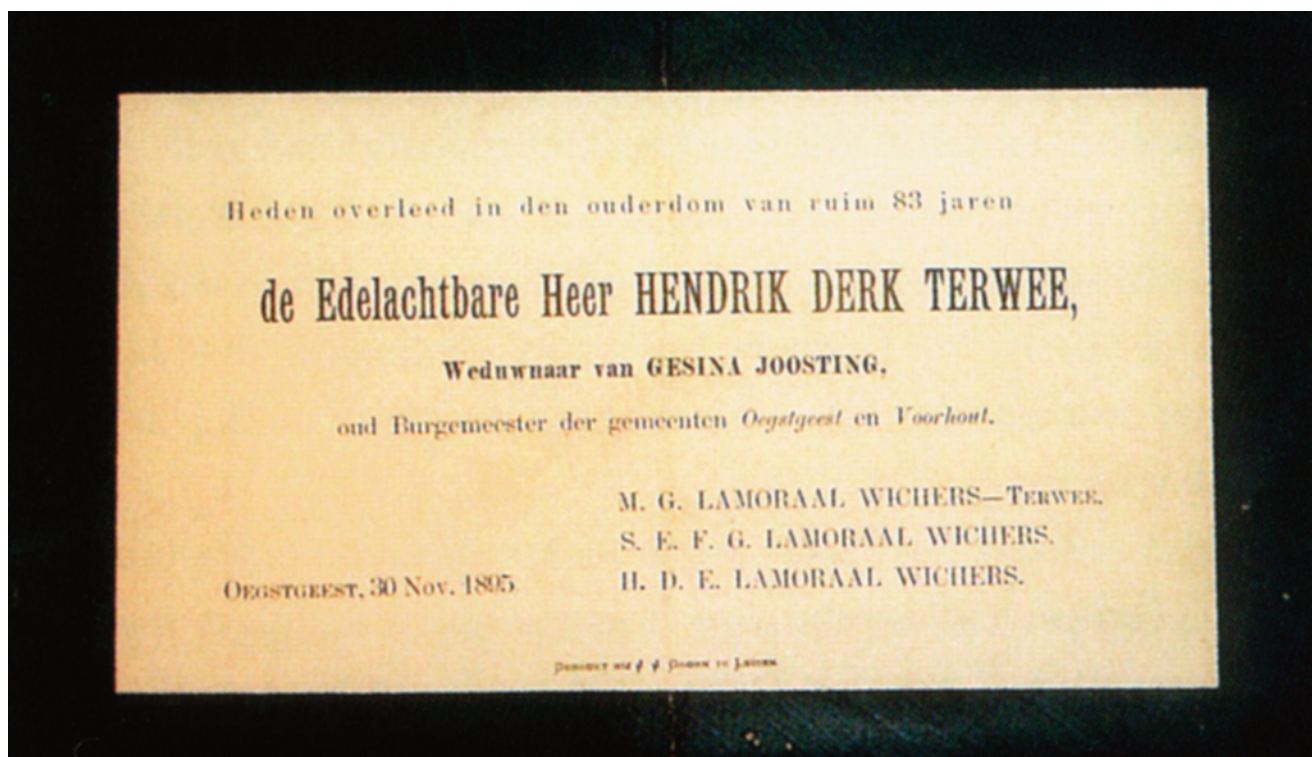
Op 22 mei in een vergadering van de raad, waarvoor de burgemeester zich heeft afgemeld, wordt het K.B. voorgelezen waarbij aan de heer Terwee met ingang van 19 mei eervol ontslag is verleend. De plaatsvervangend voorzitter betreurt het dat van de kant van burgemeester Terwee geen enkele poging in het werk is gesteld om op behoorlijke wijze als voorzitter van de raad afscheid te nemen. Met moeite kan hij een woord van dankbaarheid uiten 'voor hetgeen door de heer Terwee als zodanig in het belang van de gemeente is verricht, al is het dan ook, dat de verstandhouding de laatste jaren tusschen het Dageelijksch Bestuur en de Secretaris zeer veel te wensen heeft over gelaten.

Het is onbegrijpelijk, dat een zo uitmuntend bestuurder op dergelijke wijze eigenlijk via de achterdeur het gemeentehuis heeft (willen) verlaten. Kennelijk was er niemand in de omgeving van Terwee, die hem kon corrigeren of hem duidelijk kon maken dat er een tijd van komen en gaan is. In juli volgt de installatie van de nieuwe burgemeester J.M. de Kempnaer.

Op 2 december 1895 overlijdt Hendrik Derk Terwee om half vier namiddag, gewoond hebbend in Oegstgeest, wijk I nummer 264.

BRONNEN

- G.D.M. Schwencke: VOOP jrg. 14 nr.2 (okt. 2002).
- Dwars Op, jrg. 2005; Historische Kring Voorhout.
- Gemeente archief Oegstgeest. Verslagen Gemeenteraadsvergaderingen (periode burgemeester Terwee).

Afb. 6 Overlijdensbericht van H.D. Terwee.

J.M. De Kempenaer, 1895-1900

Een moderne magistraat

DOOR KEES WOLTHUIS

Per 1 juli 1895 werd bij Koninklijk Besluit van 17 juni 1895 mr. J.M. De Kempenaer benoemd tot burgemeester van Oegstgeest en Voorhout (afb. 1 en 2) onder gelijktijdig eervol ontslag als burgemeester van Voorschoten. Jacob Mattheus De Kempenaer was op 6 juni 1853 te Arnhem geboren. Zijn vader Jacob Ursel was rijksadvocaat en zijn grootvader Jacob Mattheus behoorde tot de Negen mannen die onder leiding van Thorbecke de grondwetsherziening van 1848 hadden voorbereid. Ook was hij minister van Binnenlandse zaken. Onze De Kempenaer studeerde rechten en trouwde in 1884 met Henriëtte Josephine Catharina Rueb (1863-1948). Het echtpaar kreeg vijf kinderen, van wie 2 jong overleden. De oudste dochter trouwde in 1906 met W.J.C. Bijleveld (1878-1952), adjunct-archivaris te Leiden en bekend als de schrijver van vele interessante artikelen over de historie van Leiden en Oegstgeest. De Kempenaer werd eerst burgemeester van Aalsmeer (1883) en vervolgens van Voorschoten (1886). Een echte carrièreburgemeester dus.

Afb. 1 Portretfoto van J.M. de Kempenaer, de gemeentepenning hangt uit het midden. De burgemeestersketting is later op de foto ingeschilderd).

Afb. 2 Het wapen van de familie De Kempenaer.

De Kempenaer

ANNEXATIE IN 1896

In april 1895 kwam het uiteindelijke annexatie voorstel van Leiden via Gedeputeerde Staten bij de gemeenteraad van Oegstgeest binnen. Werden de raad en de bevolking in 1890 nog gekend in een kleiner annexatieplan, nu niets van dit alles. Een zeer ingrijpende annexatie (tot de Posthof) zou gaan plaatsvinden. Er wordt direct een geheime raadsvergadering belegd. Een commissie van drie leden ter ondersteuning van secretaris Blankenstijn wordt benoemd om alle tegenargumenten in stelling te brengen. Pas in maart 1896 wordt dit adres aan de Tweede Kamer vastgesteld. Hierin wordt gewezen op verregaande consequenties voor Oegstgeest: vermindering van de bevolking met 40%, lagere inkomsten, enz. Men stelde zich zelfs de vraag: 'Waarom dan nu niet de koninklijke weg bewandeld van een gehele annexatie?' De Kempenaer kan of wil deze vergadering niet bijwonen. Naderhand weigert hij hardnekkig om het adres mede te ondertekenen.

Intussen is het wetsontwerp in februari 1896 ingediend. Op 19 juni stemt de Tweede Kamer, met 65 voor (o.a. ene Goekoop) en 23 tegen (o.a. twee Mackay's) in met het wetsontwerp, gevolgd door de Eerste Kamer op 10 juli met 38 voor en 3 tegen. Op 1 augustus 1896 is de annexatie een feit. De Kempenaer heeft verlof gekregen om zich van 15 juli tot 9 augustus buiten de gemeente te begeven.

De houding van De Kempenaer in deze annexatiekwesitie is merkwaardig. Een verklaring zou kunnen zijn dat hij bij zijn aantreden al op de hoogte was gebracht door zijn oom J.G. Gleichman, voorzitter van de Tweede Kamer, hoe hopeeloos Oegstgeest er in deze zaak voorstond. Een 'neen' van zijn kant zou voor zijn verdere carrière nadelig kunnen zijn.

ANNEXATIEGEVOLGEN

Door de annexatie vindt er in het college en de raad een aardverschuiving plaats: een viertal personen, onder wie loco-burgemeester E. Groen, was inwoner van Leiden geworden. Per 1 september 1896 worden J.C. Spaargaren en A. Juffermans tot nieuwe wethouders benoemd en treedt H. Duivenvoorde terug. De drie laatst genoemden zouden bekende Oegstgeester wethouders worden doordat er later straten naar hen werden vernoemd. Bijna zouden hun verdiensten worden vergeten: respectievelijk 27, 23 en 19 jaar wethouder van Oegstgeest.

In oktober 1896 komt De Kempnaer met de nieuwe begroting. Een dramatische bezuiniging: alle salarissen worden sterk verlaagd. Bijvoorbeeld: de burgemeester ontvangt f 800,- (-f 200,-) en de wethouder f 150,- (-f 50,-); het presentiegeld van een raadslid wordt f 105,- (-f 75,-). De functie van ambtenaar ter secretarie vervalt, de nachtwaker gaat ook vuilnis ophalen en de asman gaat voorlopig in de 'steun'. Gedeputeerde Staten accepteren deze zelf opgelegde bezuinigingen niet. Immers de salarissen berusten op een Koninklijk Besluit.

Door een formeel voorstel aan Gedeputeerde Staten wordt alles in der minne geschikt.

In juli 1895 dient De Kempnaer een verzoekschrift in om dispensatie van de verplichting om te wonen in de eigen gemeente aangezien hij geen geschikte woning in Oegstgeest kan vinden. De raad steunt dit verzoek, immers er waren in die tijd weinig geschikte woningen voorhanden voor een gezin van vijf personen met twee inwonende

dienstbodes en een (franse) kinderjuffrouw. Dispensatie wordt op 1 mei 1896 verleend. Op 15 mei 1896 verhuist het gezin naar Terweepark 4 te Oegstgeest (afb. 3). In september 1896 volgt wederom een dispensatieverzoek, want het Terweepark ligt nu in Leiden. Dispensatie wordt om dezelfde reden tot 1901 gegeven. Ook de voorwaarde dat de burgemeester iedere maandag en vrijdag te spreken moet zijn voor de ingezetenen wordt herhaald. De verhuizing van De Kempnaer 2 1/2 maand voor de annexatie lijkt vreemd, maar is het niet. Het vinden van een geschikte woning was nog steeds moeilijk en hij wist zich vrijwel verzekerd van een tweede dispensatie. Zijn adres zond hij namelijk aan H.M. Koningin Regentes Emma.

BESTUUR

Op 7 september 1897 wordt J.G.M. van Griethuijsen benoemd tot secretaris in de vacature Blankenstijn. Hierdoor wordt de vriendenband van burgemeester/secretaris uit Voorschoten hersteld.

Oegstgeest had veel kleine woningen z.g. arbeiderswoningen. Om te voorkomen dat arbeiderswoningen worden gebouwd waar grote huizen verwacht en gewenst waren, wordt de Alg. Politie Verordening art. 20 aangepast. Elk nieuw huis moet een bebouwd oppervlak van tenminste 35 m² hebben. Voor woningen aan de Leidsestraatweg en het villa (Wilhelmina)park geldt echter minimaal 60 m² bebouwd. Eén kamer moet minimaal 14 m² zijn en een hoogte hebben van 2,8 m. van vloer tot onderkant zolder of plafond.

In het villapark verkopen de eigenaren hun terreinen inclusief wegen en trottoirs.

Afb. 3 Het Terweepark was gelegen aan de westzijde van het station in Leiden. De Kempnaer woonde Terweepark 4; tweede woning van rechts.

Afb. 4 Een hele vroege prentbriefkaart van het voormalige gemeentehuis in het Wilhelminapark. Deze ansicht is verzonden in 1901.

Wat het onderhoud van deze wegen en trottoirs betreft voorziet De Kempnaer moeilijkheden voor de toekomst. Hij stelt voor nu reeds de wegen, trottoirs met bomen, bruggen e.d. van de eigenaren te kopen. Immers, het is nu goedkoper dan ze later in verwaarloosde staat te moeten kopen. Het college wordt door de raad gemachtigd aldus te handelen, mits alles in goede staat wordt opgeleverd.

ENDEGEEST

Deze psychiatrische inrichting wordt in 1897 geopend. De raad van Oegstgeest constateert in hetzelfde jaar al dat het toezicht onvoldoende is. Beter toezicht op de verpleegden is nodig. Door het meermalen ontsnappen van krankzinnigen wordt de publieke veiligheid in gevaar gebracht. Bovendien als een patiënt was ontsnapt, werd de opsporing overgelaten aan de politie!

NIEUW GEMEENTEHUIS

Aangezien het gemeentehuis aan de Achterweg te klein is geworden, teveel onderhoud behoeft en slecht bereikbaar is, besluiten de wethouders op 22 maart 1898 een optie te nemen op een stuk grond in het villapark (het latere Wilhelminapark). De Kempnaer, die in het buitenland verblijft, betuigt schriftelijk zijn instemming. In een geheime vergadering wordt de raad op 9 april geïnformeerd. De eerste locatie (bij de sloot) wordt spoedig ingeruild voor een goedkopere bij de vijver. Het college denkt maximaal 1700 m² (à f 1,25) nodig te hebben. De raad is enthousiast over de besparingen. De kosten van de bouw worden op f 10.000,- geschat. H.J. Jesse wordt aangezocht als architect (afb. 4).

De raadhuisen van o.a. Bussum, 's Graveland, Noordwijk en Hilversum worden bezichtigd. Besloten wordt de laatste (architect W.M. Dudok) als voorbeeld te nemen. Jesse begroot f 14.000,-. De raad gaat met 5 tegen 2 stemmen

morrend accoord met een maximum budget van f 14.500,- aangezien er geen beter plan te verwachten is, tenzij men gaat verkleinen.

Op 19 april 1899 stelt het college vast dat alle inschrijvingen voor de bouw het budget verre te boven gaan. Het werk wordt niet gegund. De drie laagste inschrijvers worden gezocht opnieuw in te schrijven op een bijgesteld plan. Uiteindelijk wordt het werk gegund aan Verhoog te Leiden, voor f 14.709 (in waalsteen). Om de bouw te kunnen bekostigen wordt een lening van f 15.000,- (30 jaar, 4%) aangegaan. Daartegenover zou de opbrengst van de verkoop van het oude Raadhuis staan. De grondkosten worden ondermeer betaald met een lening van f 1400,- afgesloten bij mw. Rueb-Gleichman, schoonmoeder van De Kempnaer. De bouw is op 13 november zover gevorderd dat de raad toestemming geeft het oude Raadhuis, alsmede nu ook de oude school (=voorloper van de Gemeenteschool uit 1879; gelegen aan het toenmalige St. Janshof, thans de even kant van de huidige Deutzstraat) te verkopen. Op 6 december wordt door het College toestemming gegeven om rioolbuizen in rechte lijn naar de sloot aan de Voortweg te leggen. Met de raad wordt vergaderd over het meubilair. Burgemeester De Kempnaer zal de opening van het nieuwe gemeentehuis, voorzien op 22 februari 1900, niet meer meemaken. Hij overlijdt op 23 januari 1900, niet onverwachts. De laatste maanden was hij al afwezig en gedurende de vijf jaar van zijn burgemeesterschap vroeg en kreeg hij vaak verlof voor een verblijf in het buitenland. Alhoewel slechts korte tijd eerste burger van Oegstgeest markeert hij een periode van overgang van de oude 19de eeuw naar de nieuwe 20ste eeuw. Letterlijk en figuurlijk. Hij kocht de (antieke)wijn glazen van de gemeente voor f 50,- met vervanging door 12 modernere glazen. J.M. De Kempnaer wordt begraven in een grafkelder, gelegen binnen de fundamenten van de (doop)kapel, bij het Groene Kerkje. Daar rust hij tezamen met zijn dochters Theodora (1 jaar) en Jacoba Ursula van der Wyck-De Kempnaer (100 jaar). Mede op advies van zijn schoonzoon W.J.C. Bijleveld wordt op 24 juli 1914 'de Hoge en Lage Voortweg' omgedoopt in de De Kempnaerstraat.

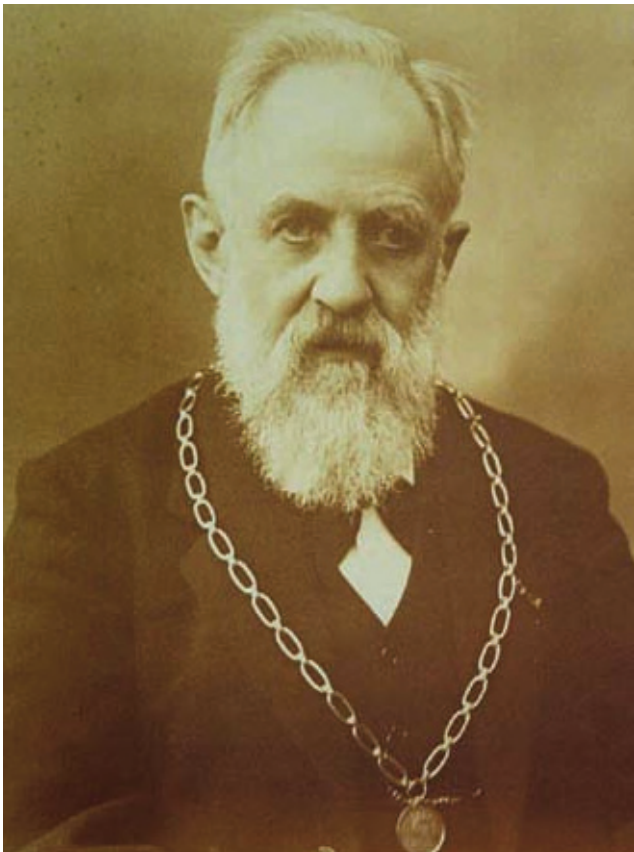
BRONNEN

- Gemeentelijk archief Oegstgeest, met dank aan mw. C. de Gloppe-Zuiderland.
- Regionaal Archief Leiden, met dank aan dhr. A.van Noort.
- Nationaal Archief, zie ook Annexaties in 'De canon van Oegstgeest' (2007).
- Centraal Bureau voor Genealogie.

J.G.M. van Griethuijsen, 1900-1930

DOOR MARIJKE WESSELING-TEPPEMA

Onherroepelijk dringt zich de vergelijking op met burgemeester Terwee. Beiden zaten jarenlang op de burgemeestersstoel van Oegstgeest. Naast hun burgemeesterschap vervulden ze ook de functie van secretaris met handgeschreven notulen, waren ze ook burgemeester Van Voorhout (Van Griethuijsen tot 1920) en woonden ze vlakbij hun gemeentehuis. Maar met het voortgaan van de tijd doen zich wel degelijk verschillen voor en die zullen in de loop van dit artikel naar voren komen. Met name zal met de oprichting in 1928 van de Oegstgeester Courant een nieuwe wind gaan waaien: voor het eerst komt er kritiek op het reilen en zeilen van de Gemeente (Bestuur zowel als Raad, die in 1902 wordt uitgebreid van 7 naar 11 leden). Maar als Van Griethuijsen in 1900 burgemeester van Oegstgeest wordt is het lang zover nog niet. Dat hij in 1897 van burgemeester toch weer gemeentesecretaris werd – een ongebruikelijke stap – zal op uitnodiging van de Kempenaer zijn geweest, die hem tijdens de bestuursperiode in Voorschoten goed had leren kennen. Volgens eigen zeggen was zijn sollicitatie ingegeven door de ligging van Oegstgeest en ook in verband met zijn kinderen. Daar had hij er een respectabel aantal van: 12 kinderen: 2 zonen en 10 dochters. Om zijn omvangrijke familie

Afb. 1 Portretfoto van J.G.M. van Griethuijsen.

een goed onderdak te geven liet hij in het Wilhelminapark een huis bouwen (nu nr 15, afb. 2) Na de voortijdige dood van de Kempenaer werd hij op 28 februari 1900 burgemeester van Oegstgeest, dat toen 3109 inwoners had. Op diezelfde dag, 28 februari werd het nieuwe Gemeentehuis in het Wilhelminapark geopend Het dorp zal grote ontwikkelingen tegemoet gaan op velerlei terrein in de komende 30 jaar.

WEGEN, VERVOER

Auto, tram en fiets doen hun intrede. Grind-en basaltbestellingen zijn aan de orde van de dag om wegen berijdbaar te maken. Ze waren een zegen, die nieuwe vervoersmiddelen, maar tegelijkertijd ook een groot gevaar, want ze gingen te hard (er vielen doden), mensen en dieren schrokken van het lawaai als de stoomfluit van de tram niet werd afgesloten. De motorrijtuigen verordening van 28 april 1909 speelde daarop in: binnen de bebouwde kom mocht niet harder dan 15 km. per uur worden gereden. Niet alleen boven de grond ook ondergronds was er veel activiteit. Aanleg van de riolering ging vooraf aan het leggen van de rails voor de elektrische tram. Het ongelukkige was dat de Rijnsburgerweg naar Leiden in bezit was van de erven Beijer, die pas na 8 jaar onderhandelen een contract wilden sluiten met de gemeente in 1910. De tol aldaar werd door de provincie en de gemeente Leiden afgekocht en de weg kwam in eigendom en onderhoud van de gemeente.

Eindelijk konden de rails voor de lijn Leiden-Katwijk gelegd worden. Bij de plechtige opening op 17 oktober 1911 werd hulde gebracht aan B&W voor de vele moeite bij

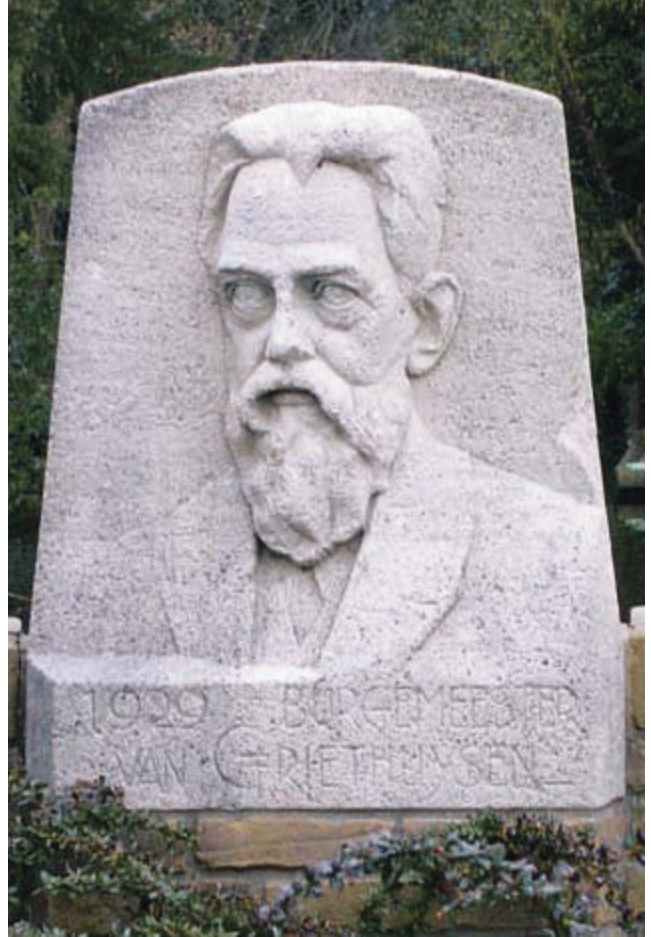
Jan Gijsbert Martinus van Griethuijsen werd 3 september 1856 geboren in Tull en 't Waal. Vanwege het vroegtijdig overlijden van zijn moeder naar de kostschool van de Hernhutters in Zeist gestuurd en daarna naar de HBS in Utrecht. Hoewel opgeleid voor notaris zag hij toch meer in een ambtelijke functie. 1884 huwelijk met Willemine van Griethuysen, een verre nicht, die in 1913 zal overlijden Na de positie van gemeentesecretaris van Amerongen en later Voorschoten werd hij burgemeester van Bleiswijk en Moerkapelle. 1897 gemeentesecretaris van Oegstgeest. 1900 burgemeester van Oegstgeest. Uit de stamboom van de familie blijkt dat de schrijfwijze van hun naam zich nogal eens wijzigt. Door de geslachten en families heen komen de schrijfwijzen met een ij of y, met een s of z allebei voor.

Afb. 2 Een eeuw oude prentbriefkaart met een aantal leden van de familie Van Griethuijsen voor hun huis.

het tot stand komen hiervan. Dat de burgemeester dwars had gelegen toen de rails door het door hemzelf bewoonde rustige Wilhelminapark dreigden te gaan, werd hem kennelijk vergeven: een beetje eigenbelang mocht toch wel bij zoveel betrokkenheid! Ook na het opheffen van de tol aan de Rijnsburgerweg was Oegstgeest nog niet bevrijd van obstakels: de tol aan het Haagsche Schouw werd pas in 1915 opgeheven. En dan nog was Oegstgeest geen heer en meester op eigen grondgebied: de Poelgeesterweg-Abtspoelweg en de Kwaaklaan, tot dan toe in bezit van mej. Wil-link, werden tenslotte in 1926 van haar overgenomen.

Verlichting, waterleiding riolering, gas en telefoon Vanaf begin 1900 wordt de Oegstgeester grond als door woelratten doorploegd. Buizen en kabels worden gelegd. Buizen voor riolen, waterleiding en gas, kabels voor elektriciteit en telefoon. Dat nog niet iedere inwoner meteen van de duinwaterleiding kon profiteren was duidelijk, maar de burgemeester stelde in april 1905, dat, ook al konden niet alle ingezetenen er in delen, deze voorzieningen in het algemeen belang waren, en dat niet alleen de geïnteresseerden in de kosten zouden hoeven bij te dragen. Het was de tijd van grote veranderingen op gebied van verlichting: van petroleum via gas naar elektriciteit. Mondjesmaat werden de nieuwe lantaarns over de gemeente verdeeld, want zuinigheid was troef en op minder belangrijke plaatsen konden petroleumlampen nog best dienst doen. In 1926 tenslotte kreeg het Oude Dorp (de kerkbuurt) als laatste elektriciteit.

Afb. 3 Op het Van Griethuijsenplein staat sinds 1929 deze in steen gehouwen beeltenis van burgemeester Van Griethuijsen.

ONDERWIJS EN JEUGDZORG

Zorg voor het onderwijs is er genoeg: een commissie tot het tegengaan van schoolverzuim werd ingesteld in 1900, maar een modern verschijnsel als gymnastiekles was een stap te ver. Dit achtte men niet opportuun daar andere vakken belangrijker waren en 'de kinderen in de regel ver van school woonden, dagelijks flinke wandelingen maakten en dus genoeg lichaamsbeweging hadden'.

GEZONDHEID, HYGIËNE EN WELZIJN

Nieuwe ideeën over hygiëne werden neergelegd in 1904 in een Bouw-en Woningverordening: zo moesten de wanden van de privaten binnen in het huis van steen zijn en open putten waren verboden. In bedsteden mochten geen kribben aanwezig zijn. In 1922 verdwijnt de hondenkar en verschijnt er een vrachtauto in de Oegstgeester straten om het vuilnis op te halen.

In 1925 vierde de burgemeester zijn 25-jarig ambtsjubileum. Hij werd alom geprezen o.a. voor zijn optreden tijdens de mobilisatie in 1914 toen de gemeente een krediet gaf voor de onkosten van de inkwartiering van soldaten en paarden. Voor de opvang van Belgische vluchtelingen was f 1000,- beschikbaar gesteld. Kortom, hij had Oegstgeest goed door de oorlog heen geloodst. Hij kreeg een bronzen plaquette met zijn beeltenis; in 1929 zijn beeltenis in steen (afb. 3).

Politiek was niets voor de burgemeester, pree de feestredenaar. Zijn functie vroeg natuurlijk ook om onpartijdigheid en dat was, zoals hij zelf zei, waar hij altijd naar gestreefd

had. Zelfs bij een felle discussie in de Raad in april 1920 over de invoering van het gebed voorafgaand aan de raadsvergaderingen neemt hij, hoewel President-Kerkvoogd van de Nederlands Hervormde gemeente geen positie in. Het gaat om de aanhef in het gebedsformulier. De een beschouwt het gebed op zich als te 'heilig', een ander vindt alleen het gebed met als aanhef 'De Drieeënige God' aanvaardbaar. Weer anderen kunnen alleen de woorden de 'Almachtige God' accepteren. Geen van beide goden kon het winnen en zo werd van het hele gebed afgezien.

BOUWEN EN WONEN

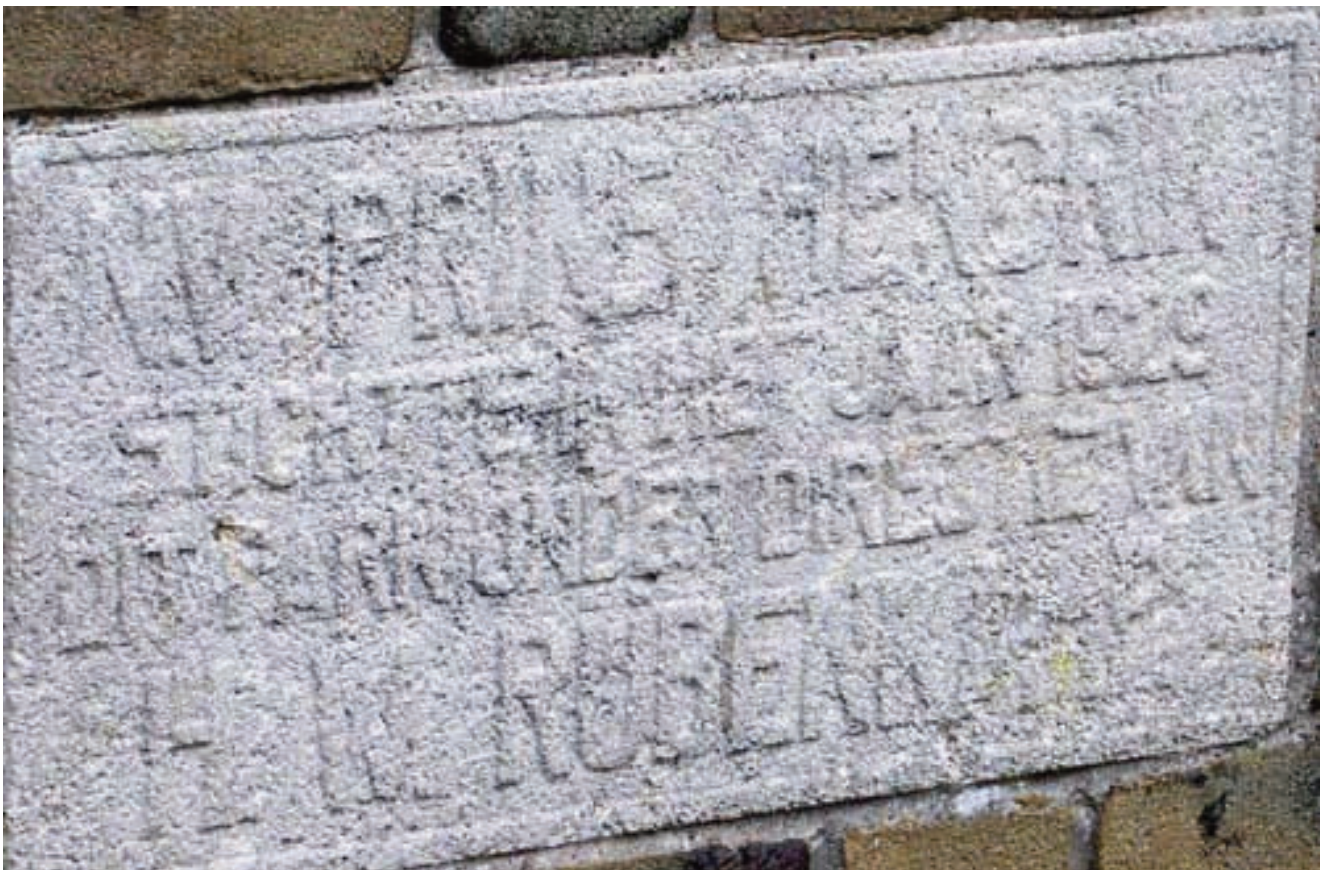
De bouwlust was groot vanaf 1900. Natuurlijk, er was grond te over. Afgezien van de bouw van het Wilhelminapark, een echt villapark op initiatief van particulieren, zal in de twintiger jaren het huidige 'oude Oegstgeest' ontstaan, ook op particulier initiatief. De gewiekste wethouder Rübenkamp nam het initiatief de tuinbouwgronden die er in overvloed waren te exploiteren; en zo ontstonden in de twintiger jaren het Prins Hendrik-, Juliana- en Oranje Park (afb. 4).

Hoewel er veel grondgebied was afgeknabbeld door de annexatie van 1920 en dientengevolge ook een groot aantal inwoners Leidenaar was geworden, was het aantal inwoners toch door inbreiding gegroeid. Dit was in het algemeen een ander slag mensen dan de oude bevolking, mon-

diger misschien, met andere wensen en ideeën. Daar is in de in 1928 opgerichte Oegstgeester Courant de weerslag van te vinden. Een abonnement kostte f 1,- per jaar, maar daarvoor kreeg je dan ook een uitgebreid buitenlands nieuwsoverzicht met commentaar en een nauwgezet verslag van de raadsvergaderingen. Het is duidelijk dat er een nieuwe wind was gaan waaien en er kennelijk inwoners zijn (gekomen) die de gemeentepolitiek kritisch volgen. En zo is de krant het levende bewijs dat democratie zonder lokale krant niet goed kan functioneren.

Het gaat natuurlijk vaak, lijkt het, om kleinigheden. Op 24 mei 1929 vraagt men zich in de Raad af of het niet beter zou zijn om in het stratenplan der N.V. Prins Hendrik drie rijen tegels op de paden te leggen vanwege de modder. Tegenstanders meenden verontwaardigd dat het landelijk karakter van de gemeente dan verloren zou gaan. Anderen wilden tegels over de volle breedte. Hoe dan ook, het kwam er op neer dat dit extra financiële offers zou vergen van de Heer Rübenkamp. De Raad besloot unaniem (op Rübenkamp na) om tegels op de volle breedte te eisen op kosten van de grondexploitant. Dit alles werd keurig in de krant beschreven met de boodschap erbij dat de gang van zaken een goed voorbeeld was van hoe een gemeente ingepakt kan worden door bouw-exploitanten.

Niets nieuws onder de zon dus. Hier stonden de persoonlijke belangen van wethouder Rübenkamp tegenover die van de gemeente, waar hij zelf wethouder van was.

Afb. 4 Eveneens in 1929 is deze gedenksteen gemetseld op het bruggetje naar de Louise de Colignylaan. Opschrift luidt: 'NV PRINS HENDRIK stichtte in het jaar 1929 dit park onder directie van H.M. RÜBENKAMP'.

Twee weken later berichtte de redactie vol leedvermaak dat de trottoirkwestie veel nieuwe abonnees had opgeleverd en de belangstelling voor het openbare leven kennelijk gegroeid was.

In hetzelfde jaar 1929 was bij de gemeente een verzoek binnengekomen om een voorschot voor het bouwen van 70 arbeiderswoningen in Buitenlust. De krant signaleert: 'Een bewonderenswaardig initiatief om de achterstand binnen onze gemeente met betrekking tot de woongelegenheden voor de minder met aardse goederen bedeelden in te halen.' Berustend: het zal wel even duren, want "in onze gemeente komt men nu eenmaal alles, wat niet uit de oude bevolking voortkomt met weinig gastvrijheid tegemoet. Het 'Wilhelminapark' ziet inderdaad kennelijk niet veel in de voorstellen van de Vereniging Gemeentebelang. Medewerking wordt geweigerd, sterker nog de bestrijding van de plannen culmineert in het antwoord van de burgemeester, die botweg zegt "alle rekestes in de prullenmand te zullen deponeren". De krant stelt het duidelijk: "hadden wij, toen het onze gemeente duidelijk werd wat eenmaal haar bestemming zou zijn een vooruitziend bestuur gehad, dan zou alles zich anders hebben ontwikkeld". Nu liep de gemeente steeds achter de feiten aan. De weinig doortastende Raad bleef ook niet buiten schot: "gebrek aan onderlinge waardering en een tekort aan saamhorigheidsgevoel. Zij missen de stuwende kracht van enige mensen uit het volle leven die door hun praktische levenser-

varing een meer onbevangen blik op gemeentezaken zouden kunnen hebben."

Of het nu de kritiek van de laatste tijd was of gewoon de vergevorderde leeftijd, de consternatie was groot toen Van Griethuijsen zijn aanvraag voor eervol ontslag aankondigde. Bij zijn afscheid waren er vele lovende woorden. Wethouder Zandbergen: "U heeft met hart en ziel gewerkt en de Gemeenterekening is gestegen van f 30.000 (in 1900) naar f 274.000 (in 1930)". Raadslid Bakker: "U was van Christelijk Historische achtergrond, hebt nooit populariteit gezocht en bent nooit partijdig geweest" waarvoor hulde (plus een zilveren sigarenkist). Zelfs de Oegstgeester Courant gaat zo ver de burgemeester te prijzen om het vele dat hij voor elkaar heeft gekregen. In 1933 overlijdt Van Griethuijsen.

Ds. A.J. Ruys (In Memoriam in het Leidsch Jaarboekje 1933-34) is wel heel verdrietig: 'Indien ooit iemands ontslapen groote ontroering heeft veroorzaakt, dan is dat wel het geval geweest met het sterven van de Heer J.G.M. van Griethuijsen'.

BRONNEN

- Canon van Oegstgeest, uitgave van de VOO, 2007.
- Gemeentearchief Oegstgeest, Gemeenteraadsverslagen van de periode van Griethuijsen.
- Website van de familie Van Griethuij(y)s(z)en.

Het eerste raadhuis, 1813-1900

Het eerste raadhuis aan de Wjittenbachweg. Foto rond 1900.

A.J. van Gerrevink, 1930-1942; 1945

DOOR FREEK LUGT

Vóór de oorlog

‘H et heeft H.M. onze geëerbiedigde en geliefde Koningin behaagd mij te benoemen tot burgemeester van de zeer schoone gemeente Oegstgeest, gelegen in het hart van Holland, onder den rook van onze klassieke academiestad, in een landstreek die ongetwijfeld is en in steeds meerdere mate belooft te worden, de belangrijkste van ons land.’ Zo kondigde de burgemeester van Oldemarkt zijn vertrek aan naar zijn volgende standplaats. Energiek en daadkrachtig, godsvruchtig en koningsgezind, toog hij naar het westen des lands, waar hij met fanfares werd ontvangen (afb. 2). Het was een ander mens dan de oude burgervader die vijftien jaar later met stille trom vertrok, ziek, eenzaam en vooral heel erg moe.

BURGEMEESTER VAN OEGSTGEEST

De Commissaris van de Koningin had Van Gerrevink de ‘wenk’ gegeven zich wat meer met het openbare leven te bemoeien dan zijn voorganger Van Griethuijsen had gedaan. Dat deed hij. Oegstgeest bleek meer dan 50 organisaties van allerlei aard en soort te bevatten, die allemaal werden bestuurd door mensen die wisten hoe dat moest en die daarnaast allerlei comités ad hoc oprichtten, waarvan de burgemeester bij zijn entree in de gemeente al een voorproefje had gekregen. Naast de meeste nu nog bestaande clubs waren er bijvoorbeeld de christelijke zangverenigingen Debora en Halleluja en organisaties als de Burgerwacht, de Bijzondere Vrijwillige Landstorm en later de Vereniging voor de Luchtbescherming. Dat er zoveel verenigingen waren, was ook een gevolg van de toen nog optimaal heersende maatschappelijke verzuiling, waardoor Oegstgeest bijvoorbeeld twee geitenfokverenigingen telde. Alom tegenwoordig waren de harmonie Triumph van de Willibrordparochie en de Tramharmonie van de Noord-Zuid-Hollandsche Tramweg-Maatschappij. De burgemeester liet zich voor alle vergaderingen en evenementen van de 50 organisaties uitnodigen, en sloeg alleen een bijeenkomst af als het de derde van die avond zou worden. Hij maakte er een gewoonte van pas tijdens de loop van een vergadering te verschijnen en kreeg dan veelal meteen het woord. Want spreken moest hij, maar hij deed dat graag en goed, hoewel het vaak veel meer voorbereidings-tijd vergde dan de aanwezigen vermoedden. De organisaties waren zo enthousiast over de burgemeester, dat zij bij zijn 25-jarig ambtsjubileum, waarvan hij toch maar een jaar of vijf in Oegstgeest had doorgebracht, spontaan een comité vormden om dat jubileum groots en met de hele bevolking te vieren. In 1936 was het echtpaar Van Gerrevink 25 jaar getrouwd (afb. 3).

Afb. 1 Portretfoto van burgemeester Van Gerrevink.

Annes Johannes van Gerrevink werd op 6 juli 1878 in Deventer geboren in het gezin van een groothandelaar in tropische producten. Hij werd na de middelbare school beroepsmilitair en kreeg in Arnhem een officiersopleiding. Daarna volgde hij de opleiding voor de gemeentesecretarieën in Bathmen, Epe en Dalfsen, waar hij tot 1910 gemeentesecretaris was. Hij was lid van de Christelijk Historische Unie en sinds 1910 burgemeester van Oldemarkt, in de kop van Overijssel. Van Gerrevink werd per 1 maart 1930 benoemd tot burgemeester van Oegstgeest. Hij was gehuwd en had vier kinderen.

Afb. 2 Bij de installatie van Van Gerrevink als burgemeester van Oegstgeest is de raadszaal aan het Wilhelminapark gevuld. Hijzelf zit aan de tafel (derde van rechts). Staande voor de schoorsteen en zittend daarvoor zijn familie. De heer met de baard is oud-burgemeester Van Griethuijsen (rechts vooraan), die nog een aantal maanden zal aanblijven als gemeentesecretaris.

Afb. 3 Het echtpaar Van Gerrevink 25 jaar getrouwd. Op 16 november 1936 vieren de heer en mevrouw Van Gerrevink hun zilveren huwelijksfeest.

MINDER MOOIE KANTEN

Er zaten echter ook minder mooie kanten aan het burgemeesterschap van Oegstgeest. De honorering bijvoorbeeld was ver beneden de maat. Hij had een duur huis in het Wilhelminapark, nummer 29, moest zich aanpassen aan de Oegstgeester levensstandaard en had vier opgroeiende kinderen. Naar zijn eigen schatting had hij voor dat alles ongeveer 10.000 gulden per jaar nodig. Het burgemeestersalaris bedroeg echter slechts 4000 gulden. Hij vulde dat aan door het geven van lessen aan een opleiding voor gemeenteambtenaren, waar hij ongeveer een halve werkweek aan besteedde. Zijn voorganger had veel meer verdiend, aangezien deze de functies van burgemeester en gemeentesecretaris combineerde, en die twee salarissen zonder meer bij elkaar werden opgeteld. Maar doordat de gemeente sinds kort meer dan 5000 inwoners telde, was dat niet meer toegestaan. Door de Raad werd wel moeite gedaan om bij Gedeputeerde Staten te bewerkstelligen dat het salaris van de burgemeester omhoog kon, maar dit was tot mislukken gedoemd, zeker toen de salarissen van alle gemeentefunctionarissen omlaag moesten in verband met de economische crisis waarin ook Nederland toen was beland.

Een ander probleem lag in het volstrekt door elkaar lopen van privé en publieke belangen bij de ontwikkeling van onroerend goed, waarmee het dorp zo druk in de weer was. De gemeentelijke regelgeving op dat gebied was ver beneden de maat en binnen alle categorieën gebruikers van het gemeentehuis werd wel eens gespeculeerd met een stukje grond. Van Gerrevink zag onmiddellijk dat dit onacceptabel was. Hij begon met een algehele herziening van de bouwverordening. Dat was tegen het zere been van de vele grote en kleine aannemers en projectontwikkelaars die het dorp kende, waarvan wethouder Rübenkamp niet de minste was. Deze werd alom gewaardeerd voor zijn ontwikkeling van het Hendrik- en Julianapark en de Oranjebuurt, en het was duidelijk dat hij eerder belang had bij minder dan bij meer regels. Maar de burgemeester zette door, en de nieuwe verordening kwam er.

Minder succes had de burgemeester aanvankelijk met zijn pogingen Rübenkamp ertoe te bewegen zijn persoonlijke en publieke belangen beter te scheiden. Dit probleem loste echter zichzelf op. Toen naar buiten kwam dat de wethouder grote bedragen aan provisie had aangenomen voor verkoop van grond aan de gemeente, de grond waarop zojuist de Terweeschool was gebouwd en de boerderij van Juffermans waardoor de flessenhals aan het eind van de Geversstraat kon worden weggenomen, nam deze ontslag. Het hele verhaal werd door een commissie uit de Gemeenteraad in een rapport vastgelegd, dat onder grote publieke belangstelling uitgebreid werd besproken in een gewone en een bijzondere raadsvergadering en dat unaniem door de Raad werd aangenomen. De ten onrechte ontvangen

provisie betaalde de ex-wethouder aan de gemeente door, voor een deel in de vorm van obligaties ten laste van de 'Leidsche Exploitatie Maatschappij van Onroerende Goederen.' Hierdoor werd de gemeente obligatiehouder van die vennootschap, wat de burgemeester de gelegenheid gaf om tijdens een obligatiehoudersvergadering in het Amsterdamse Krasnapolsky druk uit te oefenen op het bestuur van deze ietwat louche vennootschap. De in die periode tevens tegen Rübenkamp ingezette strafrechtelijke procedure werd overigens niet doorgezet.

Rübenkamp had veel gemak gehad van de gemeentearchitect, die geen opleiding had genoten, geen tekeningen kon maken, alles goed vond wat hem werd voorgelegd en nergens toezicht op hield. Toen de burgemeester dat in de gaten kreeg en eens ging kijken bij een bouwproject waarvoor de bouw van tien woningen was goedgekeurd en hij elf in aanbouw zijnde woningen telde, was de maat vol. De 'gemeentearchitect' werd vervangen, zoals dat bij een reorganisatie van de secretarie ook met anderen gebeurde.

ANDERE ACTIVITEITEN

De burgemeester was betrokken bij een veelheid van activiteiten in een Oegstgeest waarvan het bevolkingstal zo ongeveer verdubbelde. Belangrijk waren de verbreding van het noordelijke eind van de Geversstraat en het verleggen van de tramlijn. Veel voldoening had hij van de uiteindelijke verwerving van landgoed Oud-Poelgeest, waarvoor hij zich vanaf de eerste dag had ingezet.

Van de vele andere bezigheden van Van Gerrevink kan nog worden genoemd het voorzitterschap in 1935 van een

Afb. 4 Het gedwongen afscheid van burgemeester Van Gerrevink in 1942. De wethouders T. van Egmond en N. Zandbergen flankeren het echtpaar.

stembureau in het Saargebied, waar bij referendum moest worden besloten of het gebied zich bij Duitsland zou aansluiten.

Door de oorlogsomstandigheden werd Van Gerrevink gedwongen om af te treden als burgemeester (afb. 4).

Oorlog

DE OORLOG BREEKT UIT

Tijdens de raadsvergadering van 3 mei 1940 deden de mannen aan tafel nog alsof er geen oorlog zou komen. Wat kon je anders? Diep in hun hart wisten ze wel beter, de 2000 soldaten in het dorp en de kanonnen bij Oud-Poelgeest spraken duidelijke taal. Maar ter vergadering werden slechts trivialiteiten behandeld, zoals het verzoek van de nachtwaker om hem geen ontslag te verlenen als lantaarnopsteker vanwege het bereiken van de 65-jarige leeftijd (toegestaan) en klachten over 'uithollingen overdwars' in de Regentesselaan en de Emmalaan (zou naar worden gekeken). De volgende vergadering werd op 10 mei geagendeerd.

In de vroege ochtend van die dag begon de oorlog. Van Gerrevink en zijn vrouw werden om half drie gewekt door kanongebulder. 'Het is een oefening', zei zij nog, maar het

'Staatsiefoto' van burgemeester Van Gerrevink.

was echt. Net als de andere Oegstgeestenaren zagen zij de Duitsers per parachute uit de lucht dwarrelen. Om half vier vond de burgemeester de eerste mitrailleurkogel op straat. De vergadering van die avond kon niet doorgaan omdat minder dan de helft van de raadsleden kwam opdagen. Die dag en de dagen daarop is er aan de zuidwestkant van Oegstgeest hard gevochten. Vliegveld Valkenburg was een van de doelen van de Duitsers. Er zijn bij het Groene Kerkje ruim 60 Nederlandse soldaten begraven. Van hen werden er 23 door de burgemeester zelf gevonden. Zij lagen langs de Rijn bij het Valkenburgse Veer in de tulpen van wethouder Zandbergen, neergemaaid door een Duitse mitrailleur die in de steenfabriek van Van Sillevoldt was verschanst. De afschuwelijke beelden raakten onwrikbaar in Van Gerrevinks geheugen gegrift. Maar eenmaal op het kerkhof kon de burgemeester zich weer laten gelden: toen het Haagse Ministerie van Oorlog bezig bleef met het opgraven en herbegraven en opnieuw opgraven van militairen omdat er met de identificatie van alles niet deugde, maakte hij daar met een nota op poten een eind aan. Er was er op het kerkhof maar één de baas, en dat was hij.

OORLOG

De Duitsers namen het gemeentehuis in beslag om daar hun *Ortskommandatur* te vestigen. De gemeente week uit naar Wilhelminapark 15, omgedoopt tot Raadhuispark 15, de woning die ooit voor burgemeester Van Griethuijsen was gebouwd. Van Gerrevink heeft lang gearzeld of hij onder het nieuwe regime wel burgemeester moest blijven. Eigenlijk vond hij dat dit niet kon. Door de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken en de Commissaris der Koningin, omgedoopt tot Commissaris van de provincie, liet hij zich echter overhalen om in het belang van de bevolking aan te blijven. Dat waren ook de richtlijnen van de regering in Londen.

Begin april 1941 stortte er achter Endegeest een Engelse bommenwerper neer. De burgemeester moest zorgen voor de begrafenis van de drie inzittenden, de *Ortskommandant* nam (toen nog) de Duitse militaire eer voor zijn rekening. Over een krans had de burgemeester niets vernomen. Zijn vrouw had nog voorgesteld daarvoor in kleine kring te collecteren, maar hij had dat afgewezen om niemand in gevaar te brengen. Tijdens de begrafenis werd hem door een officier van de *Feldgendarmarie* naar 'der Kranz' gevraagd, maar die had hij niet, en daar leek het bij te blijven. De volgende dag, op 18 april 1941, werd hij echter bij de *Ortskommandant* ontboden, waar ook de commandant van vliegveld Valkenburg bleek te zitten. Hij werd gearresteerd, een week in het soldatencachot op Valkenburg opgesloten en daarna overgebracht naar de gevangenis in Scheveningen, het 'Oranjehotel.' Het snauwen, brullen en ranselen van de cipers drong dag en nacht tot hem door, evenals het gekerm en gegil van mishandelde mannen en vrouwen. De tijd daar was psychisch diep ingrijpend. Niet alleen de onschuldige opsluiting als zodanig, onder deze omstandigheden en met volstrekt ontbrekende privacy,

De nieuwe burgemeester wordt ontvangen aan het begin van de Leidsestraatweg. Staande in de koets Van Gerrevink, zittend links zijn vrouw en rechts het oudste raadslid, de heer C. Bakker. Achter hen wacht de tram.

heeft zeer aan het gemoed van Van Gerrevink geknaagd, ook de onzekerheid over zijn toekomst. Hij zat in een zogeheten dodencel.

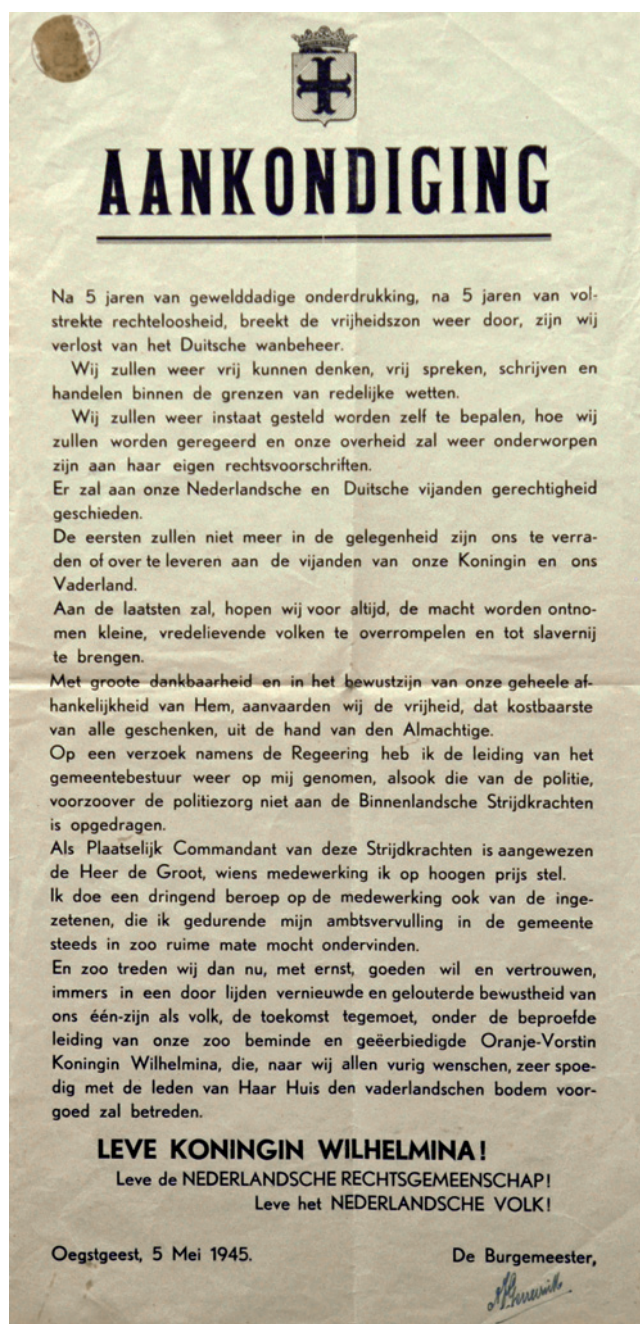
Hij heeft zelf nooit geweten waarom hij eigenlijk was gearresteerd. In het dorp wisten ze dat een halve eeuw later wel. Hij zou bij de begrafenis een toespraak hebben gehouden waarbij hij de loftrumpet had gestoken over de drie Engelse vliegers. Maar zo was het niet, hij had geen officieel woord gezegd, hij was alleen maar gaan kijken of alles goed ging. Hij zou gezegd hebben: “deze graven zullen wij echt wel onderhouden”, met de nadruk op *deze*, en daarmee bedoeld hebben dat hij dat niet zou doen met de Duitse graven die er ook lagen. Maar hij kon zich niet herinneren iets dergelijks gezegd te hebben. Zelf had hij gedacht dat zijn arrestatie verband hield met de krans die hij niet bij zich had. Ook was er sprake van dat hij iets negatiefs over de Winterhulp had gezegd, de NSB-organisatie die verondersteld werd alle charitas van bijvoorbeeld kerken over te nemen. Uiteindelijk bleek het vermoedelijk te gaan over een kwestie van twee maanden eerder, met betrekking tot vliegveld Valkenburg. Van een arbeider aldaar had hij een verzoek gekregen om extra rantsoenkaarten voor brood. De man werkte vrijwillig op het vliegveld en Van Gerrevink wilde daarom de kaarten niet geven. De burgemeester had daarbij de voorschriften mee, want de arbeider had al het maximale aantal extra kaarten voor zwaar werk. Bij het verzoek was een namens deze getekend briefje van de commandant van het vliegveld overgelegd.

Maar dat briefje bevatte geen aan de burgemeester gericht bevel, dus kreeg de arbeider nul op het rekest. De commandant had daarna de gemeentesecretaris telefonisch afgeblift, maar verder was er niets meer over gehoord. Vermoedelijk hebben al die elementen een rol gespeeld maar werd geen ervan zo zwaar bevonden dat de burgemeester moest worden veroordeeld. Op 14 mei 1941 mocht hij weer naar huis en aan het werk.

ONTSLAG

In september 1941 trad een nieuwe bestuurswet in werking, waardoor de werkzaamheden van de gemeenteraad werden opgeschort, de wethouders tot ambtenaren werden gebombardeerd en de burgemeester de macht met de verantwoordelijkheid daarvan kreeg. De tweede ambtstermijn van Van Gerrevink zou echter op 1 maart 1942 afgelopen zijn, hij was dan 65 jaar oud. Na alles wat er gebeurd was, vond hij het welletjes. Hij ambieerde geen derde termijn. Opnieuw waren het echter zijn bovengeschaten die hem dringend verzochten om aan te blijven, in het belang van de bevolking en overeenkomstig de richtlijnen uit Londen. Anders zou er immers een NSB-er worden benoemd. Van Gerrevink zwichtte, maar tevergeefs, de Duitsers wisten intussen wat voor vlees ze in de kuip hadden. Er werd toch een NSB-burgemeester aangesteld, O.L.J. Sikkens, een man die nota bene ouder was dan Van Gerrevink zelf. Ongeveer een jaar voor de bevrijding werd in Londen besloten dat alle door de Duitsers ontslagen of niet opnieuw

aangestelde burgemeesters die op 1 mei 1940 in functie waren, met ingang van de dag van de bevrijding opnieuw als burgemeester zouden moeten aantreden. Van Gerrevink werd daar via de illegaliteit van op de hoogte gesteld en bereidde zich er op voor, samen met de illegale Binnenlandse Strijdkrachten. In die periode overkwam hem opnieuw een traumatische gebeurtenis. Zijn trouwe echtgenote Henriëtte gaf de strijd op na 34 goede huwelijksjaren, het grootbrengen van vier kinderen (hun eerste kind was dood geboren) en het bij voortduring zijn van steun en toeverlaat. Zij leed sinds de zomer van 1944 aan een onduidelijk conglomeraat van kwalen, waarbij honger en angst

Op 5 mei 1945 is de burgemeester weer in functie. 'Na 5 jaren van volstreekte rechteloosheid breekt de vrijheidszon weer door.' Onderaan deze 'Aankondiging' heeft Van Gerrevink zijn handtekening gezet.

de boventoon voerden, angst vooral voor de nu voortdurend overvliegende geallieerde vliegtuigen en vaak ook Duitse V2-raketten. Aan het eind van de hongerwinter overleed zij, twee maanden voor de bevrijding.

OPNIEUW IN FUNCTIE

Burgemeester Van Gerrevink was op 5 mei 1945 meteen weer op zijn post, getuige ook de hierbij afgedrukte Aankondiging van die datum, die door hem is ondertekend. Maar hij was niet meer de oude, de reeks van traumatische ervaringen in de oorlogsjaren werden hem uiteindelijk teveel. Naar buiten toe functioneerde hij goedgehumeurd, feestelijk bijna, wat natuurlijk kwam door de vele buurt- en andere feesten die werden gehouden en waar hij een graag gezien spreker was. Zo kon hij met smaak vertellen hoe hij door middel van aanzeggingen door de politie heel Oegstgeest zover kreeg om met emmers en bezems het dorp een goede beurt te geven voor de intocht van de Canadezen. Een anekdote uit die tijd die niet onverteld mag blijven, betreft Willem Collee, de vroegere boekhouder van Rübenkamp, met wie Van Gerrevink op goede voet stond. Collee was eind 1943 door de Duitsers opgepakt in verband met de overval op het Distributiekantoor en via allerlei omwegen terechtgekomen in een kamp in Oostenrijk, waar hij door de Amerikanen werd bevrijd. Maar door een misverstand had zijn vrouw een paar maanden daarvoor bericht gekregen dat haar man was overleden. Kort na de bevrijding kon Collee een lift krijgen naar Eindhoven en van daar naar Rijnsburg. Onderweg stapte hij uit en het laatste stukje liep hij vrolijk fluitend naar huis. Zijn dochter herkende Willems vaste deuntje, en riep: 'moeder, daar is vader!'. 'Dat kan niet kind, vader is dood.' Maar vader was niet dood, en één van de daarover zeer verheugde mensen was de burgemeester. Deze hoorde het goede nieuws de volgende ochtend in de scheerstoel van kapper de Bruijn. Zonder boord en half ingezeept sprong hij uit de stoel en draafde hij naar Collee, twee huizen verderop. Niet altijd echter was het tijd voor feest. Zo liet de burgemeester aanvankelijk toe dat 'moffenmeiden' door de mensen uit hun huis werden gehaald en publiekelijk kaal geschoren. 'De volkswoede moest zich toch op de een of andere wijze uiten, en ik was al verheugd dat het volk die sletten niet dood sloeg.'

Naast zijn burgemeestersambt kreeg Van Gerrevink een vooraanstaande rol in het Centraal Orgaan voor de zuivering van overheidspersoneel. Op deze manier maakte hij lange werkdagen en vooral het Haagse werk was enerverend. Hij was al bijna zeventig en zijn lichamelijke en geestelijke reserves waren in de afgelopen jaren geheel verbruikt. In het najaar van 1945 stortte hij in. Hij kwam terecht in de psychiatrische inrichting Rhijnegeest, daarna in Oud-Rozenburg te Loosduinen waar hij weer bij zijn positieven kwam, en uiteindelijk opnieuw in Oegstgeest, bij dokter Borgerhoff-Mulder. Zijn opvolger in Oegstgeest werd pas in de loop van 1946 benoemd.

Buurtfeest mei 1945.

Van Gerrevink herstelde na enige tijd geheel, ging wonen op Louise de Coligny laan 8, speelde in 1955 nog een leidende rol in het 'anti-annexatiecomité', verhuisde op hoge leeftijd naar een dochter in Diepenveen en overleed daar in 1965 op 89-jarige leeftijd, om tenslotte bij het Groene Kerkje bij zijn Henriëtte begraven te worden.

BRONNEN

- Dagbladen uit de periode 1930-1946; inzake de LEMVOG-kwestie en de affaire-Rübenkamp in het bijzonder Het Vaderland 3 juni 1932; Nieuwe Leidsche Courant 1, 3 en 14 juni 1932; Leidsche Courant 21 oktober 1932.
- Riet van Dort en Bert Driessen, *Oegstgeest in bange dagen*, Oegstgeest 1994.
- Gemeentearchief Oegstgeest, waar mevrouw Carla de Gloppe zeer behulpzaam is geweest.
- Annes Johannes van Gerrevink, handgeschreven memoires, niet gepubliceerd, waarvan de heer Han Noorlander zo vriendelijk was delen ter inzage te geven.
- Freek Lugt, *Oorlogsgraven in Oegstgeest*, Oorlogsgravencomité Oegstgeest 2005.
- *Wilhelminapark en Omgeving 100 jaar*, WP Boekcommissie, Oegstgeest 2006.

Een van de vele bevrijdingsfeesten vond plaats in de straat waar Van Gerrevink later ging wonen, de Louise de Coligny laan. De burgemeester spreekt.

O.L.J. Sikkens, 16 juli 1942 tot 6 mei 1945

DOOR SYLVIA BRAAT

Op 1 maart 1942 liep de tweede ambtstermijn van burgemeester van Gerrevink af. Hij was 65 en ambieerde geen derde termijn. Mede onder druk van zijn meerderen en in het belang van Oegstgeest, stemde hij tenslotte toch in met een derde termijn. Maar voorlopig zou het niet van een derde termijn komen, want het Duitse gezag greep de gelegenheid te baat om nu ook in Oegstgeest een burgemeester van NSB signatuur te benoemen. Het zou de 67-jarige O.L.J. Sikkens worden.

Obbondus Lodewijk Joseph Sikkens werd in 1875 in Bolsward geboren. Na een eerder huwelijk, trouwde hij in 1924 opnieuw, met de veel jongere 27-jarige Caecilia Dirksen. Zij kregen een dochter, die Pop werd genoemd. Hij was reserve majoor der veldartillerie, koopman en wethouder in de gemeente Laren (N-H) geweest. Een van zijn favoriete hobby's was goochelen, waar hij zeer bedreven in geweest schijnt te zijn.

Krantenknipsel uit het Gemeentearchief Oegstgeest.

Op 11 juli 1942 besloot Seyss Inquart, rijkscommissaris voor het Bezette Nederlandse Gebied, om Sikkens tot burgemeester te benoemen en op 16 juli vangt zijn ambtstermijn aan. Een maand later vindt de plechtige installatie plaats, zo blijkt uit een uitnodiging die hiertoe op 6 augustus is verzonden.

Aan locoburgemeester, wethouder T. van Egmond (diep gelovig AR lid) valt de eer te beurt hem bij deze gelegenheid de ambtsketen om te hangen. In een gloedvolle toespraak wees hij Sikkens op de zorg en verantwoordelijkheid die hij als Burgervader had ten aanzien van alle ruim 9000 inwoners van Oegstgeest en dat hij zich niet moest beperken tot een kleine minderheid, die hem wat richting betref, het naaste stond. Bij het omhangen van de ambtsketen sprak de gereformeerde van Egmond: "Jezus Christus zal in Zijn dag u rekenschap vragen van het volbrengen van uw taak."

Hierop hield de nieuwe burgemeester een lange rede die hij begon met: "Volksgenoten en Kameraden."

Vervolgens betuigde hij dank aan Rijkscommissaris Seyss Inquart dat hij, Sikkens, zijn arbeidskracht in dienst kon stellen van de volkswelvaart en volksgemeenschap. Ook dankte hij de Leider van de NSB, Mussert, de gevolmachtigde van de Leider voor Zuid-Holland, kameraad Baron van Haersolte en noemde hij enige NSB 'hoogwaardigheidsbekleders' onder de genodigden.

Hij vervolgde zijn toespraak: "Het zal tot mijn taak behoren, de bevolking van Oegstgeest den zin voor het nieuwe bij te brengen en te trachten haar tot medewerking aan de nieuwe orde te bewegen." Hij signaleerde een groot gebrek aan gemeenschapsgevoel en vervolgde: "Nu het noodzakelijk is, dat de meergegoede offers brenge, opdat de arme volksgenoot leven kan, nu openbaart zich een egoïsme en een zelfzucht, die men niet voor mogelijk gehouden zou hebben in dit land." Hiermee doelde hij op het gebrek aan enthousiasme voor de collecte voor Winterhulp Nederland, waarvoor hij zich persoonlijk zou inzetten. Winterhulp was een, naar Duits model, verplichte bundeling en gelijk-schakeling van alle mogelijke charitatieve instellingen, die door de bezetter was ingesteld.

Voorts sprak hij de hoop uit dat er waardering zou komen voor de mannen aan het oostfront die bezig waren een nieuw bestaan voor ons volk te scheppen. "Met hen moeten wij samenwerken opdat ons vaderland weer gezond kan worden. Maar... wie ziende blind wil blijven en wil tegenwerken, zal ervaren dat het Nieuwe Nederland, dat bezig is te ontstaan weet wat een krachtig gezag wil zeggen en

kan.” En hij eindigde met de verzekering dat politie, brandweer en luchtbescherming zijn volle aandacht zou hebben. Na de plechtigheid volgde een kennismakingsreceptie in Taveerne ‘De Beukenhof’.

Er was niet meteen een woning beschikbaar voor de nieuwe burgervader. Sikkens huurde daarom de eerste vier maanden kamers in een pension en in het weekend reisde hij per trein naar Laren om bij zijn gezin te zijn. De gemeente ging ermee akkoord om de helft van de pension- en reiskosten (f 150,00) ten laste van de gemeente te laten komen.

Het reeds ten behoeve van de Duitse Wehrmacht gevoor- derde pand Oranjelaan 26, zou een geschikte burgemees- terswoning zijn. Dit pand was eigendom van de heer Geir- naert, die zelf in de Emmalaan woonde. De Duitse officie- ren moesten eruit en er moest het een en ander aan opgeknapt worden. Timmerbedrijf W. Mulder, Technisch bureau Woestenburg en stoffeerder Frans Plaisier verricht- ten diverse werkzaamheden om de woning geschikt te maken voor de burgemeester en zijn gezin. Ook deze kos- ten plus de verhuiskosten werden door de gemeente vol- daan. Met zijn bezoldiging van f 4.200 per jaar was Sikkens het niet eens. Hij meldt de gemeente dat hij vóór zijn benoeming tot burgemeester, bestuurder was geweest van het Filmgilde, afdeling theater, verhuur, studio’s en fabriek- ken voor een jaarwedde van f 5.000. Ook wijst hij de waar- nemend commissaris van Zuid-Holland op de zeer hoge levensstandaard in Oegstgeest. Zijn huur bedroeg wel f 800 per jaar. Hoe het ook zij, hij kreeg het voor elkaar dat zijn jaarwedde werd verhoogd tot f 5.500.

OEGSTGEEST HAD HET MET HAAR NSB- BURGEMEESTER SLECHTER KUNNEN TREFFEN

Wat was het oordeel van de bevolking over de burgemees- ter? Uit verschillende bronnen blijkt, dat ‘Sikkens voor een NSB’er nog zo kwaad niet was.’

Sikkens zou om den brode NSB’er geworden zijn. Hij had in Amerika een functie vervuld bij Philips en sprak liever Engels dan Duits. Dat Sikkens de enige NSB’er op het gemeentehuis zou blijven en hij geen kans zag een partij- genoot geplaatst te krijgen, werd hem door zijn NSB vrien- den kwalijk genomen. Eén keer is er een NSB dame in dienst genomen, maar die werd door iedereen genegeerd en is snel weer vertrokken. In zijn oordeel over Sikkens, zegt mr. B.J. van Krieken: “Erkend moet worden dat Sik- kens zijn beste kracht aan de gemeente heeft gegeven en zijn politieke instelling niet op de voorgrond plaatste.”

HAD OEGSTGEEST EEN GOOCHELAAR ALS BURGEMEESTER?

Mevrouw G.W.J. Braat-Bertel had gehoord dat Sikkens goo- chelaar van beroep was geweest. In haar dagboek meldt zij op 8 januari 1943 de volgende anekdotes over ‘de nieuwe burgemeester’.

O.L.J. Sikkens, kapitein der veldartillerie tijdens WO I. Portret geschilderd in de jaren 30, kunstenaar onbekend. Collectie Infor- matie centrum, Nationaal Militair Museum i.o., voorheen Leger- museum Delft.

Oranjelaan 26 werd voor f 800,00 per jaar de nieuwe burgemees- terswoning.

OEGSTGEEST, 6 Augustus 1942.

Het Gemeentebestuur van Oegstgeest heeft de eer U bij deze uit te nodigen tot bijwoning van de installatie van den nieuw-benoemden Burgemeester, den Heer O. L. J. SIKKENS, op Zaterdag 15 Augustus a.s., 14 uur, in het Raadhuis der gemeente Oegstgeest.

Vriendelijk wordt U verzocht op bijgevoegde antwoordkaart te berichten of U aan deze uitnodiging gevolg zult geven.

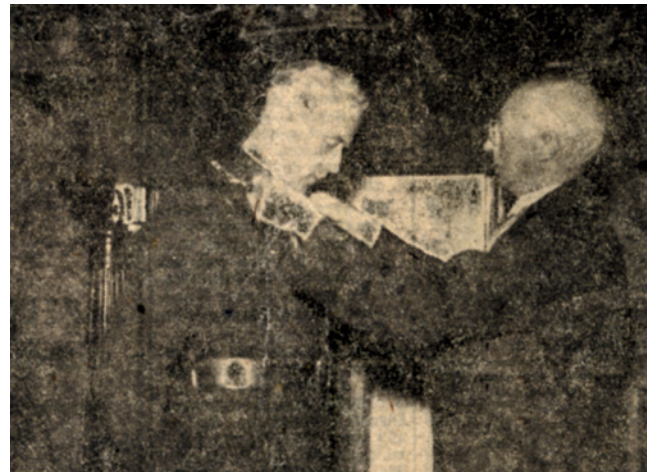
De Secretaris,

De Burgemeester,

Uitstappen aan
tramhalte „Endegeest”.

K 1661

Uitnodiging voor de installatie van Sikkens.

Installatie van Sikkens door wethouder T. van Egmond.

“... Het gesprek kwam op de nieuw aangestelde burgemeester, de heer Sikkens, een NSB'er. Dit is een – om het nu maar zachtzinnig uit te drukken – hoogst eenvoudige man, wie, uit hoofde van zijn partijlidmaatschap, het aardige postje van burgervader van Oegstgeest ten deel is gevallen. De goede man is oorspronkelijk goochelaar van beroep en vertoont nu dagelijks op de secretarie de schoonste goocheltoeren voor de raadsleden, de politieagenten enz. Ook nodigt hij gaarne zijn ondergeschikten tot dit doel bij hem aan huis. Voor een NSB'er hadden wij het slechter kunnen treffen. Hij zal waarschijnlijk niet veel kwaad doen; van het besturen van een gemeente heeft hij niet het minste verstand, en dat is onder deze omstandigheden misschien nog het beste ...”

De goocheltoeren van de burgemeester worden bevestigd door de toenmalige gemeente-ontvanger A.A. Verhaar bij zijn 25-jarig ambtsjubileum. Hij memoreerde bij die gelegenheid dat Sikkens eens de helft van zijn zojuist ontvangen salaris 'weg toverde.'

“IK BEN DE BURGEMEESTER ...”

Dat Sikkens erg gesteld was op zijn titel blijkt uit het feit dat hij de telefoon altijd opnam met: “Hier ... met de burgemeester!” Op een keer riep hij tegen een op de stoep fietssende slagtersjongen: “Ik ben de burgemeester ... dit is ten strengste verboden!”

De impopulaire Winterhulp Nederland lag hem na aan het hart aldus de volgende anekdote uit voornoemd dagboek: De burgemeester trok er persoonlijk op uit met de collectebus. Met de bus achter z'n rug belde hij dan aan en wanneer het dienstmeisje opendeed, zei hij: “Hier de burgemeester van Oegstgeest. Kan ik mevrouw even spreken?” Hierop kwam mevrouw lijkbleek en vrezend voor huiszoeking naar voren, waarop haar de Winterhulp collectebus werd voorgehouden, waarin ze dan maar ijlings een gave stopte.

Dat Sikkens, zoals van Krieken ook vermoedde, uit opportunistische beweegredenen lid van de NSB geworden was, blijkt uit zijn opmerking tegen de heer Geirnaert, zijn huisbaas: “U begrijpt dat ik als NSB'er hoop dat de Duitsers het winnen, maar eerlijk gezegd geloof ik nu niet meer dat dat gebeuren zal” (januari 1943).

Sikkens had tijdens zijn installatie al opgemerkt dat o.a. de brandweer zijn bijzondere aandacht zou hebben en wellicht is dit de reden geweest van zijn verzoek tot uitbreiding van de Oegstgeester vrijwillige brandweer met veertien man. De brandweer telde nu 56 vrijwilligers en dat was veel voor een dorp als Oegstgeest. Brandweerlieden kregen een legale 'Ausweis', hetgeen betekende dat zij zich vrijelijk, ook in spertijd, door het dorp konden bewegen en bovendien vrijgesteld waren van 'Arbeitseinsatz' in Duitsland. Een groot aantal van hen zat in het verzet, dus zo'n 'Ausweis' kwam uitstekend van pas.

Dick van Beek, die in de oorlog als plaatsvervangend hoofd op het Distributiekantoor werkte, vertelde twee jaar geleden aan Freek Lugt dat hij aan Sikkens zijn leven had te danken. Van Beek was namelijk gearresteerd na de overval op het Distributiekantoor van Oegstgeest (9 november 1943). Hij en anderen werden overgebracht naar de 'Sicherheits Polizei' op de Heemraadsingel in Rotterdam. Op 4 december 1943 kwam burgemeester Sikkens hen persoonlijk ophalen en stelde dat van Beek onmogelijk bij de overval betrokken kon zijn geweest en dat hij bovendien onmisbaar was.

Al was hij 'de kwaadste' niet, wel moest hij de decreten van de Duitse bezetter nauwgezet uitvoeren. Na de overval op het Distributiekantoor werd Oegstgeest in opdracht van Rauter streng gestraft. Er werd een avondklok ingevoerd: op werkdagen was dat 19.00 uur en op zon- en feestdagen 18.00 uur. Alle Oegstgeester mannen tussen de 18 en 60 jaar moesten bij toerbeurt bewakingsdiensten verrichten rond het Raadhuispark, zoals het Wilhelminapark toen heette. Hier van waren NSB-leden en mannen die voor de 'Wehrmacht' werkten uitgesloten. Verder moest de gemeente een boete van f 80.000 betalen die naar draagkracht op de inwoners zou worden verhaald. De boete is betaald, maar de inwoners hebben er nooit meer iets over gehoord. Ook was hij samen met de NSB-burgemeester van Leiden, mr. R.N. de Ruyter van Steveninck, aanwezig op het terrein van Endegeest toen de joodse patiënten daar op 13 mei 1943 op transport wer-

GEMEENTE OEGSTGEEST

Aan den Heer **Carol F.W. Rietveld**

A.v. Burenlaan 12

OEGSTGEEST

Op grond van de door mij op 14 December 1943 uitgevaardigde politievoorschriften draag ik U op om U op **Dins-** dag,

15 Februari 1944, om **21.25** uur in persoon te melden ter gemeentesecretarie, Raadhuispark 15, voor het verrichten van bewakingsdiensten. Ter bijzondere bewaking wordt U aangewezen: Raadhuis met politiebureau, Gemeentesecretarie, Distributiekantoor, Postkantoor, waarlangs U moet patrouilleren. Post No. **5**

U staat er voor in, dat gedurende de tijd, dat aan U de bewaking is opgedragen, sabotagedaden worden voorkomen.

Uw dienst eindigt om **1.00** uur. U moet zich op dit tijdstip weder op de hierboven genoemde plaats melden.

Indien U aan deze oproep geen gevolg geeft, wordt U gevangeneerd en voor de Duitse Politie geleid.

De Burgemeester van Oegstgeest,
O. L. J. SIKKENS.

Deze oproep machtigt U langs de kortste weg van uw huis naar het Raadhuispark en terug te gaan.

De uren zijn aangegeven volgens de 24-urige tijdsindeling.

1000

U staat er voor in, dat gedurende de tijd, dat aan U de bewaking is opgedragen, sabotagedaden worden voorkomen.

HET DOEK VALT VOOR SIKKENS

Burgemeester Van Gerrevink meldt in zijn niet gepubliceerde memoires dat op 5 mei officieren van de BS (Binnenlandse Strijdmacht, voortgekomen uit 'het verzet') naar het huis van zijn NSB plaatsvervanger, oftewel de 'zetbaas', gingen en hem lieten weten dat hij (Sikkens) niet langer gewenst was. De BS'ers werden aanvankelijk door de daar aanwezige 'moffen' bedreigd omdat deze nog geen officieel bericht van de capitulatie van Duitsland ontvangen hadden. Van Gerrevink spreekt zijn ergernis uit over de brute bejegening van Sikkens. Hij was tenslotte een man van in de zeventig, die zelf zijn zware koffer moest dragen. Ook Van Gerrevink beschouwde hem als "een van die ongelukkigen, die in de normale maatschappij waren gestrand en van de gelegenheid gebruik maakten om door middel van Duitse bajonetten weer in den zadel te komen (er waren toen vele tienduizenden van die mispunten). Als burgemeester was hij een notoir prul, maar hij had als zodanig de gelegenheid de ingezetenen te onderdrukken, te plagen en te verraden. Hij heeft dat niet gedaan, maar integendeel nog wel enkelen uit de nood geholpen." Het is vrijwel zeker dat velen zich na de oorlog min of meer positief hebben uitgelaten over Sikkens, want van een zware straf kan geen sprake geweest zijn. Tot zijn dood in

den gesteld naar Westerbork. Ruim een week later zijn zij allen bij aankomst in Sobibor gedood. Terwijl de 'bevrijding' van Nederland door de geallieerden in september 1944 in volle gang was en op 6 september al bijna een feit leek, denk hierbij aan de geruchten die tot Dolle Dinsdag hebben geleid, bereidde de Nederlandse regering in ballingschap zich voor op een spoedige terugkeer. Zo verleende Minister van Binnenlandse zaken, J.A.W. Burger, Sikkens al op 25 september 1944 ontslag als burgemeester van Oegstgeest. De bevrijding bleef vooralsnog uit en Sikkens werd feitelijk op 6 mei 1945 ontslagen. Pas op 14 november 1945 werd de wijziging van de datum van ontslag officieel gecorrigeerd. Uit correspondentie tussen de gemeente Oegstgeest met Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland blijkt dat de gemeente Oegstgeest alsnog moest overgaan tot uitbetaling van de door Sikkens op 6 december 1945 aangevraagde 15% verhoging van de burgemeesterswedde. Dit betrof het tijdvak van 1 januari 1945 tot 6 mei 1945.

1953 is Sikkens op verscheidene adressen in Oegstgeest blijven wonen. Vanaf november 1945 woonde hij op de Geversstraat, vervolgens in de Willem de Zwijgerlaan en tenslotte in de Frederik Hendriklaan.

BRONNEN

- *Oegstgeest in bange dagen*, Riet van Dort en Bert Driessen, 1994.
- Gemeentearchief Oegstgeest, correspondentie uit het dossier Sikkens.
- Annes Johannes van Gerrevink, handgeschreven memoires, niet gepubliceerd, met dank aan Freek Lugt.
- Mr. B.J. van Krieken, *Het Dorp Oegstgeest*, een verzameling artikelen.
- *Canon van Oegstgeest*, uit extra materiaal aangeleverd door Hilbert Kamphuizen.
- Verslag gesprek van Freek Lugt met Dick van Beek, 2008.
- Dagboek van G.W.J. Braat-Bertel.

J.H. Luiting Maten, waarnemend burgemeester van 8 mei 1946 tot 1 augustus 1946

DOOR KEES WOLTHUIS

Het vertrek van burgemeester Van Gerrevink, in 1945, werd in Oegstgeest betreurd. Niet alleen verloor men een geziene burgemeester, maar ook was er op dat moment nog geen opvolger benoemd. De Commissaris van de Koningin Kesper nam de tijd om met een opvolger te komen. Dit was helaas niet snel het geval en – wat nog erger was – in Oegstgeest dook het annexatiespook weer op. Zou het dan nu toch gaan gebeuren? Uiteindelijk deed mr.dr. J.H. Maten (zie kader) op 8 mei 1946 als waarnemend burgemeester zijn intrede. Dit riep de vraag op “Waarom een waarnemend burgemeester en geen vaste burgemeester?” Oegstgeest werd door deze benoeming niet gerustgesteld. Integendeel.

Luiting Maten begon voortvarend aan zijn taak, wetende dat, als hij eenmaal was ingewerkt, hij weer zou vertrekken. Dit stond zijn inzet niet in de weg. Bijgestaan door secretaris Visser vond hij snel zijn weg in Oegstgeest. In de eerste door Luiting Maten voorgezeten raadsvergadering van 5 juni 1946 werd hij mede door het oudste raadslid Oosterom verwelkomd. Deze wijst er op dat Luiting Maten voor de tweede keer als waarnemend burgemeester wordt benoemd, wat er op duidt dat de Commissaris van de Koningin hem eigenschappen en bekwaamheden toedicht om als burgemeester op te treden. Minder plezierig vindt de gemeente het dat, niet om de persoon, er aan de benoeming van een tijdelijke burgemeester minder aangevane consequenties zijn verbonden. Nu reeds wordt geconstateerd dat de gevolgtrekkingen onjuist zijn geweest. Luiting Maten begrijpt dat zijn benoeming de gemeente heeft beroerd. Wel heeft hij die dag nog contact gehad met het Kabinet van de Commissaris van de Koningin en is hij gemachtigd te zeggen dat het in het voornemen ligt om binnenkort weer een vaste burgemeester te benoemen. Het kan zes weken tot zes maanden duren. Ook wordt uit 140(!) sollicitanten nog een gemeentearchitect benoemd. Het College komt met, op kwaliteit beoordeeld, de volgende voordracht: 1. C.L. Koych, Heinenoord en 2. A. Hoekstra, Lochem. De raad vindt dat de werkzaamheden in Oegstgeest meer in lijn zijn met Lochem dan met Heinenoord. Aldus wordt Hoekstra benoemd.

Opwinding ontstaat als raadslid Blomsma de vakantieregeling ter sprake brengt: werklieden negen dagen vakantie en ambtenaren en secretarie achttien dagen. Zijn voorstel:

werklieden van negen naar twaalf dagen. Raadslid Dijsselblom valt hem bij en stelt vast dat Oegstgeest zich in een ‘achterlijk stadium’ bevindt. Overleg met de bonden is geen gewoonte. Hij pleit voor een overlegcommissie. Luiting Maten vindt de instelling van deze commissie niet nodig, het gaat om weinig personen. Blomsma legt zijn voorstel in een motie vast, die wordt aangenomen. Het college zal zich beraden.

Onderwijl heeft Luiting Maten zich populair gemaakt bij zowel de burgers als de ambtenaren. Het gemeentebestuur besluit daarom unaniem om op 5 juli 1946 een brief naar de Commissaris van de Koningin te sturen en deze te verzoeken Luiting Maten als burgemeester te benoemen. Enkele punten uit de brief: men heeft Luiting Maten leren kennen en waarden; onderwerpen volkomen zien beheersen; beleid zien verdedigen; met kracht leiding zien geven en men waardeert hem als mens. Er kwam geen antwoord. De brief werd door de feiten achterhaald. Op 17 juli 1946 komt het bericht dat J.C. Baumann te Voorburg, per 1 augustus als burgemeester van Oegstgeest wordt benoemd.

Daags ervoor, in de raadsvergadering van 16 juli 1946 wordt het op verzoek van Blomsma gemaakte rapport ‘Gemeente Oegstgeest, verslag 1939-1945’ besproken. Voor iemand die in die tijd niet in Oegstgeest woonde, een hele opgave. Luiting Maten kiest de vlucht voorwaarts met een citaat van Churchill: “Als wij de strijd laten ontbranden tussen verleden en heden, dan zullen we zien dat we in de

Jan Hendrik Maten werd in 1911 te Haarlem geboren als zoon van Berend Maten en Johanna Maria Luiting. In 1919 verhuisde de familie naar Utrecht, waar Maten rechten ging studeren. Bij Koninklijk Besluit vond in 1932 een naamswijziging plaats: J.H. Maten werd J.H. Luiting Maten. Na zijn rechtenstudie promoveerde Luiting Maten in 1937 tot doctor in de rechtsgeleerdheid op de dissertatie: ‘De onderhoudsplicht van den Vader tegenover zijn natuurlijke, niet erkende kind, volgens het Nederlandsch Internationaal Privaat Recht.’ Na zijn promotie was hij gemeenteamtenaar in Rhenen. Na de oorlog was hij, van 10 juli 1945 tot 29 november 1945, waarnemend burgemeester van Waarder, Barwautswaarder en Rietveld.

Mr.dr. J.H. Luiting Maten en echtgenote, op het bordes van het raadhuis bij de installatie van burgemeester Baumann, 1 augustus 1946.

toekomst verloren hebben.” Dijsseblom valt hem bij: “Gouverner, c’est prévoir.” De bespreking wordt een discussie tussen Blomsma en de rest van de raad en spitst zich toe op: 1) het illegale werk van de heer Van Kampenhout; 2) uitoefening druk op werkelozen om voor de Duitsers te werken; 3) de Jodenvervolging en 4) de zuivering van de ambtenaren. Hoewel er verzocht was niet persoonlijk te worden, passeert er toch nog een enkel, pijnlijk, persoonlijk punt. Uiteindelijk kan de Raad zich vinden in het voorstel van Luiting Maten dat er geen reden is het verslag te wijzigen of aan te vullen. In reactie op de vorige vergadering wordt het nieuwe Arbeidsovereenkomst reglement

voor de werklieden met onder andere een vakantie van twaalf dagen vastgelegd.

In de speciale raadsvergadering van 31 juli wordt afscheid genomen van waarnemend burgemeester Luiting Maten. Wethouder Zandbergen, Oosterom, Blomsma en Visser spreken woorden van veel waardering. Luiting Maten antwoordt dat de waardering niet verdiend is, omdat hij naar eigen zeggen zijn best gedaan heeft om dat voor de gemeente te doen wat van hem verwacht werd. Uit zijn rede: “De drie maanden (...) hebben mij versterkt in de overtuiging dat Oegstgeest niet alleen een zelfstandig voortbestaan ten volle waard is, maar dat men een misdaad aan deze schone gemeente zoude begaan, indien zij zou worden ingelijfd bij Leiden, een stad die in geen opzicht harmonieert met een buitengemeente als Oegstgeest.” Hierna kreeg een commissie van de burgerij gelegenheid om afscheid te nemen van de burgemeester die zich volgens de Oegstgeester Courant in drie maanden wel zeer populair had weten te maken. Raadslid Elshof hield een rede waarna Beppie Padberg en Rolf Molenaar een prachtige, met bloemen versierde fruitmand overhandigden. Luiting Maten brengt hiervoor dank, waarbij hij zich in een persoonlijk woord tot de jeugd richt.

Luiting Maten’s voorspelling, bij zijn afscheid uitgesproken, kwam uit. Hij werd nog een keer, nu voor zes maanden, waarnemend burgemeester van Rhenen om vervolgens van 1947 tot 1977 burgemeester van Oldebroek te zijn. Hij overleed op 14 december 1987 in de gemeente Elburg, op 76-jarige leeftijd.

BRONNEN

- Gemeenteraadsverslagen 1946, Oegstgeest.
- Gemeentearchief Oldebroek.
- *Oegstgeest in bange dagen*, Riet van Dort en Bert Driessen, 1994.
- Gemeente Oegstgeest, verslag 1939-1945.
- Afscheidsrede J.H. Luiting Maten, 31 juli 1946.
- Oegstgeester Courant 2 augustus 1946.

J.C. Baumann, 1946-1950

DOOR MARIJKE WESSELING-TEPPEMA

De schrik zat er in Oegstgeest goed in. De aanstelling van een waarnemend burgemeester (Luiting Maten) had al niet veel goeds voorspeld en hoezeer deze ook had benadrukt dat een buitengemeente als Oegstgeest niet harmonieerde met een stad als Leiden, men was toch bezorgd dat een annexatie op handen was. Een reden temeer voor ongerustheid was dat de nieuw benoemde burgemeester een verleden had inzake annexatie. Als burgemeester van Overschie had hij in augustus 1941 het veld moeten ruimen op gezag van de Duitse bezetter wegens zijn anti-Duitse houding. En een maand later werd zijn gemeente ingelijfd bij Rotterdam. Hij had dus al ervaring met annexaties en daarom leek het een slecht teken dat juist deze man per 1 augustus benoemd was.

Wie was deze gevreesde man? Sinds 1941 was hij geen burgemeester meer geweest maar hij had niet stilgezeten: hij was evacuatiecommissaris in Zuid-Holland geweest, secretaris van de Nederlandse vereniging voor gemeentebelangen en bovendien was hij lid van het Haagsche Tribunaal en bestuurslid van de centrale bloedtransfusiedienst. De Oegstgeester Courant schetste hem op 22 juli 1946 als *'Een wilskrachtige figuur die welbewust vanuit weloverwogen over-*

tuigingen zijn weg kiest'. Enig optimisme was wel op zijn plaats, want Baumann was, zoals hij het zelf aankondigde: *'niet van plan van zijn hart een moordkuil te maken'*. Openbaarheid lag in het verschiet! Hij beloofde te ijveren voor het behoud van de zelfstandigheid van Oegstgeest en had een groot vertrouwen in de levensvatbaarheid van het dorp. Verstandig als hij was zag hij mogelijkheden om door onderling overleg en desnoods in het kader van een streekplan tot een oplossing met Leiden te komen. Volgens Baumann waren de traditionele motieven voor annexatie (parasiteren van de randgemeenten op de grote stad) onjuist. Het omgekeerde was het geval, zou hij in een raadsvergadering in september 1946 verkondigen. In het kort kwam het hierop neer dat Leiden parasiteerde op belastinggeld opgebracht door bewoners van de randgemeenten.

In zijn installatierede gaf hij alle redenen tot opluchting: *'Wat historisch is ontwikkeld mag niet dan in uiterste noodzaak worden aangetast en dit geldt in de eerste plaats voor het voortbestaan van de Nederlandse gemeenten.'* En een maand later, als de Tijdelijke Raad overgaat in een Raad door de bevolking gekozen stelde Baumann het nog scherper: *'Oegstgeest behoort tot de noodlijdende gemeenten.'* *'De staatsbemoeiing met de gemeentezaken was te ver doorgevoerd.'*

ANDERE TIJDEN

De oorlog was dan wel al meer dan een jaar voorbij, de naweeën deden zich nog behoorlijk voelen. Het waren inderdaad 'Andere Tijden'. Er was nogal wat 'op de bon' (zoals bijv. buitenbanden, schoenen, scheerzeep, sigaren). En zo kon het gebeuren dat het gemeentebestuur in 1946 moest bedelen bij de Heer Algemeen Gemachtigde voor de in beslag genomen goederen in Den Haag om voor de sobere installatie van de nieuwe burgemeester een aantal in beslag genomen sigaren en sigaretten te zenden om de plichtigheid meer luister bij te zetten. Nog steeds werden de oorlogsgedragingen van sommige Oegstgeestenaren in het Leidse Tribunaal getoetst. Een Oegstgeestenaar die in dienst was getreden van de Organisatie Speer kreeg een niet geringe straf: internering voor de tijd van één jaar en 10 maanden, ontzetting uit de kiesrechten, verbod op het dienen bij de gewapende macht en het bekleden van openbare ambten. En hij was niet de enige! Maar ook niet aan de oorlog gerelateerde zaken klinken als uit een ver verleden: De hondenbelasting van 1947 gold voor 3 soorten honden, die der 1^e klasse (gehouden ten dienste van de landbouw of enig bedrijf van nijverheid), die der 2^e klasse (waakhonden) en ten slotte honden die niet onder de eerste 2 categorieën vielen. De laatste 'luxe'

categorie leverde de meeste belasting op: f 6,- tot f 10,-. En in maart 1948 werd het verzoek van het college van B&W om de wachtende passagiers bij de Leidsche Buurt alvast in te laten stappen door de Noord-Zuid-Hollandse Vervoer Maatschappij afgewezen: de conducteurs moesten in de tram rustig hun sigaretje kunnen roken. Het was beslist niet uit angst voor 'meerookgevaar' dat het bedrijf deze beslissing nam.

Op 3 september 1946 gaat de Tijdelijk Raad over in een Raad door de bevolking gekozen: vijf fracties met samen 14 leden. Bij die gelegenheid worden ook nieuwe leden geïnstalleerd, waaronder mevrouw G.A. Kramers-de Vlaming Pleysier, de eerste vrouw in de gemeenteraad. Een nieuwe lente, een nieuw geluid: want zij zou vooral in sociale kwesties veel van zich laten horen en vurig ijveren voor meer vrouwenparticipatie in gemeentelijke commissies. Hoe zou mevrouw Kramers het ervaren hebben dat zij wel over de financiële zaken van de gemeente mocht oordelen, maar niet zelf een stofzuiger mocht kopen, handelingsonbekwaam als ze was.¹

Er was werk aan de winkel. Hoezeer de financiële situatie ook een rem was op alle plannen: woningbouw, riolering en verlichting hadden prioriteit.

WONINGNOOD

De woningnood was groot. De verdeling van woonruimte was een levensgroot probleem al was het maar omdat *'de lange verlovingsen een ernstige bedreiging voor de geestelijke gezondheid van ons volk waren'* (Oegstgeester Courant 14 november 1947). Een van de eerste zaken die geregeld moesten worden was de installatie van een woningcommissie, die alle nadelige gevolgen van de bezetting en de daarmee samenhangende problemen met de volkshuisvesting moest aanpakken. Deze commissie van drie leden zou zich met vestigingsvergunningen bezig houden en de burgemeester van advies dienen. Mevrouw Kramers haakte daar meteen op in: op verzoek van de Federatie van Vrouwenorganisaties suggereerde zij dat in deze commissie een vrouw zou plaats nemen. Zij benadrukte dat in deze gevoelige kwestie als de volkshuisvesting deelname van een vrouw bij o.a. woningtoewijzing voor de hand lag omdat *'vrouwen bij het huisvestingsprobleem nauw betrokken zijn'*. Zo was bijvoorbeeld bij de onderbrenging van gezinnen de ambtenaar van de buitendienst nergens welkom. Wel begrijpelijk, want het was een onmogelijke opgave en er was nogal wat tact bij vereist. Ze had haar bedenkingen over het optreden van de desbetreffende ambtenaar.

J.C. Baumann (1884-1954)

- 1912-1916 burgemeester Oude-Tonge
- 1916-1928 burgemeester Woubrugge
- 1928-1941 burgemeester Overschie
- 1946-1950 burgemeester Oegstgeest

Er zouden nieuwe arbeiderswoningen worden gebouwd.

Dat was gauw gezegd, maar niet gauw gedaan. Materiaalschaarste was een eerste belemmering, maar er waren nog meer hobbels te nemen.

De Staat stelde bij wederopbouw allerlei eisen als voorwaarde voor subsidie. Het bouwvoorstel van de architect die door woningbouwvereniging Buitenlust was gecontracteerd werd door zowel Het Instituut voor Stad en Land als door de Ingenieur Hoofdinspecteur der Volksgezondheid te Leiden vooraansnog niet goedgekeurd. De indeling van de woonruimte werd door hen afgewezen. Het gemeentebestuur liet de afhandeling aan de woningbouwvereniging over, die liever geen huizen wilde bouwen volgens de Delftse School, waar heel Nederland mee vol zou komen te staan.

Ook speelde de kwestie van de onbewoonbaar verklaarde woningen o.a. aan de Wijttenbachweg. Eerder (al tijdens Luiting Maten) was het uitgangspunt geweest dat er niet afgebroken mocht worden als er geen nieuwe woonvoorzieningen daarvoor in de plaats kwamen, maar ja, onbewoonbaar was onbewoonbaar. De bewoners zelf wilden helemaal niet vertrekken, ze woonden best en waren gelukkig omdat ze bij hun huisje nog een koe konden houden. Er werd behoorlijk wat afgeschipperd: een beetje opkalefateren, wel/niet uitzetten, en tenslotte werd de ontroofing toch maar uitgesteld.

RIOLERING

In zijn nieuwjaarsrede (1947) gaf Baumann aan ernaar te streven om Oegstgeest te laten blijven: *'Het mooie tuindorp van weleer'*. Dat mooie tuindorp werd door niet iedereen als zo mooi gezien. Eén raadslid had Oegstgeest het *'dorp der drijvende tuinen'* durven te noemen. Er was duidelijk sprake van een falend rioleringsstelsel en onder het devies: *'Luctor et Emergo'* werden plannen gemaakt voor de verbetering van de bemaling die ten goede zou komen aan de hele gemeente.

VERLICHTING

In 1948 werd de gemeente geconfronteerd met het probleem van de verlichting van de Rijnsburgerweg. De verlichting was op de huisaansluiting aangebracht, wat een gunst van de bewoners was. Maar het was eigenlijk ondoenlijk om de bewoners te vragen om 05.00 uur op te staan om de verlichting in werking te stellen.

DE POEL DES VERDERFS

Een ander probleem dat de gemoederen in de jaren 1947-1948 bezig hield was het zwembad Poelmeer. Het in onbruik geraakte militaire zwembad nabij het Warmonder Hek werd al jaren geëxploiteerd door zwemvereniging Poelmeer en was in 1939 in volle eigendom van de

¹ In 1957 kwam er een einde aan de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw.

Installatie van burgemeester J.C. Baumann; ontvangst aan het begin van de Warmonderweg, 1 augustus 1946.

gemeente overgegaan. Onderhoud en exploitatie waren in handen en voor rekening van Poelmeer.

In 1947 achtten B&W een (vernieuwde) afsluiting tussen een dames- en herenbad voor de noodlijdende gemeente te duur vanwege de personeelskosten en pleitten voor een andere oplossing; één bad en dan om toerbeurt op bepaalde uren zwemmen.

De debatten zijn zo tijdgebonden en hilarisch om ze niet in verkorte vorm weer te geven.

Op 20 juni 1947 had de Oegstgeester Courant al geschreven: *'de raadsvoorzitter is een meester op alle wapenen, wat betreft het leiden ener vergadering. Deze weet zo'n sfeer te scheppen en zoveel materiaal aan te dragen, dat men als raadslid wel zeer beslagen ten ijs moet komen wil men direct succes boeken.'* Dit was geen reden voor het r.-k. raadslid Van der Poel om zijn mening niet te ventileren. Hij wilde de *'vrijheid beperken, die het welzijn en van het lichaam en van de ziel in gevaar kan brengen'*. En daarop aansluitend: *'van alle zijden, sociaal-democratische, vrijzinnig democratische, christelijke en katholieke is herhaaldelijk gepleit voor verbetering van de huisvesting der arbeiders om een behoorlijke scheiding te krijgen voor kinderen van beiderlei kunne. De deur gaat zo open voor verleiding en daarvoor kan de overheid geen verantwoording nemen'*. Een man van principes: wat voor wonen gold moest ook voor zwemmen gelden.²

Een uitspraak van een Inspecteur van Volksgezondheid wordt aangehaald: *'Wanneer men ziet, dat vrouwen zich niet schamen om amper gekleed in het openbaar zich op onsmakelijke wijze ten toon te stellen, is dat een verkrachting van de zwemsport'*.

Hij zoekt bijval in een uitspraak van prof.dr. J.H. Huizinga; *'Zonder een persoonlijk besef bij de enkele mens, dat hij een radicale ondeugd, onkuisheid genaamd, heeft te weerstaan, is de maat-*

schappij reddeloos aan seksuele ontarding, met vernietiging als uitkomst, overgeleverd'.

Ook hier is mevrouw Kramers de nuchtere: *'De tijd is voorbij dat de heren in Scheveningen door een kijker naar het damesbad kijken'*. Zij pleit voor redelijkheid en dat beide partijen water in de wijn zouden moeten doen. Inmiddels was het te laat in het seizoen en kwam de kwestie in april 1948 weer ter sprake: als er geen overeenstemming werd bereikt zou Poelmeer zich neerleggen bij de beslissing van B&W.

HET AFSCHEID

'Mijn werk is niet af.' Baumann ging niet graag weg en kon het niet laten in zijn afscheidsrede zijn standpunten nog eens duidelijk te laten horen.

'Bij de huidige samenwerking met alle nieuwe problemen voor ogen mag een ingrijpen of leiding geven van de centrale overheid in de maatschappelijke verhoudingen niet zonder meer worden afgewezen. Het komt echter op de wijze aan. Tijdens de bezetting gedurende een tijdvak, dat ons vaderland geen werkelijke regering alhier had is er een ambtenarenfurie losgebroken wier enig doel was invoering van een alles dodend gecentraliseerd staatsgezag.' *'Laat U niet in de war brengen door een nationaal plan, door streekplannen en andere plannen.'* *'Het zijn kinderen, die nog in de luiers liggen en ongelukkigerwijze in omgekeerde volgorde geboren zijn.'*

Opening van het gemeentehuis aan het Wilhelminapark na de verbouwing; de commissaris van de koningin houdt een toespraak, naast hem burgemeester Baumann, 1 december 1949.

² Hoe principieel deze Van der Poel wel was mag blijken uit het feit dat hij naar aanleiding van de Indische kwestie aankondigde geen lid meer van de KVP te kunnen zijn en dus ook bij de komende verkiezingen niet meer in aanmerking kon komen voor een raadszetel.

'Handhaaf onder alle omstandigheden de aan de gemeentebesturen toegekende rechten en bevoegdheden.'

Hij dankte alle ambtenaren voor hun inzet en vroeg zich tegelijkertijd af of hij geen misbruik had gemaakt van de werkkraft van de gemeentesecretaris en de directeur van de gemeentewerken, maar naar eigen zeggen suste hij zijn *'geweten maar in slaap met de gedachte als ik over de streep ga, zullen die jongkerels (sic!) wel piepen.'*

In de Oegstgeester Courant van 24 december 1949 schreef 'Loesje' onder de titel 'Baumann, nomen est omen' een ware lofrede op de aftredende burgemeester. *'Een zekere bonhomie is hem geenszins vreemd. Hij beschikt over een sprankelende geest, hij verstaat gulle scherts en is er ook ontvankelijk voor. B. is een persoonlijkheid. En wrijving met andere persoonlijkheden in de bestuurlijke sector is dan niet uitgesloten'*; er waren dan ook behoorlijk wat robbertjes gevochten.

In dezelfde krant een verslag van de buitengewone raadszitting op 30 december waarin de wethouder-loco-burgemeester L. de Neef een opsomming gaf van de bouwlust

van Baumann: o.a. bouw van 82 woningen, stichting van de r.-k. meisjesschool, straatverlichting, een rijwielpad langs de Rijnsburgerweg, verbreding van de Kempenaerstraat, de aankoop van het bos Duinzicht en de herbebossing van Oud-Poelgeest.

De nestor van de Raad van Oosterom had het laatste woord: *'Misschien was U volgens sommigen wel eens te fors,... maar bij Uw leiding mochten we steeds een volkomen onpartijdige en tegemoetkomende houding waarderen'*.

De cadeaus van de gemeenteraad (Het Constitutioneel Recht van mr. P.J. Oud) en van de ambtenaren en werklie-den, het hoofd der openbare school en de politie (de Kleine Winkler Prins) waren een schot in de roos.

De vergadering werd besloten met de uitreiking van het ereburgerschap aan burgemeester Baumann.

BRONNEN

- Archief gemeente Oegstgeest.
- Digitaal fotoarchief Oegstgeest.

Het tweede gemeentehuis, 1900-1998

Foto van prentbriefkaart van het raadhuis of gemeentehuis aan het Wilhelminapark, ontworpen door architect H.J. Jesse, kort na de oplevering in 1900.

H.L. du Boeuff, 1950-1968

DOOR HERMAN OOST

Op 21 april 1950 werd Hendrik Leendert du Boeuff feestelijk ingehaald aan de gemeentegrens op de Warmonderweg door wethouder Dijsselbloem en raadslid mevrouw Kramers-de Vlaming Pleijzier en leerlingen van de Deutzschool. In een open calèche werden hij en mevrouw Helena du Boeuff-Hansen door bevestigde straten en lanen naar het raadhuis in het Wilhelminapark gevoerd voor zijn installatie als 10e burgemeester van Oegstgeest sinds 1815.

In de voorgaande 18 jaar was hij burgemeester in Maasland, een tuindersgemeente van 3.500 inwoners in het Westland. De benoeming in Oegstgeest met zijn ruim 11.000 inwoners betekende dus een mooie promotie voor Du Boeuff, zoals hem ook van verschillende kanten werd duidelijk gemaakt, onder anderen door de nestor van de raad, de heer Oosterom, bij zijn installatie. Hijzelf zag een burgemeesterschap in een gemeente als Oegstgeest ook als een vervulling van zijn ambitie. Al voor zijn middelbare schooltijd wilde hij burgemeester worden. Hij begon zijn carrière in 1920 op 17-jarige leeftijd als volontair in Rijnsburg, werd vervolgens gemeenteamtenaar in Katwijk (1923) en Waddinxveen (1925), burgemeester in Maasland in 1931 en ten slotte dan burgemeester in Oegstgeest. Hij kende Oegstgeest uit zijn jeugd, omdat hij van 1908 tot 1920 in Leiden gewoond had aan de Zoeterwoudse Singel. Ook bij zijn afscheid in 1968 stonden de beelden van het oude Oegstgeest hem nog helder voor de ogen: *'het landelijke, nog in hoofdzaak agrarische karakter ..., de bloembollenvelden, de weiden en de akker, de fraaie bossen en buitenplaatsen, de romantische 'Laantjes van Poelgeest', waarheen de stoomtram of wandel en fietstochten ons vaak voerden'*. Grotendeels was dit

beeld zeker nog van toepassing bij zijn aantreden in 1950. Bij zijn aftreden zag hij *'een meer zakelijke gestalte, waardoor veel van het eigene en meer intieme van weleer verloren ging'*.

Meer inwoners op een kleiner grondgebied en daardoor *'meer het karakter van een moderne woonwijk dan het typerend-afwisselende van het vroegere villadorp'* typeerden zijns inziens de ontwikkeling van Oegstgeest gedurende zijn burgemeesterschap.

Overigens was hij ook met de regio verbonden langs andere weg. Zijn echtgenote, Helena Hansen, was afkomstig uit Sassenheim.

Du Boeuffs burgemeesterschap stond naar zijn eigen zeggen vanaf het begin in het teken van het annexatiespook uit Leiden. In diverse kranteninterviews vóór zijn komst werd zijn standpunt gevraagd over gemeentelijke samenwerking. Hij gaf te kennen alle vertrouwen te hebben in een zelfstandig voortbestaan van Oegstgeest en verzekerde alles te zullen doen om dit te bevorderen. In zijn installatierede wierp hij zich op als verdediger tegen *'Centralisatiestreven en Expansiedrang'*, als waker voor de gemeentelijke zelfstandigheid en beschermer van de gemeentelijke autonomie. Volgens hem kon elk probleem tussen gemeenten onderling, hoe ingewikkeld ook, opgelost worden langs de weg van de gemeenschappelijke regeling. Hij had ook al ervaring opgedaan met de annexatieproblematiek in zijn vorige gemeente, Maasland. Daar speelde de expansiedrang van Maassluis in de jaren '30. Tijdens de bezetting veegden de Duitse autoriteiten de gemeente van de kaart, maar na afloop van de bezetting bleef het, *'dankzij de actie onder zijn (Duboeuffs) leiding, beperkt tot een verant-*

Inhuldiging burgemeester Du Boeuff, 21 april 1950.

woord klein gedeelte wat historisch ook bij Maassluis behoorde'. Toen hem in 1968 gevraagd werd waarom hij toentertijd in Oegstgeest opnieuw met goede moed aan het werk ging, wist hij het eigenlijk niet. Misschien lokte de strijd hem wel aan.

En dat dan ondanks dat hij, naar eigen zeggen in een afscheidinterview in 1968, bij zijn aanstelling wist dat 'Oegstgeest dreigde verdeeld te worden tussen Leiden en Rijnsburg'. Zowel Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland als het ministerie van Binnenlandse Zaken speelden volgens Du Boeuff al lang met de gedachte aan opheffing. Het ontbreken van een ambtswoning was een teken aan de wand: 'voor 'die paar jaren' achte men dat kennelijk overbodig'. Dat laatste lijkt wel een beetje wijsheid achteraf. Weliswaar was er inderdaad geen ambtswoning beschikbaar per 21 april 1950, maar men had wel een woning op het oog in de Prins Bern-

den en de tussenliggende te annexeren, d.w.z. de hele Mors en Endegeest en Rijngeest.

Toen de gemeenteraad vernam dat ook Oegstgeest de gronden had aangeboden gekregen en dat B&W besloten hadden het aanbod af te wijzen zonder overleg met de raad, was de beer (even) los. De raad was zeer ontevreden over het besluit het aanbod af te wijzen en nog meer over het feit dat de raad hier niet in gekend was. B&W en in bijzonder de burgemeester stonden op het standpunt dat de zaak binnen hun autonome bevoegdheid viel én dat aankoop niet paste binnen het beleid van de gemeente Oegstgeest. De raad was van mening dat aankoop wel nuttig was geweest, namelijk om Leiden te dwarsbomen, en verweet B&W een inadequaar optreden. Verder vond men dat B&W de raad minstens in een besloten vergadering of in comité generaal (de fractievoorzitters) had moeten raadplegen.

In zijn installatierede wierp hij zich op als verdediger tegen 'Centralisatie-streven en Expansie-drang'

hardlaan, die in mei beschikbaar zou komen. Dat ging toch niet door, maar uiteindelijk betrok Du Boeuff zijn ambtswoning in oktober 1950, niet bijzonder laat gegeven ook de heersende woningnood.

HET ANNEXATIESPOOK UIT LEIDEN

Het annexatiespook stak zijn kop al snel op toen in 1951 de gemeente Leiden besloot de in Oegstgeest gelegen Hoeve Veldheim en de boerderij Bouwlust met bijbehorende gronden te kopen van het rijk. De aankoop was mogelijk omdat Rijkswaterstaat besloten had het rijkswegenplan aan te passen, waardoor de gronden in kwestie niet meer nodig waren voor de aanpassing van de toenmalige rijksweg 4/4B (nu de A44). In Oegstgeest was de veronderstelling dat Leiden met een soort salamitactiek beoogde deze gron-

De zaak liep hoog op, zodanig zelfs dat wethouder De Neef staande de raadsvergadering zijn ontslag indiende. Het liep uiteindelijk met een sisser af. B&W maakte aannemelijk dat aankoop door Oegstgeest onverstandig zou zijn geweest. In het vigerende uitbreidingsplan rustte op de gronden een agrarische bestemming en, gegeven ook de financiële situatie van de gemeente, was eerder besloten alleen nog grond aan te kopen die voor woningbouw aangewend kon worden. De gemeenteraad kon zich vinden in die redenering en accepteerde ook de verontschuldigungen van B&W voor het niet overleggen met de raad.

Het incident zette vermoedelijk wel de toon voor de relatie tussen de voorzitter en de raad. Du Boeuff ontdekte dat de gemeenteraad van Oegstgeest een zeer mondig gezelschap was, vermoedelijk een stuk mondiger dan hij gewend was

Achter de rijtuigen leerlingen van de Gevers-Deutzkleuterschool.

Hendrik Leendert du Boeuff werd geboren op 1 februari 1903 in Nieuw-Beijerland. Hij verhuisde in 1908 naar Leiden, waar hij de lagere school en het Stedelijk Gymnasium bezocht. In 1920 begon hij als volontair in Rijnsburg, in 1923 ging hij naar de gemeentesecretarie van Katwijk en in 1925 naar Waddinxveen. In 1931 werd hij benoemd als burgemeester van Maasland en in per 21 april 1950 als burgemeester van Oegstgeest. Hij trad af wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd op 29 februari 1968. Op 1 december 1976 overleed hij in Oegstgeest.

geweest in Maasland. In zijn verdere periode kwam een dergelijke clash niet meer voor.

GRENSWIJZIGING

In 1955 barstte de annexatiediscussie echt los met een voorstel van Gedeputeerde Staten voor wijziging van de gemeentegrenzen van Leiden en onder meer Oegstgeest. Vanaf die tijd tot de definitieve grenswijziging in 1966 was Du Boeuff inderdaad de voorvechter van de Oegstgeester belangen, waarvoor hij zich had uitgegeven bij zijn installatie. Hij bleef hameren op een oplossing van de Leidse problemen (met name te weinig ruimte voor woningbouw) door intercommunale samenwerking, dat wil zeggen een gemeenschappelijke regeling.

De nimmer aflatende bedreiging, de afgunst en de hebzucht van Leiden hebben algemeen verbittering gewekt

Hij ontzag zich ook niet in krachtige taal te bezigen over dit onderwerp. Zo zei hij in een raadsvergadering in 1955 over de Leidse ambities: *'De nimmer aflatende bedreiging, de afgunst en de hebzucht van Leiden hebben algemeen verbittering gewekt, niet alleen bij de inwoners van Oegstgeest maar ook bij vele objectieve waarnemers elders'*. En in een hoorzitting van Gedeputeerde Staten in 1961 met de burgemeesters van de betrokken gemeenten stelde hij dat Gedeputeerde Staten geen grenswijziging voorstelden maar een *'amputatie'*. Hij benadrukte nogmaals dat zijn gemeente de kans tot verdere intergemeentelijke samenwerking was onthouden, een samenwerking die tot aller tevredenheid was begon-

nen, maar waar de grenswijziging nu een stokje voor stak. De strijd kostte hem veel tijd en energie, zoals hij zelf in 1960 in een raadsvergadering aangaf. Liever zou hij zijn tijd besteden aan werkelijk belangrijke zaken ter bevordering van de voorspoed van Oegstgeest, maar steeds weer moest hij reageren op het annexatiegevaar. In dezelfde vergadering stelde wethouder Steenmetser dat zonder Du Boeuff de gemeente Oegstgeest vermoedelijk al een jaar of zes van de kaart geveegd zou zijn. Hij riep de burgemeester op aan te vallen, waarop de raad hem zou volgen. Du Boeuff op zijn beurt riep de raad en de bevolking op in actie te komen en net als hij de relaties in Den Haag te bestoken voor de goede zaak. Uiteindelijk leidde de lobby tot enige aandacht in de Tweede Kamer voor de belangen

van Oegstgeest, maar niet tot substantiële aanpassing van de voorgestelde grenswijziging. De effectiviteit van alle actie bleef dus beperkt. Weliswaar kregen Leiden en Rijnsburg niet alles waar ze om gevraagd hadden, maar de voorstellen van Gedeputeerde Staten bleven vrijwel onverkort overeind. Alleen Rijnsburg kreeg door de Oegstgeester lobby uiteindelijk in de Tweede Kamer iets minder dan voorgesteld door Gedeputeerde Staten. Du Boeuff moet zijn voldoening toch vooral ontleend hebben aan de gedachte dat een mogelijk erger voorkomen was. Ondanks dat Du Boeuff zelf de afweer tegen de annexatiedreiging en de voortdurende strijd tegen onzelfstandigheid als het

'Wij wijzen iedere annexatie af!' lieten Oegstgeestenaren in 1955 horen aan ieder die het wel of niet wilde verstaan. Ook aan de stadhuishuisdeur in Leiden werd zo'n flyer aangeplakt.

allesoverheersende element van zijn burgemeesterschap benoemde, gebeurde er toch nog heel wat meer in Oegstgeest tussen 1950 en 1968 waar hij als burgemeester bij betrokken was.

In het vorige deel is het aantreden van Du Boeuff als burgemeester in Oegstgeest in 1950 beschreven alsook zijn inspanningen om de annexatiedreiging af te weren en zijn voortdurende strijd tegen onzelfstandigheid van Oegstgeest. Zelf beschouwde hij dat als het alles overheersende element in zijn burgemeesterschap. Maar er gebeurde meer tussen zijn aantreden in 1950 en zijn afscheid in 1968. Bij dat afscheid constateerde hij dat zowel het aanzien als de innerlijke structuur van de gemeente zich wel zeer gewijzigd had, een meer zakelijk karakter had gekregen, en daardoor veel van het intieme en eigene van weleer verloren had.

En inderdaad, binnen het na de annexatie van 1966 resterende Oegstgeest had een enorme verdichting van de bebouwing plaats gevonden. Het bebouwde areaal was meer dan verdubbeld en het landelijke gebied tussen de vooroorlogse (villa)wijken enerzijds en de A44 en het Oegstgeester Kanaal was min of meer vol gebouwd. Achtereenvolgens waren de Zeeheldenbuurt, de Bloemenbuurt, de Grunerie, de lanen rond de Homeruslaan/Cartesiuslaan, de Schildersbuurt, de bungalowwijk rond de Van Brouhovenlaan, de Voscuyl en het Lange Voortcomplex verzeen.

Natuurlijk was dat niet allemaal op het persoonlijk conto van Du Boeuff te schrijven. Hij distantieerde zich er zelfs enigszins van door aan te geven dat hij slechts medebestuurder was geweest, voor het geval de ontwikkelingen niet als winst, maar als verlies werden gewaardeerd. *'Want alles wat tot stand is gekomen, danken wij tenslotte aan de besluiten van de raad en de voorbereiding van burgemeester en wethouders, geassisteerd door knappe adviseurs, een bekwaam ambtenarenkorps en een kritisch doch welwillend ingestelde Oegstgeester woongemeenschap'*, aldus Du Boeuff bij zijn afscheid.

Toch was zijn optreden wel gericht op bevordering van deze ontwikkelingen en zette hij zich vaak persoonlijk in om zaken te realiseren. Zo speelde in 1958 de verbreding van de Warmonderweg, een noodzakelijke stap in de ont-

wikkeling van het noordoostelijk gebied. Zowel overeenstemming met Leiden, nodig voor verbreding naar de oostzijde van de weg die immers op Leids grondgebied lag, als de financiering lagen moeizaam. De zaak ging Du Boeuff zozeer ter harte dat hij een bordje met Warmonderweg boven zijn bed had hangen, zo zei hij tenminste tegen de gemeenteraad.

LANGE VOORT

Ook de ontwikkeling van het woon- en winkelcentrum Lange Voort had zijn nadrukkelijke aandacht. Met de hoogbouw was dit project dé exponent van de verzakelijking van het karakter van Oegstgeest. De projectontwikkelaar was bij de opening in 1967 Du Boeuff dan ook zeer erkentelijk dat het gemeentebestuur de moed had gehad dit project, dat hij een 'chirurgische ingreep' noemde, aan te pakken. Du Boeuff op zijn beurt gaf aan dat hij 'nieuw hart' een zeer terechte uitdrukking vond en dat hij blij was de realisatie ervan meegemaakt te mogen hebben tegen het eind van zijn burgemeesterschap. Tegelijkertijd benadrukte hij dat het karakter van de gemeente zich grondig aan het wijzigen was en dat de gemeenteraad daar terdege rekening mee moest gaan houden.

Een ander belangrijk element in de ontwikkeling van Oegstgeest naar dicht bebouwde woongemeente was de realisering van een moderne rioolwaterzuiveringsinstallatie in de Voscuyl. In 1930 was men al met de plannen hiervoor begonnen, maar gebrek aan middelen had de bouw verhinderd tot in de jaren vijftig en uiteindelijk werd de installatie pas begin 1958 in gebruik genomen. Overigens waren toen de middelen van de gemeente dusdanig krap dat van een feestelijke opening geen sprake kon zijn. Wel werd in april 1958 een excursie naar de zuivering georganiseerd voor de gemeenteraad en de pers onder leiding van Du Boeuff.

DE VOSCUYL EN DE BOERDERIJ VAN HEEMSKERK

Bij zijn afscheid signaleerde Du Boeuff nog wel een zekere verzachting van het verlies van het intieme en eigene van weleer door *'de gelukkige redding van enkele dierbare panden*

De Kempenaerstraat.

Leidsestraatweg.

... een kritisch doch welwillend ingestelde Oegstgeester woongemeenschap

van cultuur-historische betekenis'. Hier was zeker sprake van een persoonlijke belangstelling. Hij hechtte waarde aan het behoud van oude huizen, want 'aan de gespaarde bouwwerken uit vroegere tijden zien (we) hoe ons voorgelacht zijn leven opbouwde en hoe het daar gestalte aan gaf'. Hij werd geprezen voor zijn inzet voor de restauratie van het Groene

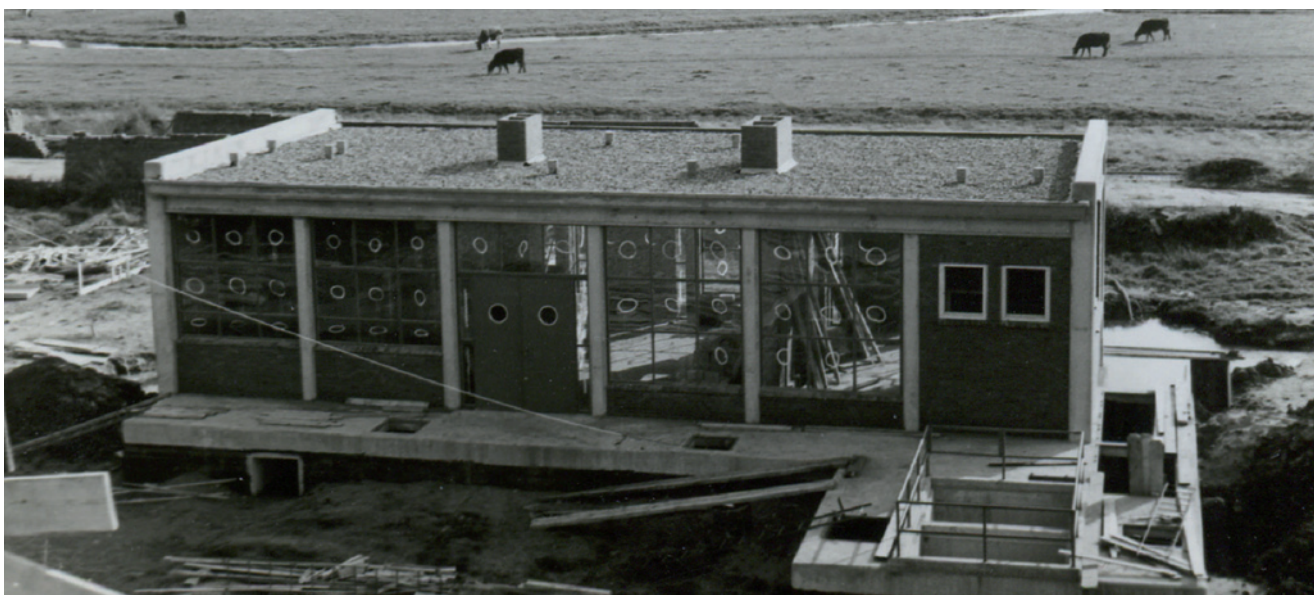

Kerkje en het behoud van Toorenvelt, Ora et Labora, Haaswijck, Mariahoeve en de boerderij van Heemskerk in de Voscuyl. De gang van zaken rond dat laatste object geeft een mooie inkijk in de bestuursstijl van Du Boeuff.

De zaak speelde in 1962 bij de ontwikkeling van de Voscuyl. Te midden van de weilanden stond daar de boerderij van Heemskerk op Rhijngeesterstraatweg 91. De boerderij was gekocht door de gemeente ten behoeve van de realisatie van het uitbreidingsplan en zou gesloopt moeten worden. Van verschillende kanten werd hiertegen bezwaar gemaakt. Een omwonende gaf aan dat het hier ging om een boerderij die, zij het in andere vorm, sinds het eind van de 16^e eeuw deel uitmaakte van een reeks boerderijen, lopend van de Groenesteeg (nu Oude Rijnzichtweg) tot de Kerkbuurt en die daarom behouden moest blijven. Ook de Vereniging Oud Leiden en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg uitten hun bezwaren tegen sloop van in ieder geval het voorhuis.

Het laten staan van de boerderij betekende wel een verlies aan te bouwen woningen en dus opbrengsten van het uitbreidingsplan. Burgemeester en wethouders kwamen daarom met voorstel tot sloop, maar met een minderheidsstandpunt voor behoud van het voorhuis van de boerderij. Die minderheid werd gevormd door Du Boeuff. Hij vond het verlies aan opbrengsten opwegen tegen het immateriële gewin van het behoud van een stuk erfgoed. Hij stelde wel één voorwaarde: er moest een particuliere belangstel-

Burgemeester Du Boeuff metselt de eerste steen met koker in bij de bouw van de flats aan de Lange Voort, thans Aert van Neslaan, 28 februari 1964.

Het machinegebouw van de in aanbouw zijnde waterzuiveringsinstallatie aan De Voscuyl, september 1956.

lende gevonden worden, die het pand voor een schappelijke prijs wilde kopen en die de kosten van restauratie voor zijn rekening wilde nemen. Het kon niet zo zijn dat de gemeente ook die kosten ging dragen. Eenzelfde voorwaarde had hij ook gesteld bij eerdere gelegenheden zoals het behoud van Toorenvelt.

Tekenend voor de bestuursstijl van Du Boeuff is het verloop van de discussie in de gemeenteraad. B&W hadden, zoals gezegd, een nauwkeurig overzicht neergelegd van de kosten van het behoud van de boerderij en van de opbrengsten. Wat dat laatste betreft ging het erom dat het behoud in alle gevallen kwalitatieve beperkingen zou hebben. De boerderij zou ingebouwd raken tussen de nieuwbouw en er zou dus geen sprake zijn van behoud van het oorspronkelijk zicht erop.

Vanuit de raad kwamen verschillende suggesties om de kosten veel lager in te schatten en ook het verlies aan zicht werd gebagatelliseerd. Du Boeuff ging daar niet op in en bevestigde de voorstelling van zaken van B&W. Hij stond erop dat de zaken niet gunstiger werden voorgesteld dan ze waren. Uiteindelijk ging de raad akkoord met het behoud van het voorhuis van de boerderij na het vinden van een particuliere belangstellende voor de koop en restauratie van het pand. Du Boeuff had (weer) een zege geboekt in zijn strijd voor het behoud van panden van cultuurhistorische waarde.

GEMEENTEPOLITIEGEMEENTE

Een heel ander punt waar Du Boeuff zich sterk voor maakte, was het herstel van de gemeentepolitie in Oegstgeest. Al bij zijn installatie gaf hij te kennen dat hij van mening was dat Oegstgeest bij uitstek een 'gemeentepolitiegemeente' was. Het groeiend stedelijke karakter vroeg om een intensievere bewaking dan de Rijkspolitie kon garanderen. In 1955 werd nog een brief gestuurd aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie waarin de voorkeur voor herstel van de gemeentepolitie in Oegstgeest uiteengezet werd. Het mocht niet baten. Bij de totstandkoming van de Politiewet in 1957 werd Oegstgeest definitief aangemerkt als territorium van de Rijkspolitie.

STERK IN DEBAT EN EREFUNCTIES

Du Boeuff werd geroemd als spreker. Weliswaar vreesden de loftuiters vaak voor een goede afloop van zijn toespraken door de verwarringwekkende zinnen en bijzinnen, maar uiteindelijk werd het altijd begrepen. Ook als voorzitter van de gemeenteraad werd hij geloofd om zijn vaardigheden. Hij hield de teugels niet te los en vooral niet te vast en leidde de discussie altijd naar oplossingen, zij het niet zonder zijn eigen inbreng. Een aardig voorbeeld van zijn optreden vormt de discussie in de raad in 1961 over de vaststelling van de routes voor de buslijnen. Vanuit de raad kwamen bezwaren tegen het rijden van de bus door stille lanen, die niet berekend zouden zijn op het berijden met een bus. Du Boeuff ontzag zich niet deze bezwaren als onzin te kwalificeren, met verwijzing naar het feit dat

langs zijn huis (Dorpsstraat 1) ook bussen reden en dat aan bezwaren daartegen ook nooit gehoor gegeven was.

Zoals het een burgemeester betaamt, was Du Boeuff ruim voorzien van nevenbetrekkingen en erefuncties. Zo was hij sinds 1951 hoofdingeland van het Hoogheemraadschap van Rijnland en sinds 1962 ook hoogheemraad. Op een benoeming als ambtenaar van de burgerlijke stand stelde hij geen prijs, zo gaf hij te kennen in 1950. Maar als de gemeenteraad anders wenste, zou hij zich daar nederig

Boerderij aan De Voscuyl 17, vroeger Rhijngeesterstraatweg 91. Van 1934 tot 1960 de boerderij van de familie Heemskerk, vroeger Rhijngeesterstraatweg 91; in 1962 dreigde deze boerderij door de gemeente te worden gesloopt maar na hevig protest kon het hoofgebouw als rijksmonument worden behouden.

Burgemeester Du Boeuff en de heer N. van Welzen, voorzitter van de Oranjevereniging, tijdens de aubade op het bordes van het raadhuis of gemeentehuis aan het Wilhelminapark ter gelegenheid van de viering van Koninginnedag, 30 april 1962.

Burgemeester Du Boeuff geeft het startsein voor de opening van de braderie staande in het Glippertje ter hoogte van de Deutzstraat, 5 mei 1952.

aan onderwerpen. En aldus geschiedde. Hij erfde het beschermheerschap van Kunst en Genoegen van zijn voorganger Baumann en was erevoorzitter van de Dierenbescherming. Als zodanig legde hij de eerste steen voor het dierenasiel aan de Haarlemmertrekvaart, nadat hij zich eerder een warm voorstander betuigd had van de oprichting ervan.

Maar zijn grote liefde in dit opzicht lag bij de Oranjevereniging. Hij miste vrijwel geen enkele aubade op Koninginnedag, was altijd aanwezig bij de festiviteiten en stimuleerde het houden van een Oranjebraderie door de middenstand op 5 mei, een voorloper van de 5 mei markt. Het hoogtepunt vormde de ballonvaart die het Leidsch Dagblad organiseerde op 30 april 1963, waarbij Du Boeuff mee mocht in de plaats van de echtgenote van de ballonvaarder. Hij vond het een ongelofelijke belevenis en gaf de volgende typering: 'Toen wij over Leiden voeren, kreeg ik een heerlijk gevoel. Ik waande mij een beetje heerser over deze stad, die het schone Oegstgeest wel eens naar het leven tracht te staan, evenals Rijnsburg dat doet'. Zelfs op dat feestelijke moment kon hij zich niet onttrekken aan het leidmotief van zijn burgemeesterschap: de annexatiedreiging vanuit Leiden en Rijnsburg.

BRONNEN

- Digitaal fotoarchief Oegstgeest.
- Gemeentearchief Oegstgeest.
- Regionaal Archief Leiden: diverse kranten.

Afscheid van burgemeester Du Boeuff in het gemeentehuis aan het Wilhelminapark; de burgemeester spreekt, 29 februari 1968.

Jhr. Tj.A.J. van Eysinga, 1968-1979

DOOR MARIJKE WESSELING-TEPPEMA

Inspraak is een fout gebruik van ons democratisch systeem' Je moet het maar durven in 1979. Voor burgemeester Van Eysinga (CHU), aangetreden in het woelige jaar 1968, was deze uitspraak in een interview met het Leidsch Dagblad (2 augustus 1979) bij zijn afscheid geen enkel probleem. Voordien was hij van 1949-1968 burgemeester van Hellevoetsluis geweest, een gemeente waar de mondige burger zich waarschijnlijk nog niet sterk had laten horen. Mede door toedoen van Van Eysinga was dit dorp van 300 inwoners omgetoverd tot een groeiende industriegemeente. En nu zou hij dan monter aan de slag in Oegstgeest, het dorp waar hij (zowel als zijn vrouw) sterke banden mee had. Het dorpse karakter van Oegstgeest was sinds zijn jeugd wel ver weg geraakt, zeker sinds de hoogbouw van de Aert van Nes-flat in 1968, dat ten behoeve van het personeel van het Academisch Ziekenhuis gebouwd was.

Er was werk aan de winkel, vooral in de sector van de sociale woningbouw en hij stond in de startblokken: *'Managen ligt me wel. Je moet erop uit om iets voor een gemeente gedaan te krijgen'*, zei hij bij zijn aantreden, in een interview met de Leidsche Courant (16 maart 1968).

BOUWEN EN WONEN

Bij zijn komst was het winkelcentrum Lange Voort al gerealiseerd alsook het Gemeentecentrum. Maar bij de bouwplannen van woningbouwvereniging Buitenlust, in de Oudenhofpolder ten zuiden van het Oegstgeester Kanaal, bleek de betrokkenheid van de burgemeester in 1969 broodnodig om een bouwverbod opgeheven te krijgen. Daarna was Oegstgeest klaar voor de 'sprong over het kanaal'. Niet alles ging daarbij van een leien dakje zoals we later zullen zien. Dit grootse project en de beraadslagen namen jaren in beslag. In die tussentijd zijn er politieke woelingen in het dorp.

DE KWESTIE VAN BELLE: WAARIN EEN GROOT DORP KLEIN KAN ZIJN; RODDEL EN ACHTERKLAP

Sinds 1851 had Oegstgeest het altijd moeten doen met twee wethouders, maar in 1970 kwam na vele gesprekken van de burgemeester in Den Haag het bericht: Oegstgeest heeft recht op drie wethouders. In de raadsvergadering van 3 september 1974 gingen stemmen op om het nieuwe College een afspiegeling te laten zijn van de raad. Toen bleek dat de fractievoorzitters Gmelich Meijling van de VVD (7 raadszetels) en die van het CDA, Van Veen (6 zetels) principieel niet tegen deelname van een progressieve wethouder waren, maar dat bij hun fracties de persoon van het progressieve raadslid O.C. van Belle (PvdA/PPR, 4 zetels) vanwege zijn privéleven moeilijk bleek te liggen. De discussie

werd toen ongemeen fel.

De heer Beckers (fractievoorzitter van PvdA/PPR) die het geklets over Van Belle was nagelopen en geconstateerd had dat de houding van de andere fracties *'een knieval voor dorpsverhalen'* was, meende dat slechte ervaringen in grote steden met linkse meerderheidscolleges wel eens het negatieve standpunt van VVD en CDA ten aanzien van de progressieven zouden bepaald hebben. En dan suggereert hij venijnig dat Gmelich Meijling misschien wel een tweede VVD-wethouder zou willen worden. Deze pareert daarop dat er in het dorp veel bezwaren zijn tegen Van Belle. Dit zou hij via telefoontjes gehoord hebben. De zaak begint een onverkwikkelijk karakter te krijgen als ook oud-wethouder Van der Voet (CDA) zich in de strijd mengt met de opmerking dat hij al 20 keer had gezegd *'dat de PvdA nooit een wethouderszetel zal laten lopen ook al moeten ze een straatveger wethouder maken... Zo gauw ze een voet tussen de deur kunnen krijgen zullen ze dat ook doen'*. Het rode gevaar! Eén ding is zeker: de progressieve fractie blijft bij haar kandidaat en vindt de opstelling, vooral van de VVD, unfair: *'Heel Oegstgeest weet dat de heer Gmelich Meijling met zijn ellebogen heeft gewerkt'* om op de eerste plaats te komen. Ook al was Van der Voet dan tegen een progressieve wethouder, over Gmelich Meijling was hij (bijv. inzake het zwembad en de afbouw van Haaswijk) kort en krachtig: *'gezien zijn kortzichtig beleid maken we Oegstgeest panklaar voor Leiden, dat over 6*

Burgemeester Van Eysinga op de Van Eysingabrug over het Oegstgeester Kanaal in aanbouw; op de achtergrond serviceflat Haeswijk, augustus 1979.

tot 8 jaar Oegstgeest dan kan annexeren. We willen een bouwer, geen sloper'. Nog steeds hing het spook van annexatie, leek het, boven de gemeente.

Kortom, het zaakje was nog niet gepiept. Toch werd Gmelich Meijling tot derde wethouder gekozen met 11 stemmen voor hem, 4 voor Van Belle en 2 blanco.

KLEURVASTHEID

In 1976 komt er een nieuwe kans voor Van Belle als opvolger van J.E. Temminck. Hij wordt (met 14 stemmen van 14 aanwezige leden) gekozen en zo de eerste socialistische wethouder in Oegstgeest. Er lag meer dan 40 jaar tussen het aantreden van het eerste socialistische raadslid in 1931 (toen nog SDAP) en de eerste socialistische wethouder. Dat zegt wel wat over de kleurvastheid van de gemeente. Maar in de voorgaande twee jaar had er kennelijk een lichte verkleuring plaats gevonden en was er tussen de fracties een betere 'chemie' ontstaan.

Voor het eerst zijn er negatieve geluiden over het doen en laten van de burgemeester. In een artikel in het Leidsch Dagblad (maart 1976) suggereert een journalist dat hij vriendjespolitiek via de tennisbaan bedreven zou hebben en de gemeente met huid en haar aan Multivisie verkocht had. Bij de behandeling over een in de ogen van de burgemeester onontkoombare tariefsverhoging van Multivisie (kabelexploitant) stond hij tegenover een groot deel van de raad en was ontstemd weggelopen.

Uiteraard werden hier in de raad vragen over gesteld, maar de soep bleek niet zo heet gegeten te hoeven worden als die werd opgediend door de journalist. De raad nam genoegen met het verweer van de burgemeester dat er onjuistheden in het artikel waren geslopen. Hij kwam er zonder kleerscheuren van af en naderhand is er juist veel lof voor de burgemeester geweest voor zijn rol bij de besprekingen met Multivisie.

HAASWIJK, EERST DE BRUG EN DAN DE WIJK

Bij de begrotingsvergadering in januari 1970 werd er al op aangedrongen om snel met een plan Haaswijk te beginnen. Het was een ambitieus plan en er was interesse genoeg: 'Wij moeten alles doen om in Haaswijk dat type woning aandacht te geven dat het principe van doorstroming ook werkelijk mogelijk maakt'. Zo moest de bouw van sociale woningen gestimuleerd worden voor jongeren opdat ze niet naar elders zouden vertrekken en bouw van woningen tegen redelijke prijzen voor alleenstaanden, bejaarden en invaliden. Een sailant detail in het plan: 'Er komen geen scholen in de wijk. De huidige Oegstgeester scholen zijn dichtbij en groot genoeg'. Gelukkig is de werkelijkheid anders geworden. De beraadslagingen zouden lange tijd in beslag nemen en tijdens de besprekingen waren er gestadig klachten te horen over de geringe openheid over de begroting van het project en de mogelijkheden voor het publiek om zijn mening te geven. 'Je mag niks zeggen, maar je hoort ook niks.' (slechte geluidsinstallatie)

In april 1979 gaat de eerste paal voor de Van Eysingabrug in de grond. In 1980 start de woningbouw met zeven verschillende architecten voor zeven soorten woningbouw, waarbij naar goedkope huurwoningen de meeste belangstelling uit ging. Het overgrote deel van de tot 1985 gebouwde huizen zijn aan inwoners van Oegstgeest ten deel gevallen. De trage gang van zaken bij het Haaswijkplan bewees eens te meer, volgens Van Eysinga, dat inspraak 'derailleurend' werken kon.

BETROKKENHEID

Naast al zijn eigenlijke werk lagen ook andere zaken de burgervader na aan het hart. Zowel van de Regionale Brandweer als van de Molenstichting was hij tweede voorzitter. Voorts was hij voorzitter van de Stichting Paardrijden voor gehandicapten 'Moedig Voorwaarts' en ijverde hij voor een nieuw orgel voor het Groene Kerkje. Hoe hij zich ook sterk maakte voor een betere verstandhouding tussen de twee winkeliersverenigingen in Oegstgeest, hij bleek tot zijn grote spijt niet in staat om de jammerlijke controverse op te lossen.

HET AFSCHIED

Eigenlijk is bij het afsluiten van zijn ambtsperiode het beste te zien hoe het 'management' van de burgemeester heeft uitgediend en wat hij voor de gemeente betekend heeft. Zoals het bij een waardig afscheid past: harde noten werden niet gekraakt.

In de openbare raadsvergadering 31 augustus 1979 noemde loco-burgemeester Thorn hem bij zijn afscheid een burgemeester met een bepaalde stijl en prees zijn 'gezag, stiptheid en eerlijkheid'. Zelfs Kohlbeck (fractieleider van de PvdA) betoonde zich niet negatief over de stellingname van zijn burgemeester: 'De uitspraken van Van Eysinga over inspraak zijn zo gek nog niet' zo is te lezen in het Leidsch Dagblad van 1 september 1979.

Raadsvergadering in het gemeentehuis of raadhuis aan het Wilhelminapark met v.l.n.r. wethouder Van Belle (PvdA), wethouder Thorn (CDA), burgemeester Van Eysinga, gemeentesecretaris Vreeken en wethouder Gmelich Meijling (VVD), ca. 1977.

'Wij waren bang voor een 'regent' maar U hebt dat wantrouwen schil voor schil weggenomen.'

Van Hazel (CDA) was de eerlijkste: 'U heeft het met de bestuursdrift van de gekozen volksvertegenwoordiger niet gemakkelijk gehad en dat heeft soms tot spanningen geleid. Uw verzet kwam niet voort uit autoritaire, ondemocratische gevoelens.... Door Uw duidelijkheid waren wij gewonnen hoewel wij het op deze punten (inspraak) volstrekt oneens met u waren'.

Overigens heeft hij zich, weliswaar met tegenzin, bij de bestemmingsplannen toch braaf aan de inspraakprocedures gehouden. Ondanks het feit dat Van Eysinga drie keer is weggelopen uit een raadsvergadering lijkt hij toch eerder een aanhanger van het poldermodel dan een heetgeblakerde dwarsligger. Gepokt en gemazeld als hij was in gemeentelijke zaken na al die burgemeestersjaren heeft hij moeilijke kwesties in goede banen weten te leiden.

Hoe de burgemeester zelf dacht over het ambt is te lezen in bovengenoemd afscheidsinterview in het Leids Dagblad: *'In ieder geval is het ouderwetse machtsdecorum van de burgemeester de laatste jaren helemaal verdwenen. Maar dat kan ook tot het tegendeel worden. Bij jongeren verdwijnt respect en beleefdheid. En de opvoeders zijn daaraan schuldig, want die brengen geen gevoel voor verhoudingen meer bij en dat leidt tot gezagsonderminning.'* (sic!). De regelmatig geuite kritiek dat het Oegstgeester gemeentebestuur de openbaarheid niet hoog in het vaandel had pareerde hij met: *'Mijn deur stond altijd en voor iedereen wijd open'* en hij benadrukte *'dat er bij de bevolking weinig meer belangstelling was voor het bestuur van de gemeente dan de 25 m² buiten hun voordeur'*. Zijn visie was dat *'Inspraak zelfs in strijd met de verantwoordelijkheid van een raadslid'* was. Deze pittige uitspraken waren zo opzienbarend dat zijn afscheid de landelijke pers haalde. In de Telegraaf van 1

september 1979 trekt hij fors van leer over de Nederlandse regeldrift en de stroom papier vanuit Den Haag: koren op de molen van Van Eysinga. *'Bij mijn komst in Oegstgeest waren er 21 secretarie-ambtenaren en nu, 1979, zijn het er 37!'*

Bij de afscheidsreceptie waren natuurlijk het Ereburgerchap van de gemeente Oegstgeest en de naamgeving van

Levensloop Van Eysinga

Jhr. Tjalling Aedo Johan Van Eysinga werd in 1914 in Den Haag geboren. Zijn vader was de beroemde Volkenrechtgeleerde prof. Jhr. W.J.M. Van Eysinga, die het Van Eysingahuis liet bouwen aan de Rijnsburgerweg (inmiddels afgebroken), waar Tjalling opgroeide. Hij bezocht de christelijke hbs aan de Kagerstraat, ontmoette zijn dichtbij wonende vrouw al op jeugdige leeftijd en hun huwelijk werd gesloten in het Groene Kerkje in Oegstgeest. Na een studie aan de Economische Hogeschool te Rotterdam verhuisde het paar naar Friesland, waar hij secretaris, en na de oorlog voorzitter, van de Pachtkamer werd. Van Eysinga heeft een half jaar geïnterneerd in Vught en Amersfoort gezeten, zijn vrouw zat tijdens de oorlog een maand gevangen in de strafgevangenis te Leeuwarden. Na 1945 vertrokken ze naar Indonesië waar hij in dienst kwam van de AMVJ om welzijnszorg onder de Nederlandse militairen te regelen. Na het burgemeesterschap van Hellevoetsluis in 1968 naar Oegstgeest beroepen. In 1979 wegens pensioengerechtigde leeftijd afgetreden en verhuisd naar Friesland.

Burgemeester Van Eysinga en echtgenote tijdens zijn afscheid in het raadhuis of gemeentehuis, met op de achtergrond gemeentesecretaris Vreeken, 31 augustus 1979.

de brug waar hij twee dagen tevoren over had mogen lopen, de Van Eysingabrug de grootste geschenken. Daarna volgde een stroom gebruiksvoorwerpen (uiteraard zonder inscriptie), aangeboden aan hem en zijn vrouw, ongeëvenaard in aantal en waarde, maar waarvan sommige het echtpaar toch niet geheel onbekend moeten voorgekomen zijn. Zo gaf de gemeenteraad een luchtfoto van Oegstgeest en een grasmaaimachine; de bevolking: een kleuren-tv, een fiets voor mevrouw plus een vakantiereis voor het echtpaar; het gemeentepersoneel: een radiorecorder; de vrijwillige brandweer: een smeedijzeren lamp; de rijkspolitie: een kruiwagen. Een boedelbak zou niet misplaatst zijn geweest om al deze goederen huiswaarts te transporteren. Als cadeaus bij een afscheid een graadmeter zijn voor waardering en populariteit, staat Van Eysinga er mooi op. Hij moet een geliefde burgemeester zijn geweest.

BRONNEN

- De genoemde kranten zijn geraadpleegd in het gemeentearchief Oegstgeest.
- Digitaal fotoarchief Oegstgeest.

Het derde gemeentehuis, vanaf 1998

Het huidige gemeentehuis aan de Rhijngeesterstraatweg.

Sj.H. Scheenstra, 1979-1998

Hoe een dorp gemangeld wordt

DOOR JOSÉ NIEKUS EN FREEK VAN BEETZ

JONGE JAREN

Hij wist al jong wat hij wilde worden. Als enige jongeling zat hij zo af en toe bij een raadsvergadering in zijn geboortedorp. Daar ontstond de liefde voor het ambt dat hij later zou bekleden. 'Ik was de enige zoon. Ons gezin was een meelevend Hervormd gezin in Steenwijkerwold in de Kop van Overijssel. Ik heb daar de basisschool en in Steenwijk de Rijks HBS gevolgd. Thuis werd veel over politiek gesproken en in de oorlog hadden wij veel verzetsmensen over de vloer. Dat heeft mij al jong gevormd. Ik wilde burgemeester worden. Toen ik mijn HBS-diploma had behaald vroegen mijn ouders wat ik verder wilde. Ik zei dat ik graag rechten wilde studeren, want voor een burgemeester vond ik een academische opleiding wel gewenst. Mijn ouders gingen vlot akkoord met mijn motivatie, hoewel mijn vader liever zag dat ik dierenarts werd. Toen moest ik aanvullend staatsexamen gymnasium doen en kwam terecht op een internaat in Doetinchem, waar ik met andere jongens in opleiding ging voor dat staatsexamen. De meeste van die jongens werden predikant, dat had ik ook kunnen worden. Dat heb ik wel overwogen, maar ik denk dat mijn temperament wat beter bij het openbaar bestuur past.'

HET IDYLLISCHE ASPEREN

Sjoerd Scheenstra begon in 1967 als burgemeester in Asperen en Heukelum, twee kleine stadjes aan de Linge, na Hoofdcommies Algemene Zaken in Zaandam te zijn geweest. 'Ik ben daar twee ambtstermijnen geweest en daar hebben we heel plezierig gewerkt. We konden er veel doen, scholen bouwen, woningen, een industrieterrein, dus het vak heb ik daar wel geleerd. Het waren twee gemeenten, twee raden, twee afzonderlijke B&W's, één burgemeester.' Maar na twaalf jaar werd het tijd voor wat anders. 'Ik was bij de Commissaris van de Koningin en die zei: weet je wel dat Oegstgeest vrij is? Dus hij, dat was Vrolijk, heeft mij getipt. En toen kwam ik hier'. Niet zomaar trouwens, want eind zeventiger jaren woedde de discussie over de gekozen burgemeester, zeker in Oegstgeest waar D'66 sterk was. 'De gemeenteraad had in dat kader besloten de bevolking te raadplegen over een profielschets van de nieuwe burgemeester. Deze profielschets *avant la lettre* is de Commissaris van de Koningin aangeboden. Dat hoorde ik pas toen ik al benoemd was. De heer Vrolijk zal zijn werk wel goed gedaan hebben.'

AANTREDEN IN OEGSTGEEST

Een van zijn eerste herinneringen aan Oegstgeest waar het welkom warm was, gaat over de burgemeesterswoning. 'Op

Recent portret gemaakt door kleinzoon Lukas Stam. Foto familie Scheenstra.

mijn vraag naar huisvesting luidde het antwoord dat ik de ambtswoning, die leeg stond, kon kopen. Maar de taxatie-waarde ging boven onze begroting. Dat ging dus niet door.' Zijn huis werd de woning waar hij nu nog steeds – en met veel plezier – woont. 'Op dag één in Oegstgeest werd ik in het gemeentehuis ontvangen met de woorden: We moeten u vertellen dat een paar weken terug is ingebroken op de werkkamer van burgemeester Van Eysinga en dat zijn ambtsketen is meegenomen. Nooit meer teruggevonden! Van Eysinga kon toch geen afscheid nemen van de raad en het college zonder keten! Hij werd geholpen door burgemeester Bosma van Noordwijkerhout, want die had net een prachtige nieuwe keten gekregen en Van Eysinga kon de oude lenen. Ook ik heb het de eerste maanden gedaan met de geleende ambtsketen. Intussen dacht ik er over na hoe de nieuwe keten er uit moest zien. Oegstgeest heeft een lange geschiedenis, die gaat terug tot de middeleeuwen en wie hadden het toen voor het zeggen? Dat wist ik niet en de vereniging Oud Oegstgeest bestond nog niet. Ik had geen kennis van de geschiedenis van Oegstgeest, maar ik had wel meneer Van Krieken! Allang gepensioneerd kwam hij vaak op het gemeentehuis en ik vroeg hem: Ik stel mij

voor dat we een ambtsketen laten maken met daarop de wapens van die oude families. Kunt u die voor mij opsporen? En dat deed hij met plezier. Na enige weken kwam hij bij me terug: ik heb ze gevonden. Hij kwam tot vier familiewapens. Van de vier familiewapens, de O van Osger, en de W van Willibrord is in mooie afwisseling een model gemaakt. Iedereen vond het wel een goed idee en Van Kempen en Begeer in Voorschoten heeft hem gemaakt. Dat was mijn eerste wapenfeit, dat er zo'n prachtige ambtsketen is gekomen. Helemaal uniek.'

EEN VLIEGENDE START

'Op mijn eerste werkdag ging ik meteen met locoburgemeester Thorn naar een zitting van de Raad van State, want daar werd een bezwaarschrift behandeld van een aantal burgers van Oegstgeest tégen de bebouwing van Haaswijk. Het groen, de kikkers en de vogels gingen hen aan het hart en men kon zich niet voorstellen dat het noodzakelijk was de polder benoorden het kanaal te bebouwen. Maar de Raad van State schoof het bewaarschrift weg en we kregen eindelijk het groene licht. Het speelde al tien jaar!' Sjoerd Scheenstra bekrachtigt deze uitspraak met een ferme handklap op tafel. 'Burgemeester Van Eysinga was in 1968 naar Oegstgeest gekomen en in die periode is er geen huis gebouwd!' En weer een klap op de tafel. 'Allemaal procedures. Er kwam geen steen van de grond. Nog net voor zijn pensioen kon hij de brug over het kanaal over wandelen. Maar nu was er groen licht en kon het beginnen. En dat gaf een boost voor Oegstgeest! Het had zo lang stilgelegen. Nou, daar viel ik dus midden in, het was een vliegende start. Het plan Haaswijk bestond uit veertien deelplannen. Per deelplan werden verschillende architecten en stedenbouwkundigen aangetrokken, zodat de gewenste variëteit

in de opbouw van de wijk zou ontstaan. Maar de mensen moeten ook een adres hebben, dus hoe benoemen wij de lanen en de paden? In die discussie heb ik voorgesteld de Nederlandse cultuur als uitgangspunt te nemen en dan per deelplan een sectie. Dat idee werd overgenomen. In deelplan 1 begonnen wij met de componisten, zoals Johan Wagenaar, Kees van Baaren, Willem Pijper enz. Vervolgens kwamen de dichters, dirigenten, solisten, architecten zelfs kerkmusici. Dat vind je in heel Nederland niet. Zo kregen de wegen in Poelgeest daarna, door de aard en ligging van de wijk, allemaal namen van befaamde biologen toebedeeld.

Scheenstra schetst nog een aantal interessante zaken rond Haaswijk. 'Toen we startten, stond op de kaart van Haaswijk aan de noordkant een tracé getekend voor een weg van Noordwijk naar Alphen. Na een paar jaar poetste de provincie dat tracé er uit. Dat gaf ons lucht. Want dat kon betekenen dat Haaswijk niet beperkt bleef tot onder die weg, maar het kon er ook over heen. Toen hebben we gezegd: dan gaan we Haaswijk groter maken. Dat is de Morsebel geworden. Maar daarvoor was de gedachte in Oegstgeest nog: Als Haaswijk vol is, is Oegstgeest vol. Die gedachte was er helemaal ingeheid. Het was zo sterk, dat er in Haaswijk geen basisschool zou komen. Want in de gemeenteraad heerste de opvatting dat de leerlingen uit Haaswijk wel door de bestaande scholen zouden kunnen worden opgevangen. Dus al die kindertjes waren gedwongen om dagelijks over de brug te gaan. In die optiek zou de vierde openbare school 'De Springplank' – die nog in noodlokale bivaakkerde – in een nieuw gebouw aan de President Kennedylaan komen. De toenmalige wethouder van onderwijs had gezegd: "Dit is de laatste openbare school en

Na zijn installatie wordt de nieuwe burgemeester, met geleende ambtsketen om, gefeliciteerd door wethouder J.J. Thorn, 5 oktober 1979.

Luchtfoto van Haaswijk in ontwikkeling, met op de voorgrond het Oegstgeester kanaal en de Van Eysingabrug, 1984.

die mag wat kosten”. Daarom was als architect Jan Verhoeven aangetrokken, die heel bekend stond om zijn constructivistische ontwerpen. Het concept van de school is dus typisch Verhoeven! Maar de school kwam bewust niet in Haaswijk. Maar toen na enige jaren besloten werd Haaswijk uit te breiden en de Morsebel te bebouwen, was het zaak om de wijk met scholen te verrijken. Zo zijn de bestaande scholen ‘Joris de Witte’ en ‘De Springplank’ naar Haaswijk verhuisd. Ja, mijn eerste jaren hier zijn echt gestempeld door Haaswijk.’

GRONDBELEID EN EEN EIGENWIJZE GEMEENTE

De huiver voor een invasie uit Leiden was altijd groot in Oegstgeest. ‘Oegstgeest voerde altijd een zeer selectief ruimtelijk orderingsbeleid, restrictief zou je kunnen zeggen. Het accent werd gelegd op een rustige forensengemeente en het prettige wonen. Een sprekend voorbeeld daarvan is dat toen in de jaren dertig de eerste sociale woningen werden gebouwd, die aan de andere kant van de rijksweg kwamen!’ En ook deze uitspraak wordt met een sprekend gebaar bekrachtigd. ‘Dat is niet toevallig. Dat is een keuze geweest van de toenmalige bestuurders. En die sfeer is lang zo gebleven.’

Terug naar Haaswijk. ‘Er was een groep actief die juist voor nieuwbouw pleitte: bouw nou eens voor ons! Dat waren ook Oegstgeestenaren. Ik denk, dat de eerste premiekoopwoningen hoofdzakelijk werden toegewezen aan Oegstgeestenaren. In 1984 was het plan van dat tracé bij Haaswijk weg. Ik onderhandel graag en toen kreeg ik de kans om weiland te kopen in de Morsebel van een boer, die ik kende uit Haaswijk. Ik heb dat verteld in het college: We kunnen daar gaan bouwen, want we kunnen er grond

kopen. Toen werd ik op het matje geroepen in het college: Burgemeester, u moet goed bedenken, Oegstgeest heeft een passief grondbeleid, geen actief. Toen dacht men dat nog. Dat werd breed gedragen. Een paar jaar later, toen moesten we wel, en toen is er gekocht. Maar het zat er zo ingehamerd.’

‘Grondbeleid ligt me. Onderhandelen zit in mijn genen. Ik ben wel eens jaloers geweest op andere gemeenten waar nijverheid is. Echt bedrijvigheid behalve de MEOB had Oegstgeest eigenlijk niet. Dat is het karakter van het dorp. Moet je eens kijken wat voor bedrijvigheid Sassenheim heeft, of Rijnsburg of Katwijk. Maar goed, dat is het karakter van Oegstgeest. Daar heeft men bewust voor gekozen en die lijn is steeds doorgetrokken en daar kreeg ik mee te maken. Maar die wals is van lieverlee toch gaan lopen richting Morsebel, wat ik een hele mooie wijk vind qua opzet. Dat gebeurde weer in eigen beheer, zoals het hoort. Toen kwam Poelgeest en op de rand van mijn afscheid kwam het westen in beeld, weer met die helicopterview van: daar ligt groen.’

Inmiddels was de wet AROB (Administratieve Rechtspraak Overheids Beschikkingen) in werking getreden en dat heeft Scheenstra geweten. ‘Als je bezwaar had tegen een dakkapel van je burens, dan diende je een bezwaar in. Dat was hier echt aan de orde van de dag. Ik zat bijvoorbeeld bij een hoorzitting waar een hoogleraar in het vak administratief recht zijn bezwaar tegen een dakkapel in zijn laan uitvoerig toelichtte. Hij gebruikte de stof vervolgens in zijn colleges. De nieuwe gemeentesecretaris kwam uit Tubbergen en toen ik vroeg of ze daar wel eens wat met de AROB deden antwoordde hij: “Daar hebben we in Tubbergen

Wethouder Blom overhandigt in aanwezigheid van burgemeester Scheenstra de sleutels aan de eerste bewoner van de premiekoopwoningen aan de Johan Wagenaarlaan in Haaswijk, mevrouw Losden Hartogh, 12 juni 1981.

Burgemeester Scheenstra en echtgenote met de symbolische sleutel voor de bewoners van het 1000ste huis in Haaswijk, de familie Montanje. Foto familie Scheenstra.

Gemeenteraad Oegstgeest, 1978-1982. Foto gemaakt na afloop van de laatste raadsvergadering van de termijn. Staande van links naar rechts: Henk Rijks (VVD), Piet van Veen (CDA), Joop van der Reijden (CDA), Dick Sanders (PPR), Linde Meenhorst-Blok (D66), Meinke Bosman-Huizinga (PvdA) Wim Heilbron (VVD), Gerard Wuisman (D66 |), Theo van Hazel (CDA), Nol Kraan (CDA), Hinne Reilingh (VVD) en Willem Kakebeeke (CDA). Zittend van links naar rechts: Ton Kohlbeck (PvdA) en Joop Thorn (CDA), wethouders, Sjoerd Scheenstra, burgemeester, Jan van Hulsteijn, gemeentesecretaris, Hanneke van Vloten-Wareman (VVD) en Thesa Blom-de Kock van Leeuwen (VVD), wethouders. Het raadslid Onno van Belle ontbreekt op de foto. Foto familie Scheenstra.

helemaal niets mee". Oegstgeest had dus zijn eigen *couleur locale* met forensen en hoogleraren.'

'HET OVERKOMT JE'

'Als ik het nu van een afstand overzie, dan is de ontwikkeling van Oegstgeest de gemeente in zekere zin overkomen. In de eerste raadsvergadering stond op de agenda een stuk van Gedeputeerde Staten over de bestemming van de Kamphuiserpolder. Die lag ten noorden van Buitenlust, allemaal weiland, die grond diende de bestemming 'veiling c.a.' te krijgen. Gedeputeerde Staten hadden in overleg met het bestuur van de veiling en de gemeente Rijnsburg bedacht: Flora moet uit het oude dorp vandaan en naar een nieuwe locatie in de Kamphuiserpolder, deels op grondgebied van Oegstgeest. Dat heeft Oegstgeest niet bedacht, maar er is wel aan de uitvoering meegewerkt. Straks gaan wij daar in mijn ogen de bittere vruchten van plukken, want als die afrit vanaf de A44 zo gemaakt wordt, dat de vrachtauto's het terrein zowel op als af kunnen rijden, voorzie ik een enorme congestie van vrachtauto's bij het viaduct. Een volgend voorbeeld. Op een dag kreeg ik bezoek van een vertegenwoordiger van Rijkswaterstaat: "Burgemeester, wij hebben plannen ontwikkeld voor een

benzinstation langs de A44 even voorbij de brug over het Oegstgeesterkanaal. Onze norm is dat men om de 30 kilometer moet kunnen tanken". Ik zeg: die norm lijkt mij in de huidige tijd wel achterhaald. En bovendien moet je het fraaie landschap voor de Groene Kerk niet verknoeien door een benzinstation in de weilanden te plaatsen. Dat gaan we niet doen. Ik heb het niet voor het zeggen, maar ik denk dat de gemeenteraad daar niet mee akkoord gaat. Het benzinstation is er wel gekomen, maar door het verzet van de gemeenteraad heeft Rijkswaterstaat bakzeil gehaald en enige honderden meters verderop gronden aangekocht voor de gewenste locatie.'

En dit is niet het laatste voorbeeld van gemangeld worden. 'De MEOB was een florerend bedrijf met zo'n 800 medewerkers. Gekwalificeerde mensen, uit de hele regio. De voormalige wethouder van Oegstgeest, Gmelich Meijling, werd na Castricum burgemeester van Den Helder. Dat is een marinestad. Daar ging het niet zo goed met de werkgelegenheid en daarom sloot de burgemeester een deal met staatssecretaris Van Voorst tot Voorst: zou de Marine Den Helder weer werkgelegenheid kunnen bezorgen? Van Voorst treedt af en Gmelich werd zijn opvolger, die daarna

zijn eigen deal ging uitvoeren als gevolg waarvan de MEOB in Oegstgeest moest sluiten. Kapitaalvernietiging, er stonden gebouwen die nog geen tien jaar oud waren! Er stond 800 man op straat of ze moesten in Den Helder gaan werken. Dat heeft dus niets opgeleverd. Les – ook voor mij – : we hebben als gemeente ons best gedaan, de vakbonden waren actief, protesteren hier, protesteren daar, naar de Tweede Kamer. Alles wat daar gezegd werd ging in de richting van: het moet wel gebeuren. Jan Hoekema (D'66) en Maria van der Hoeven (CDA) deden hun best om er nog wat van te maken, maar de hazen liepen die kant niet op, het was bekeken.'

Poelgeest is wel het meest treffende voorbeeld van hoe iets een kleine gemeente overkomt. 'Bij de herindeling in 1966 werd de grote Broek- en Simontjespolder aan Leiden toegewezen en dat werd de Merenwijk. Aan deze kant van de spoorlijn bleef een klein stukje groen over. Dat was rustiek; koeien, paarden, vogeltjes, enz. Wie denkt er nou aan om daar te gaan wonen? Daarom was de grond als sportterrein bestemd voor Leiden, zo was het afgesproken. Op een dag krijgen we bericht dat de provincie een helicopterview heeft gedaan boven de streek en die signaleerde een groen gebied. En waar groen is, kan je bouwen! We kregen bericht dat we moesten overleggen met Gedeputeerde Staten, want de polder moest worden bebouwd. Wie bedenkt dat nou! Aan de ene kant de Broekweg, aan de andere kant een spoorlijn, daar ligt de Haarlemmertrek-

vaart, en daar de Holle Mare: niet te ontsluiten. Er loopt een hoogspanningslijn, het is allemaal veengrond, moeilijk te bebouwen. Dat kost kapitalen. Het mes is ons op de keel gezet. We kwamen bij de Commissaris van de Koningin, mevrouw Leemhuis en die vertelde ons: "Als jullie het niet zelf doen, dan poetst de provincie met één pennenstreek de grond naar de gemeente Leiden". Met de rug tegen de muur heeft de gemeenteraad ingestemd. Van het begin tot nu toe – dat is 20 jaar – is de wijk een hoofdpijndossier gebleven.'

EN DAN TOCH LEEFBAAR

Over Leefbaar Oegstgeest is veel gezegd, geschreven en gefilmd. In 2010 maakte Andere Tijden een TV-uitzending over de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 en de opzienbarende opkomst van lokale partijen, Leefbaar Oegstgeest voorop. 'Ik kreeg een telefoontje van de redactie van Andere Tijden of ik wilde meewerken aan een uitzending. Die redacteur heeft met zijn filmploeg hier wel twee dagen gewerkt, met diverse betrokkenen gesproken, en dat is samengevat tot een uitzending van bijna een half uur. Dat vind ik knap. Het was een perfecte weergave van hoe het was in die roerige periode.'

Sjoerd Scheenstra doet nog even uit de doeken hoe het zat met het oude Raadhuis, de Jelgersmakliniek en de nieuwbouwplannen aan de Lijtweg. 'We groeiden uit het raadhuis. Goede raad was duur. We hadden een zeer inventieve

De Broek- en Simontjespolder nabij de Haarlemmertrekvaart voor het begin van de aanleg van Poelgeest, juni 1997.

'Tante Nel' van Kampen wordt geëerd als 60 jaar wonend in de Duinzichtstraat, ook de burgemeester komt het feest opluisteren, 30 juni 1986.

chef ruimtelijke ordening. Hij schetste ons een uitbreiding naar achteren, richting Rhijngheesterstraatweg. Daarnaast dacht de gemeentesecretaris aan nieuwbouw op het parkeerterrein aan de Lijtweg. Het college legde vervolgens de plannen en de schetsen voor de gewenste huisvesting voor overleg aan de gemeenteraad voor. Het plan voor een raadhuis aan de Lijtweg werd door sommigen als een Manhattan getypeerd. Als alternatief werd de Jelgersmakliniek geoppeerd. De Jelgersmakliniek was eigendom van de gemeente Leiden en die wilde graag dat gebouw met de grond gelijk maken. Daarom had Leiden een rapport laten samenstellen dat erop neerkwam dat het gebouw slooprijp was. Het college heeft destijds voor de nieuwbouw gekozen. Maar de Raad heeft met meerderheid van stemmen voor de Jelgersmakliniek gekozen. Toen was dat vervolgens ons program. De door ons gekozen architect constateerde echter dat het fundament van de kliniek helemaal niet zo

slecht was als in het Leidse rapport werd gesuggereerd. De constructie van het gebouw bleek puntgaaf. Daar keken we van op. Voor één gulden heeft de gemeente het pand van Leiden gekocht. Voor dik 10 miljoen gulden had Oegstgeest in 1998 na felle discussies met Rhijngheest voor de komende tijd een fraai raadhuis.'

EEN CDA-BESTUURDER

'Van huis uit was ik van de CHU. In 1978 werd ik voorzitter van de vereniging van CHU-burgemeesters, secretarissen en raadsleden. Kort daarna zijn wij, vertegenwoordigers van de AR, CHU en KVP, bij elkaar gaan zitten en hebben er een CDA-bestuurdersvereniging van gemaakt. Aan mij werd gevraagd voorzitter te worden. Dat heb ik met groot genoegen gedaan en het heeft mijn leven ook wel wat gestempeld. Vaak op weg er naar toe, ook in het weekend. Veel energie in gestoken. Het had mijn hart. Nu ben ik erelid en ga nog steeds naar vergaderingen. Ik denk wel eens: ik moet er maar mee ophouden. Of ik vandaag nog burgemeester zou willen worden? Het politieke klimaat is anders geworden.'

GEPENSIONEERD IN OEGSTGEEST

Na zijn pensionering is Sjoerd Scheenstra in Oegstgeest blijven wonen. 'Oegstgeest is mooi en centraal gelegen. En een eigen huis natuurlijk.' Wat niet veel mensen weten, is dat hij regelmatig te vinden is in het Groene Kerkje waar hij orgel speelt. 'Gistermiddag nog, dat doe ik heel regelmatig. Met groot plezier. Jong geleerd, toen ik nog in Steenwijk woonde. In mijn vorige gemeente speelde ik weleens in de kerk. Dan belde de organist op: "Zou u morgenochtend kunnen invallen? Hier heb ik het niet gedaan, maar toen ik met pensioen ging, dacht ik, nou moet ik toch weer terug naar mijn orgel."

Hij heeft meer passies die hij kan uitleven nu hij burgemeester in ruste is. 'Ik kom van het platteland en elk jaar zag ik hier op Koninginnedag die paarden door het park lopen. Mooie spannen soms. Dat kan ik ook, dacht ik. Daarom heb ik na mijn pensioen een cursus gevolgd en nu ben ik gediplomeerd koetsier! In overleg met de Oranjevereniging heb ik op Koninginnedag 2000 met een span mevrouw Timmers van haar huis opgehaald en met het ringrijden meegedaan.' Maar hij doet meer met paarden dan ringrijden. 'Elke week van half april tot half oktober rijd ik een dag in de week in Nieuwveen. Daar is een inrichting voor lichamelijke en geestelijke gehandicapte mensen en die mogen dan mee voor een tochtje. Eerst haal je de paarden uit de wei, borstelen, inspannen, voor de wagen zetten. Dan gaan we rijden, het terrein af, de omgeving in, halverwege stoppen we, dan drinken we koffie en dan gaan we weer terug, enfin... Dat doen we.'

EEN ECHTE BURGERSVADER

Er is veel over deze burgemeester gezegd: vooral burgervader, een burgemeester van de oude stempel, een teamlei-

der, een coördinator. De meningen zijn nogal verdeeld. Dat geldt ook waar het zijn karaktereigenschappen betreft; ouderwets, aanspreekbaar, met plichtsbefef, betrokken. 'Maar het element waar het mij om gaat, zijn de mensen. Weet je wat onze leukste dingen waren? Wij, mijn vrouw en ik – we waren echt een duo – gingen bij bruidsparen op bezoek. Dat deden we zeer getrouw en nauwgezet. Bruidsparen die 50, 60 of 70 jaar getrouwd waren. Dat waren ook voor ons feestjes. Als je op bezoek komt, ben je altijd welkom. En ze vertellen hun verhalen. Verhalen die ze de moeite waard vinden om jou te vertellen. Al die bezoekjes samen vormen een hoogtepunt. We kwamen bijvoorbeeld bij de familie Waasdorp, het bruidspaar was 70 jaar getrouwd. Bij het begin van de oorlog in 1914 verbleef de bruidegom op een koopvaardijship in Sint Petersburg. Het schip moest spoorlags naar Nederland terugkeren. Over de volgende zeventig jaren kon de heer Waasdorp heel boeiend vertellen. Of de beroemde sterrenkundige, Prof. Jan H. Oort, 60 jaar getrouwd, die ons op het terras wijn inschonk en ons ondertussen vertelde van de grote prijs die hij (88) kort tevoren in Japan in ontvangst had mogen nemen op voorwaarde dat hij daarbij een passend college zou geven.'

'Een hoogtepunt was zeker ook de viering van mijn 25-jarig ambtsjubileum in 1992. Het was een verrassingspakket, had men tegen mij gezegd: Burgemeester, op 16 juni moet u 's ochtends om half tien met uw vrouw klaar staan. Dat hebben we braaf gedaan. Komen er drie touringcars hier de laan in! Daar zat al het personeel in. Ik had geen idee waar we naar togingen. We bleven staan bij het Cruquiusgemaal. Op een gegeven moment gaan we naar buiten, waren de bussen weg! Maar... er lag een groot partyschip in de Ringvaart. Wij met zijn allen aan boord. Hebben we daar een hele tijd over de Ringvaart gevaren tot aan Schiphol toe. We kwamen in Aalsmeer terecht en daar hebben we gegeten. Bij die gelegenheid kreeg ik een cadeau; een aquarel gemaakt door Albert Labordus. Omdat ik ook iets met cultuur heb, hadden ze tegen hem gezegd: je moet alle cultuur die we in het openbare domein hebben samenbrengen. En dat heeft hij nauwgezet gedaan.'

Aan de hand van de aquarel aan de muur volgt een grondige uitleg over waar welk kunstwerk staat, door wie gemaakt en andere informatie. Een aantal van deze kunstwerken is door Scheenstra zelf onthuld.

EEN TAART MET DRIE PUNTEN

Natuurlijk komt ook de toekomst van Oegstgeest aan de orde. 'Je moet de gemeente in de historische context zien. In den beginne was er – om dat beeld te gebruiken – een grote taart met drie punten. Die punten representeerden de toenmalige parochies Oegstgeest, Zoeterwoude en Leiderdorp. Waar de punten bij elkaar kwamen daar lag het hart van de toekomstige stad Leiden. Langs de Oude en Nieuwe Rijn ontstond een nederzetting met een eigen

dynamiek. Dat vroeg vanzelfsprekend om uitbreiding van het territoir. Ten behoeve van het werken en wonen van de Leidenaars leidde dit noodwendig tot grenscorrecties. Vanaf 1355 heeft Oegstgeest bij herhaling forse delen van de taartpunt ingeleverd. Met name de annexaties van 1896, 1920 en 1966 waren beduidend.

Oegstgeest was eeuwenlang een heerlijkheid als een oase van grazige weiden met een bescheiden bevolking (in 1806 nog slechts 876 inwoners). Terwijl Leiden in de loop der eeuwen verder gedijde, verkoos Oegstgeest de rust van een forensengemeente waar, al dan niet gefortuneerde, Leidenaars een prettige woonplek vonden. Intussen is Oegstgeest tot haar grenzen gegroeid. Daarbij komen actuele vragen van bestuurskracht en financiële potentie aan de orde. Naar het lijkt, baren die vragen de betrokkenen zorgen. Temeer daar Rijkswetgeving de gemeente op korte termijn voor wezenlijke opdrachten stelt, moet de problematiek realistisch onder ogen worden gezien. Daarbij kan een historische ontwikkeling van bijkans zeven eeuwen niet worden veronachtzaamd.

De stedelijke ontwikkeling heeft in de tijd als een vliegwiel gewerkt. De logische conclusie is dat Oegstgeest zich grootmoedig openstelt voor een samengaan met de nabuurgemeente. Een andere keus is onhistorisch en tegendraads. Oegstgeest is nu weliswaar niet geheel verweven, maar toch wel sterk verbonden met die stad. Van andere modellen kan dat niet worden gezegd. En de identiteit van Oegstgeest – overigens geen bestuurlijke competentie – gaat nooit verloren.'

Aan de hand van deze aquarel aan de muur bij de heer Scheenstra volgt een grondige uitleg over waar welk kunstwerk staat, door wie gemaakt en andere informatie. Een aantal van deze kunstwerken is door Scheenstra zelf onthuld. Foto Theo Wand (VOO).

Els Timmers-van Klink, 1998-2014

Een vrouw als toegankelijk bestuurder

DOOR JOSÉ NIEKUS EN FREEK VAN BEETZ

JEUGD EN OPLEIDING

Elisabeth Marianna van Klink groeide op in Schiedam in een ondernemersgezin met liefde voor cultuur.

‘Ik was het enige meisje, met twee oudere en twee jongere broers, aan de ene kant verwend, maar aan de andere kant werd thuis telkens meedogenloos de waarheid gezegd. Met een bril op van min negen en van heel Nederland de eerste slotjes op mijn gebit, was ik nou niet bepaald de allerknappste van iedereen. Het was een gezin vol huiselijkheid en warmte, waarin cultuur bovenaan stond. Mijn ouders hadden bijvoorbeeld geen televisie, want ze vonden het belangrijker dat kinderen studeerden en leerden. Er werd thuis veel over politiek gesproken. Mijn vader was lid van de CHU, maar ik ben later ‘omgekeerd’ en VVD-er geworden. Mijn moeder heeft mij de liefde voor geschiedenis en muziek bijgebracht. Zij had ook gymnasium gedaan en we sparden vaak goed samen. Het was een gezin waar je alle vrijheid kreeg en het vertrouwen, mits je dat maar niet beschaamde, want dan werden de teugels behoorlijk aangetrokken. Mijn vader kwam uit een gezin van elf kinderen, waar de meisjes alles moesten doen voor de jongens. Toch zei hij dat als ik ging studeren, ik het niveau moest halen van wat ik thuis geleerd had, altijd een goede baan moest hebben en zelfstandig zijn. Heel vooruitziend eigenlijk.’

Met goed gevolg doorliep zij het gymnasium alfa en vertrok vervolgens naar Heidelberg om te studeren. ‘Ik wilde kinderrechtster worden, maar dat jaar waren er negenhonderd aanvragen voor rechten in Leiden. Mijn vader vroeg mij toen of ik geen tolk-vertaalster wilde worden, omdat ik zo goed mijn talen sprak en graag iets met mensen deed. Dat leek me wel wat, maar achteraf bleek dat dus anders te liggen. Op dat moment dacht ik het eerste jaar in Heidelberg te doen – want dat was niet zo ver weg – daarna een jaar naar Engeland of Spanje te gaan en dan aan de grote opleiding in Genève te beginnen. Het eerste jaar studeerde ik alleen Duits en ben geslaagd met een anderhalf. Dat was cum laude, want het liep daar van 1 (het beste) tot 5 (het minste). Ze vroegen me te blijven om Spaans en Engels te doen, want Duits kon ik nu als moedertaal nemen. Bij mijn kandidaatsexamen vroegen de professoren zich af of dit wel mijn droomberoep was, omdat ik wel erg nadrukkelijk aanwezig was!’

Haar man leerde ze in die tijd kennen op een studentenfeestje. ‘De vlam sloeg meteen in de pan. Veertien dagen later waren we verloofd, en negen maanden later getrouwd. We kwamen terug naar Leiden en zijn in het Jean Pesijnhofje gaan wonen, vlak bij de Pieterskerk. Dat

Studerend in Heidelberg is er ook tijd voor ontspanning, 1972. Foto familie Timmers. Links Els van Klink.

De eerste huwelijksjaren woonde Els Timmers in het Jean Pesijnhof bij de Pieterskerk in Leiden, 1976. Foto familie Timmers.

was van de Waalse Kerk en mijn schoonouders waren daar lid van. Een van de regenten van de kerk wist wel een huisje, maar dat was misschien te klein. Er was een goede douche, de wc was gewoon binnen, en het kostte maar 75 gulden, prima dus. Voor de helft woonden er studenten en

voor de andere helft ouderen. De studenten hielden de boel bij, onze taak was bijvoorbeeld de pomp te poetsen. Wij deden ook boodschappen voor de oudere bewoners. Die mix maakte het zo leuk.'

WONEN OP CURAÇAO

In 1976 vertrok het jonge echtpaar Timmers-van Klink voor twee jaar naar Curaçao en dat werd voor haar geen onverdeeld genoeg. 'Een nadeel van Curaçao was dat ik niet mocht werken. Mijn man was de tweede man in het kabinet van gouverneur Leito en die wilde niet dat de echtgenoten van zijn mensen betaald werk deden. Dat vond ik best heftig. Net van de universiteit, en daar zit je dan. Wat doe je de hele dag, terwijl je hersens nog staan op studeren? Het betekende drie dagen per week naar recepties gaan en andere officiële dingen, want we zaten in alle kaartenbakken. Dat hield ook in, dat ik veel achter mijn naaimachientje zat om nieuwe jurken te maken. Op een gegeven ogenblik werd bij het Peter Stuyvesant College een leraar Duits gevraagd voor 12 uur per week. Voordat ik dat met mijn man had kunnen bespreken, werd hij al bij de gouverneur geroepen: Ik heb gehoord dat uw vrouw dat wil doen; dat kan niet. 's Middags belde de vrouw van de gouverneur me op of ik op de thee wilde komen. Ze had begrepen dat ik me verveelde en ze had nog wel een leuk klusje voor me, namelijk voor ongehuwde moeders baby-uitzetten maken! En dat, terwijl ik op dat moment zelf kinderen wilde, die maar niet kwamen! In die maatschappij wilde ik niet te lang wonen. Mijn man had een contract

De eerste kerst op Curaçao, 1976. Foto familie Timmers.

voor twee jaar en daarna zouden we verder kijken. En dat werd teruggaan naar Nederland, want nu wilde ik aan de slag en ergens mijn tanden in zetten.'

VAN LESGEVEN NAAR BESTUREN

Na het avontuur in Curaçao verhuisden ze naar Rotterdam, waar Els Timmers-van Klink meteen een baan kreeg als docente Duits. 'Veertien jaar heb ik lesgegeven op het Montessorilyceum. Na een paar jaar twijfelde ik er al aan of ik wel de rest van mijn leven hetzelfde verhaaltje wilde afdraaien voor leerlingen die nooit ouder worden. Ik wilde in de schoolleiding komen. Daar moest je een cursus voor volgen, maar de school hield dat tegen. Maar ik wilde toch echt een bestuursfunctie en ben toen de politiek in gegaan. Al snel kwam het bestuur van de VVD-vrouwen Rotterdam in zicht. Alle politieke partijen hadden toen nog een vrouwenafdeling. Dat waren de naweeën van de tijd van de verzuiling.'

De VVD-vrouwen waren voor haar een opstapje naar het grotere politiek-bestuurlijke werk. 'Ik wilde eraan ruiken, en ik voelde dat dat was waar ik van hield. Iedere keer weer andere uitdagingen en wat neerzetten. Toen we verhuisden naar Kralingen vroegen ze me al snel of ik in de deelraad wilde komen. Vooral het bestuurlijke trok me. Als ik in het onderwijs rector of conrector was geworden, was ik de politiek niet ingegaan. Dat bestuurlijke loopt als een

Onthulling in 1994 door deelraadvoorzitter Els Timmers van een replica van de eerste ANWB-paal. In 1894 stond de eerste paal op dezelfde plek.

Pand aan de Rhijnhofweg, naderhand gesloopt in verband met de nieuwe wijk Nieuw-Rhijngest, met op de achtergrond nieuwgebouwde panden aan de Rijn in Valkenburg, 2010.

rode draad door mijn leven. Na twee jaar in de deelraad kwam de vraag of ik in het dagelijks bestuur wilde, dat is zoiets als het wethouderschap. De touwtjes in handen krijgen, dat trok me wel. Toen Crooswijk bij Kralingen kwam, werd ik voorzitter van deelraad Kralingen-Crooswijk. Dat vond ik het allerleukste, want eigenlijk was je een soort burgemeester en je stond als het ware boven de partijen. In Kralingen woonde mevrouw Leemhuis, op dat moment Dijkgraaf van Delfland. We hadden nogal wat akkefietjes met de waterhuishouding en ik sprak haar regelmatig; de huizen van de bewoners dreigden in te storten, want de palen stonden droog. Een paar keer heeft ze mij gevraagd of burgemeester worden niets voor mij was, want ze vond mij er geknipt voor. Later kwamen we elkaar weer eens tegen – zij was inmiddels Commissaris van de Koningin – en zei ze: Oegstgeest komt vrij, ga solliciteren. Dat deed ik en verder moet je het dan zelf doen. En het ging door!’

EMANCIPATIE: KEUZES MAKEN

‘De vrouwen met wie ik indertijd in het bestuur van de VVD-vrouwen zat, hadden allemaal gestudeerd. In *no-time* heb ik de vrouwenafdeling opgeheven, want dat vond ik een ouderwetse toestand. Die vrouwen moesten gewoon de politiek in of een echte baan zoeken. In het begin van mijn tijd hier zat emancipatie in mijn portefeuille en heb ik ook wel bijeenkomsten georganiseerd. Dan hield ik mijn verhaal waarom ik het belangrijk vond dat vrouwen werkten, wat de meerwaarde daarvan was. Ik droeg mijn eigen visie uit. Er is zoveel geld geïnvesteerd in goede opleidingen: pak die kans om wat met een beroep te doen. Echt iets bereiken kan alleen maar met een *fulltime job*. Als ik naar mijn werk kijk, dat kan niet anders dan *fulltime*. Maar met allebei 70 uur werken kan je geen kinderen hebben. Of je moet een andere keuze maken. De ene ouder een paar jaar 40 uur en dan omdraaien bijvoorbeeld. Of je gaat het rege-

len met een *au pair* of met je ouders, zoals wij hebben gedaan. Als je als vrouw verder wil, dan moet je dat vaak opeisen bijna.’

BURGEMEESTER IN OEGSTGEEST

‘Wat mij aantrok in Oegstgeest was het groene en kleinschalige. Het leek op Kralingen en zeker toen Crooswijk er bij kwam heb ik daar met veel plezier gewerkt. Ik hou van een *mix*, Kralingen alleen was wel heel erg eenzijdig.’ Natuurlijk lag er bij haar aantreden het een en ander op haar te wachten.

‘Er was, net als nu trouwens, een reorganisatie bezig van het gemeentelijke apparaat. Dat moest worden vlotgetrokken. Het was een organisatie met de deuren dicht. Er heerste een nare angstcultuur. Ik begon met dat te laten ontdoien. Dat was best lastig. In de top van de organisatie zaten wat hielenlikker en jaknikkers. Ieder mens heeft een schouderklopje nodig, maar alleen maar schouderklopjes, dat kan niet. Kijk in de spiegel, zelfkennis. Verder was ik frank en vrij, en wat me opviel was de nieuwsgierigheid waarmee mensen een vrouwelijke burgemeester tegemoet traden. Men was wel erg op zijn hoede hier, vergeleken met het Rotterdamse waar alles klip en klaar gezegd werd. Het college-team liep goed. Het was een mooi begin.’

In Poelgeest waren de eerste huizen in aanbouw. ‘Omdat het de eerste duurzame wijk van Nederland was, ben ik nog geïnterviewd. Inmiddels is dat al lang niet meer zo. In nieuwbouw, bijvoorbeeld in Nieuw-Rhijngest, zie je veel meer kennis over andere systemen om energie op te wekken. Maar toen was Poelgeest helemaal in. Helaas is met deze wijk een verkeerde start gemaakt. Dat moest worden rechtgetrokken en dat was eigenlijk te laat. Iedere keer werden per stukje nieuwe bestemmingsplannen gemaakt, waartegen prompt bezwaar werd aangetekend. Want daar zijn we hier helaas goed in; Oegstgeest heeft het grootste aantal zaken bij de Raad van State. Dan komt er een jurist mee en dat is dan een buurman. Er had één bestemmingsplan moeten zijn en dan doorbouwen. Het bouwen ging heel langzaam en daar is ook geld mee verloren. In Rhijngest hebben we ook financiële problemen, maar daar is het puur en alleen de recessie, die ons de nek omdraait. Poelgeest is nu toch een mooie wijk geworden met een mooie school en het oudste bruggetje over de Haarlemmer-trekvaart. De zaak is afgeschreven en financieel is het nu op orde. Maar waar het de bereikbaarheid betreft, is er nog een slag te slaan. Met de auto kan je alleen over de brug, met de fiets heb je nog een tunneltje, maar de bedoeling is wel dat er nog een brug komt en daar moet Leiden aan meebetalen. Uiteindelijk komt ook dat wel goed.’

DUALISME, KWALITEIT VAN BESTUUR EN INTEGRITEIT

Meer dan vijftien jaar was ze burgemeester van Oegstgeest en in die jaren is veel gebeurd. Veel is afgesloten, het nodige loopt nog door. Op bestuurlijk niveau springt er

voor haar één ontwikkeling uit. ‘In 2002 zijn de gemeenteraden van monisme naar dualisme gegaan. Vroeger was de wethouder oppermachtig en werd altijd gesteund door zijn fractie. Hij was ook onderdeel van de raad. Dat was toen ineens afgelopen. De wethouder werd op afstand gezet en de raad kreeg veel meer te vertellen, meer zoals de Tweede Kamer. Ineens moesten wethouders ook voor hun eigen partij verantwoording afleggen. Ze werden veel meer aangesproken. Dat was lastig en daar moesten ze aan wennen. Er zijn veel wethouders die opstappen. Te weinig gesteund door de eigen achterban. Dat heeft daar mee te maken. Ook in Oegstgeest zijn daardoor wethouders opgestapt. Dat zijn drama’s, ook op het persoonlijke vlak. Ik vraag me af of het dualisme tot een verbetering heeft geleid. Wat ik op zich goed vind, is dat de raad een stuk kritischer is geworden. Maar je ziet ook dat de raad, zeker in een kleinere gemeente, heel graag op de stoel van die wethouder gaat zitten. Voor een burgemeester is het daardoor ook lastiger geworden. Als burgemeester ben je het hoofd van de raad, dus moet je voor je raad staan, maar je bent ook voorzitter van het college. Als tolk-vertaler moest ik snel schakelen in alle talen en daarbij ook kunnen aftasten: met wie zit ik om de tafel. Die ervaring kwam me goed van pas.’

De laatste tijd lees je over de achteruitgang in kwaliteit van raadsleden en het moeizame werven van kandidaten. ‘Bij ons in de raad zitten gelukkig goede, en goed opgeleide mensen. Maar dat is Oegstgeest. Ik kan me voorstellen dat dat elders anders ligt. Je wordt er ook niet goed voor betaald, het raadslidmaatschap kost per week veertien uur gemiddeld en je krijgt 450 euro bruto per maand. Daar kan je geen baan voor laten schieten. Wat mij opvalt – en dit zegt Els Timmers-van Klink met enige nadruk – is dat de politiek in Nederland harder is geworden. Het is afrekeningspolitiek. Je mag bijna geen fouten meer maken. Er wordt op je ingehakt. Op een blog schreef iemand over mij, naar aanleiding van het feit dat er hier ambtenaren vanwege overtreden van de integriteitscode op staande voet ontslagen waren: Burgemeester Els Timmers ‘gooit ze over de Klink en voert een schrikbewind’. Daar herken ik mezelf helemaal niet in. Uiteindelijk ging het om twee ambtenaren, maar tegen de mensen die de zaak gesanctioneerd hebben met hun handtekening, hebben we wel disciplinaire maatregelen moeten treffen. Die hadden op moeten letten en hebben hun taak verzaakt. Zoiets laat wel sporen na in de organisatie.’

Een dieptepunt was het integriteitsonderzoek van enige jaren geleden, waarbij ook de integriteit van de burgemeester zelf in het geding was. ‘Er was twijfel over de integriteit van een paar raadsleden. Men wilde het onderzoek breder trekken naar een bepaalde wethouder en de burgemeester. Er is toen ook officieel onderzoek naar mij gedaan. Daar kwam uit dat ik op de avond van de raadsvergadering over de verplaatsing van de voetbalclub ASC, een rood jasje aanhad met een zwarte rok. Dat waren de kleuren van ASC.

De eedsaflegging bij de herbenoeming in 2010. Foto Witte Weekblad.

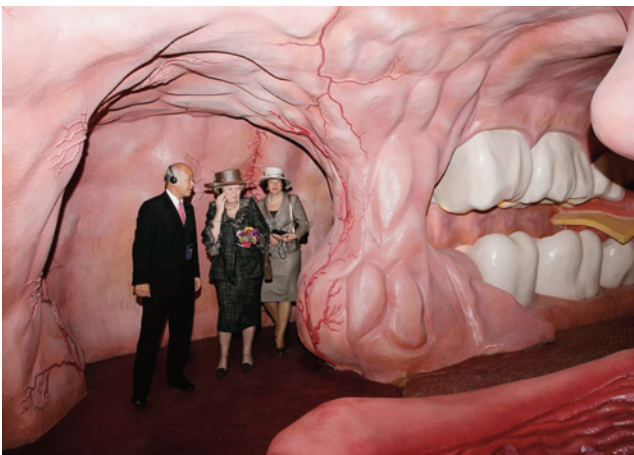

Een moeilijk moment: in november 2012 dienden alle vier de wethouders per direct hun ontslag in. Foto Patrick van Ravensbergen.

Dat zou belangenverstrengeling zijn! Het heeft de kranten gehaald en het wordt nu gebruikt om te laten zien hoe belachelijk een integriteitsonderzoek kan worden. Het leuke van vrouw zijn is dat ik mijn kleren heel bewust uitkies. Als ik weet dat ik twee partijen bij elkaar moet brengen in een rustige sfeer, dan doe ik groen aan. Van deze vergadering wist ik dat die lastig zou worden: ze zullen weten dat ik de voorzitter ben, ik ga in knalrood! Natuurlijk raken deze zaken me, want ik kom uit een ouderwets gezin waar integriteit bovenaan stond. Ik heb nog nooit in mijn leven zo'n natte rug gehad. Op een gegeven moment glijdt het allemaal van je af. Voor het thuisfront is het het ergste. Dan zei ik: kom op, morgen wordt de vis in die krant verpakt. Ze moeten iemand schoppen, laten ze dan maar tegen mij schoppen.’

CORPUS EN EEN BIJZONDERE VONDST

In 2008 verrichtte Koningin Beatrix de officiële opening van Corpus. ‘Het idee kende ik uit Rotterdam. In een beeld

Een van de hoogtepunten: opening Corpus in 2008 door Koningin Beatrix.

van Niki de Saint Phalle zou een museum komen over het menselijk lichaam. Ik vond het jammer dat het niet doorging. Professor Vouïte, de oncoloog, kwam praten over Corpus. Er waren nog wat problemen en toen heb ik de touwtjes aan elkaar geknoopt. Dat het is gelukt, vind ik een hoogtepunt. Er is meer bedrijvigheid in Oegstgeest waar we tevreden over kunnen zijn. Kijk eens naar de instituten en instellingen die we hebben. We hebben een bruisend platform van ondernemers, dat nu tien jaar bestaat. Ook Nieuw-Rhijngest gaat vol komen. Daar komt Martin Ward Anderson (een bedrijf, red.) en er is al een groot Hilton. Ook met het MEOB-bedrijventerrein gaat het tussen nu en de komende vijf jaar echt wel lukken.'

Iets wat ik met heel veel plezier gedaan heb en wat ook een tijd in mijn portefeuille zat, was de monumentenzorg. Zo jammer dat ik dit kwijtraakte bij de laatste collegevorming. Geschiedenis heeft altijd mijn interesse gehad. Wat ik al bijzonder vond, is dat ze bij de opgravingen in Nieuw-Rhijngest een heel skelet hebben gevonden van een vrouw met een ketting van glazen kralen en halfedelstenen – 35 of 40 kralen – om haar nek. Een collega uit de regio sms-te mij: ook toen al was Oegstgeest een sjieke gemeente! Ik hoop dat ik nog een keer op de foto kom met die ketting!

Het schijnt dat er nog een heel bijzondere vondst gedaan is waar we binnenkort meer over zullen horen. De enige vereniging waar ik lid van ben, is Oud Oegstgeest. Het vijfde lustrum is gevierd met allemaal vragen over Oegstgeest. Ik was toch wel een beetje trots dat ik als niet-Oegstgeestenaar bij de laatsten op het podium stond. Wie weet ga ik in de toekomst vrijwilligerswerk in die richting doen. Voor mij is er geen toekomst zonder verleden.'

BURGEMEESTER DICHT BIJ DE MENSEN EN BOVEN DE PARTIJEN

'Als je bij mensen op bezoek gaat, krijg je soms een bijzondere inblik in de privéwereld van de burger. Het hele huis speciaal gepoetst speciaal voor mij, cake gebakken en zo. En dan hoor je verhalen! Waarom mensen het doen, weet ik niet precies, maar ik geniet ervan. Boodschappen doen in de De Kempenaerstraat duurt uren want je praat met die en die. Dan herken je mensen ook weer. Een kleine gemeente als Oegstgeest of een maatje groter is veel persoonlijker. Anders ben je alleen maar bestuurder. Nu is er een stel pubers achter je en die roepen dan ineens: dat is de burgemeester! Die heb je dan een keer de verkeersdiploma's uitgereikt.'

Dicht bij de mensen staan betekent ook dieptepunten ervaren. 'In het begin ben ik een paar keer bij huisuitzettingen geweest. Dat zijn gebeurtenissen die op je netvlies staan gegrift. De eerste vond ik het heftigste. Dat ging om een vrouw in een volstrekt verwaarloosd huis, waar de afvoer en elektriciteit waren afgesloten. In dat huis stond een wiegje dat helemaal tiptop schoon was met een pop erin. Haar kind was overleden. Waarom laten we het afweten, dacht ik toen. Met de kerken heb ik een pastoraal overleg gestart, maar daar is weinig uitgekomen. Dan zie je dat de stad anders is, die pakt dat wel op. In Rotterdam zaten we iedere twee maanden bij elkaar. Hier word je naar huis gestuurd en moet je maar zelfstandig gaan wonen. De brand in Rivierduinen was ook een dieptepunt, een drama voor de bewoners.'

'Waar ik energie van krijg' – en er verschijnt een brede lach – 'is Oegstgeest in Beweging. Het is gewoon ontstaan uit burgerinitiatieven door mensen bij elkaar te brengen. De mond is vol over de participatiemaatschappij, maar wij hebben het hier al! Ons kapitaal zijn de vrijwilligers. Of het nou voor het voetbal is, de mantelzorg, of Vereniging Oud Oegstgeest, noem maar op. En dat jaar na jaar.'

Er is een groot verschil tussen een deelraadvoorzitter en een burgemeester. 'Deelraadvoorzitter zijn doe je vanuit je partijachtergrond. Je stemt ook mee in de raad en als voorzitter kwam ik terecht in situaties waar ik niet achter stond. Als er een initiatief kwam vanuit de VVD, dan moest ik meestemmen, ook al vond ik dat voorstel niet terecht. Ik was wel het partijboegbeeld, terwijl je als burgemeester boven de partijen moet staan. Je bent er voor alle burgers

en niet alleen voor de burgers van je eigen partij. Dat heb ik altijd gevonden en dat heb ik in de praktijk ook zo gevoeld.'

Alles overdenkend is het voor haar duidelijk. 'Dat ik het zo'n leuke baan vind, heeft ook met de kleinschaligheid te maken. De lijntjes bij het bestuur zijn kort, je kan langskomen bij de burgemeester en de wethouders. Dat krijg je in Leiden niet voor elkaar. Dat verlies je bij schaalvergroting. Ik ben sowieso een positief mens, voor mij zijn de nare dingen tien procent, en de leuke dingen negentig. Ik hoop dat mensen van me zeggen dat ik een toeganlijke burgemeester was. Niet afstandelijk, dat mensen altijd bij me terecht konden en dat ik een luisterend oor had. Dat vind ik heel belangrijk. Wat niemand me afneemt is dat ik de eerste vrouwelijk burgemeester van Oegstgeest ben geweest. Daar krijg ik misschien wel een naambordje voor.' En met een lach: 'Als het maar geen doodlopend pad is, graag een brug of zo. Dan breng je echt de ene partij naar de andere.'

SLUITSTUK VAN CARRIÈRE EN EEN WENKEND PERSPECTIEF: VENETIË

Hoewel Els Timmers-van Klink oorspronkelijk Oegstgeest niet als eindstation zag voor haar carrière is het anders gelopen. 'In het vijfde jaar van een termijn beginnen de gesprekken over de herbenoeming voor de volgende zes jaar. En men zei: als je nu weggaat, dan zijn we aan de goden overgeleverd en is het afgelopen met Oegstgeest. De nieuwe commissaris van de Koningin, Jan Franssen, zette overal waarnemers neer, want hij was voor samenvoegen. Als ik wegging, zou er geen kroonbenoemde burgemeester meer komen. Op zich wilde ik nog wel een stap verder, maar onze dochter zat toen net in de puberleeftijd en moest eindexamen doen. Wat had ik allemaal niet kapot gemaakt door weg te gaan. Daarom besloot ik door te gaan, maar heb wel gezegd dat de kans bestond dat ik tussendoor zou vertrekken. Maar dan zit je er eenmaal en dan wil je ook niet weg! Toen kwam de tweede herbenoeming en merkte ik dat het welletjes was: Ik wil wel herbenoemd worden, maar de termijn maak ik niet vol, ik vertrek als ik 65 ben.'

Het echtpaar Timmers komt nog vaak op Curaçao door het werk van hem. Menigeen zou het een aantrekkelijk idee vinden om – als de tijd daar is – er te gaan wonen. Er volgt een gedeceerd 'o, nee' bij het opperen van deze gedachte. 'Het is geen straf er vaak te komen, maar ik zou er niet willen wonen. Het eiland is veel te klein. Het culturele leven is weinig gevarieerd. Even een weekend naar Parijs gaan, kan niet, want het is altijd vliegen of de boot nemen. Voorlopig wil ik nog niet door een agenda gestuurd worden. Ik hou alles even af. Eerst gewoon lekker thuis. En dan naar Venetië, Italiaans en kunstgeschiedenis studeren. We hebben een topappartement gehuurd aan het Canal Grande, naast de Academiabrug. Alleen die brug over, dan nog twee

Burgemeester Timmers feliciteert namens de gemeente het diamanten echtpaar Greet en Aat de Graaf, september 2013. Foto Wil van Elk.

kleine bruggetjes en dan ben je bij het instituut van de universiteit. Het is echt een droom die uitkomt.'

DE TOEKOMST VAN OEGSTGEEST

'Als ik Oegstgeest vergelijk met Rotterdam, dan brachten de deelraden in Rotterdam het bestuur dicht bij de burger. Ook daar stond mijn kamerdeur open, ook daar konden de mensen langskomen en werd je gevraagd voor het jubileum van een lokale fanfare. Daar had burgemeester Peper geen tijd voor, maar de deelraadvoorzitter wel. Dat gaf een beetje *cachet* en je kon de vrijwilligers ook een keer in het zonnetje zetten. Kleinschaligheid is zo belangrijk. We zullen zeer zeker zelfstandig blijven, de eerstkomende jaren. Er komt nu een waarnemend burgemeester. Als rond de zomer duidelijk is of we de samenwerking moeten concentreren op Leiden of Katwijk of doorgaan zoals nu, kan naar aanleiding van de uitkomsten van dat onderzoek het profiel van de burgemeester worden bijgesteld. Hoe het in de verre toekomst zal gaan, hangt helemaal af van hoe de gemeentes eruit gaan zien, maar voor de komende jaren zal Oegstgeest bestuurlijk zelfstandig blijven.'

Foto Patrick van Ravensbergen, 2014.

De burgemeestersketting(en) van Oegstgeest

DOOR HERMAN OOST

Op 27 juni 1979 berichtte de Oegstgeester Courant als volgt: 'Antieke zilveren ambtsketen uit Oegstgeester raadhuis ontvreemd'. Insluipers waren het gemeentehuis binnen gedrongen en hadden een vloerkleed, een 164 jaar oude klok (die nog liep) én de ambtsketen van de burgemeester ontvreemd.

Ondanks het feit dat de recherche volgens de Oegstgeester Courant goede hoop had de daders op te sporen, is de diefstal nooit opgelost en er is verder ook niets over te vinden in de regionale pers uit die tijd. Opvallend is wel dat in dezelfde periode werd ingebroken in het gemeentehuis van Leimuiden. Kennelijk had de 'onderwereld' het even voorzien op gemeentehuizen.

Hoe zat dat nu precies met die ambtsketen? Hoe antiek was die? En hoe werd het gemis van het onderscheidingsteken van de burgemeester opgelost?

DE OUDE KETTING

Volgens de Oegstgeester Courant werd de ontvreemde, antieke ambtsketen al 'sinds 1852 door vele Oegstgeester burgemeesters met ere gedragen'. Helemaal juist was dat niet. Want wat was het geval?

In 1852 werden op 16 november bij Koninklijk Besluit de onderscheidingsteken van de burgemeester in Nederland vastgesteld. Al eerder was aan het burgemeestersambt een onderscheidingsteken verbonden, Het 'Reglement op het

bestuur ten plattelande van 1825' bepaalde dat burgemeesters en assessoren (wethouders) bevoegd waren 'om in de uitoefening van hunne bediening (ambt) een onderscheidend teeken van hunne waardigheid te dragen'.

Het betrof een penning met aan de ene kant het wapen van het rijk en aan de andere kant de naam van de gemeente, gedragen aan een breed oranje lint om de hals. Voor zover na te gaan hebben de Oegstgeester ambtsdragers geen gebruik gemaakt van deze bevoegdheid.

Vanaf 1852 was er geen sprake van een bevoegdheid maar van een verplichting. Het KB van 16 november 1852 bepaalde in het eerste artikel dat de 'onderscheidingsteekenen, door den burgemeester te dragen, bestaan in een zilveren penning, hebbende een middellijn van veertig strepen (millimeter) en vertonende aan de eene zijde het wapen des Rijks, aan de andere dat der gemeente; de penning, hangende op de borst, hetzij aan eene zilveren keten, hetzij aan een oranje zijden lint; de keten of het lint aan beide schouders, aan de rok (jas) of het opperkleed vastgehecht'.

In het tweede artikel werd geregeld wanneer de burgemeester de ambtsketen moest dragen, namelijk bij het voorzitten van de raadsvergadering, bij het openbaar optreden bij brand en verstoringen van de openbare orde, bij het geven van bevelen in het openbaar en bij het optreden namens de gemeente bij plechtige aangelegenheden. Alle gemeentebesturen moesten dus zorgen dat er een penning met ten minste een lint en eventueel een keten beschikbaar kwam. De kosten waren voor rekening van de gemeente. De penning kon gekocht worden bij particuliere stempelsnijders die hiervoor een privilege hadden gekregen. In Zuid-Holland bemiddelden Gedeputeerde Staten bij de bestelling en we vinden dan ook in de raadsnotulen van dinsdag 21 december 1852 het besluit om 'Het Onderscheidingsteken voor den Burgemeester de Gemeente en gebruik te maken van het aanbod van de gedeputeerde Staten om den penning met het wapen der Gemeente daarop gegraveerd voor den prijs van f 10,- te bezorgen.'

De penning werd op 14 januari 1853 bezorgd met een begeleidend briefje van de Commissaris des Konings, Van Bijland, om in gebruik genomen te worden door burgemeester Gevers en in mei van dat jaar door zijn opvolger, burgemeester Terwee. Over de aanschaf van een keten of lint is niets terug te vinden in deze periode. Uit foto's en het portret van burgemeester Terwee blijkt dat er later in diens ambtsperiode (mei 1853-mei 1895) wel een keten is gekomen. Een kleine speurtocht in de begrotingen en rekeningen van de gemeente (waarvan onze gemeentearchivaris

Afb. 1 Burgemeester A.J. van Gerrevink (1930-1942; 1945-1946) draagt bij zijn vertrek deze ambtsketen met het gemeentewapen naar boven.

gelukkig nogal wat bijlagen bewaard heeft, ondanks dat ze officieel vernietigd mogen worden) leert dat in 1864 over is gegaan tot de aanschaf van een zilveren ketting.

Blijkens de memorie van toelichting op de begroting was dat om de volgende reden: *'Sedert 15 jaren hangt de penning van het onderscheidingsteeken aan een oranje lint, hetwelk door het gebruik geheel verkleurd is.'*

Het getal 15 is kennelijk een vergissing gezien de aanschaf van de penning in 1853. De ketting werd op 14 december 1864 voor een bedrag van 24 gulden geleverd door J.M. van Kempen te Voorschoten.

Blijkens de foto's was het een van de standaardkettingen, waarschijnlijk model 1 (afb. 1).

De ketting was dus op het moment van ontvreemding bijna 115 jaar in bezit van de gemeente en de penning ruim 126 jaar. Of we dat antiek moeten noemen valt te betwisten, maar het is zeker een respectabele leeftijd voor een gebruiksvoorwerp zoals een ambtsketen.

DE NIEUWE KETTING

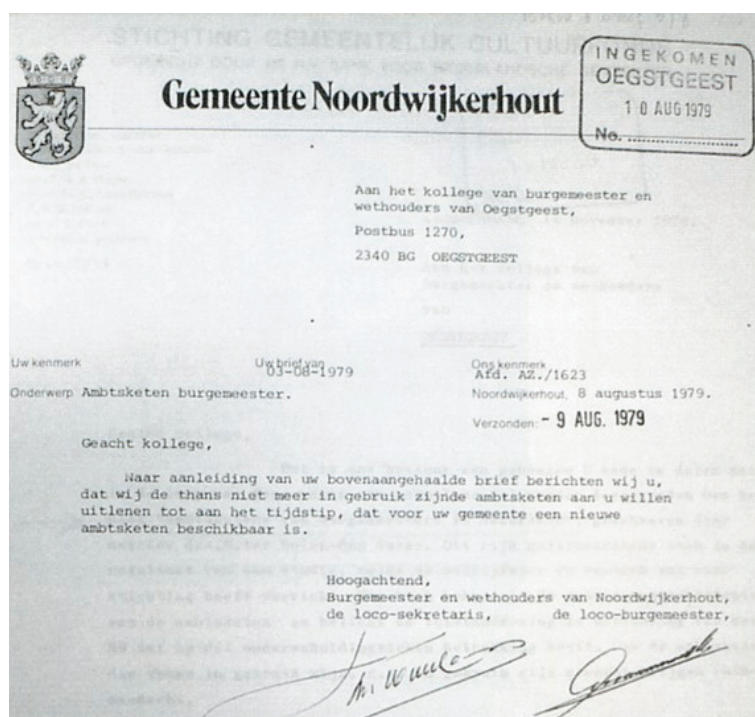
Ondanks de goede hoop van de recherche werd de diefstal niet opgelost en dus moest er een nieuwe ambtsketen komen. En daar rezen enige complicaties. De toenmalige burgemeester, Jonkheer Van Eysinga zou met ingang van 1 september 1979 zijn ambt neerleggen wegens pensionering. Een dergelijke gelegenheid en de daaropvolgende installatie van de nieuwe burgemeester konden natuurlijk niet zonder ambtsketen verlopen. Anderzijds wilde men graag de nieuwe burgemeester betrekken bij *'de keuze van een nieuwe ambtsketen'*.

Een oplossing werd gevonden door een beroep te doen op een buurgemeente. Noordwijkerhout had recentelijk een nieuwe ambtsketen laten maken en de oude als reserve bewaard. B&W van Oegstgeest vroegen de oude ambtsketen te leen en B&W van Noordwijkerhout gingen daarmee akkoord. Zo vonden het vertrek van burgemeester Van Eysinga (31 augustus 1979) en de installatie van burgemeester Scheenstra (1 oktober 1979) plaats met behulp van de geleende ketting van Noordwijkerhout (afb. 2). In 1980 werd de selectieprocedure voor een nieuwe ambtsketen gestart. Allereerst werd door B&W de hulp ingeroepen van de heer B.C. van Krieken, ereburger van Oegstgeest, voor onderzoek naar *'de familiewapens van hen die over Oegstgeest het bewind hebben gevoerd.'*

Dat bleken geweest te zijn de families Van Oegstgeest, Van Cuyk, Van Wassenaer en Utenwaerde. Daarnaast wilde B&W graag *'een tweetal bij overlevering voor onze lokale gemeenschap belangrijke persoonlijkheden, wier namen tot op de huidige dag nog voortleven hetzij in de plaatsnaam (Osgers), hetzij in de naam van de oorspronkelijke kerkelijke parochie (Willibrordus), betrekken bij het ontwerp. De wapens van de genoemde families, de letters O en W van Osgers en Willibrordus en het 'ankerkrus, dat in het gemeentewapen van Oegstgeest voorkomt', konden dienen als elementen voor het ontwerp van een ambtsketen uit de vormgeving waarvan een eigen karakter mocht blijken, rekening houdend met specifieke*

kenmerken van Oegstgeest, en te verkiezen boven een standaardketen, aldus B&W van Oegstgeest bij het voorstel aan de gemeenteraad van 18 november 1980. Op basis van die elementen had B&W een drietal ontwerpen laten maken door de heer H. van Bommel van Koninklijke Begeer b.v. te Voorschoten. De familiewapens, de letter O en W en het ankerkrus waren op verschillende wijzen verwerkt in de schakels van de keten. De ontwerpen werden voorgelegd aan de Commissie voor Financiën en Culturele Zaken (van de gemeenteraad), die voor deze gelegenheid (en voor het advies over een verzettsmonument) was uitgebreid met een drietal deskundigen. Deze misten in eerste instantie een *'duidelijke opdracht aan de ontwerper'* en vonden de gepresenteerde ontwerpen *'wat mager'*, maar zij *'achten van de beschikbare ontwerpen, ontwerp B het beste'*. Eén van de commissieleden vroeg aandacht voor het kostenaspect. De deskundigen zetten hun mening nader uiteen in een brief aan de wethouder Financiën. Zij vonden dat de ontwerpen niet ontkwamen aan een *'eclectische vormgeving, die wij niet passend zouden vinden bij de gemeente Oegstgeest en het jaar 1980'*. Zij wilden uitgaan van een eigentijdse vormgeving met essentiële verwijzingen naar de gemeente. De wapens van de (middeleeuwse) heren van Oegstgeest hoorden daar niet in thuis, aangezien die heren niet in Oegstgeest woonden en ook geen sporen van hun functie hebben achtergelaten. Wel pleitten zij ervoor *'de letter O (van Oegstgeest) en W (van Willibrord) op te nemen in de keten'*.

Zij stelden een alternatief voor, namelijk een standaardketen (model H, op dat ogenblik alleen in gebruik in Echteld en Nigtevegt) met daarin aan elke kant één keer de letter W als schakel en de letter O als omranding van het gemeentewapen op de aangehangen penning.

Afb. 2 Gedeelte van de brief van de gemeente Noordwijkerhout met de toestemming.

Afb. 3 Uitvergroting van twee gestileerde schakels met ertussen het schild met het wapen van de familie van Wassenaer.

In een tweede advies gaf de commissie Financiën aan dat één lid de voorkeur gaf aan ontwerp B en dat een ander lid vond dat het advies van de deskundigen zwaar diende te wegen. De commissie verzocht dan ook na te gaan wat de kosten van het voorstel van de deskundigen zouden zijn en tevens een ontwerp of foto te tonen. B&W zette echter kennelijk de gekozen lijn door en in een derde advies ging de commissie akkoord met het voorstel van B&W, zij het met een aantal kanttekeningen. Zo werd opgemerkt dat twee van de leden van oordeel waren dat de motivering voor het afwijken van het oordeel van de deskundigen wat sterker in het voorstel naar voren zou mogen komen. Een ander lid was van oordeel dat het krediet verminderd moest worden met de kosten van het etui. Weer een ander lid ging niet akkoord met de hoogte van het bedrag en was dus tegen het voorstel. Tenslotte stelde de commissie vast: *'In dit soort gevallen zou het wellicht overweging verdienen de deskundigen vooraf in te schakelen'*.

B&W zette de gekozen lijn voor een eigen ontwerp door, mede op basis van de constatering door B&W dat vele leden van de raad de beoordeling van B&W konden delen. Uiteindelijk werd aan de gemeenteraad een voorstel voorgelegd voor een ontwerp waarin aan beide zijden de genoemde familiewapens voorkwamen, afgewisseld door de letters O en W (afb. 3), en waarin de hoofdschakel en de sluitschakel gevormd werden door het ankerkruis uit het wapen van Oegstgeest. Aan de hoofdschakel werd draaibaar opgehangen de gemeentepenning met aan de ene kant het rijkswapen en aan de andere kant het gemeentewapen van Oegstgeest met de reliëftekst 'Gemeente Oegstgeest' (afb. 4). De kosten van het geheel bedroegen 8.150 gulden. De raad ging op 27 november 1980 zonder hoofdelijke stemming akkoord, met dien verstande dat vier leden geacht werden tegengestemd te hebben, omdat zij niet akkoord konden gaan met de hoogte van het krediet. Zo was de gemeente Oegstgeest voor een veelvoud van de kosten van de oude, een nieuwe, 'eigen' ambtsketen rijker.

BRONNEN

- B. ter Molen-Outer. *Ambtsketens van burgemeesters in Nederland*. 's-Gravenhage 1979.
- Gemeentearchief Oegstgeest:
 - begroting en rekening over 1853 en 1864
 - notulen van de gemeenteraad van 1852 en 1980
 - bestuursarchief na 1930, dossier 292.

Afb. 4 De nieuwe ambtsketen met de gestileerde O en W, de vier familiewapens en het ankerkruis in de hoofd- en sluitschakel. De gemeentepenning is draaibaar bevestigd aan de hoofdschakel.